

В.О. Черноморець
Серія "Історія Пісочина"
Історія слободи Пісочинської
Книга 2

В.О. Черноморець

Серія «Історія Пісочина»
Книга 2

ІСТОРІЯ СЛОБОДИ ПІСОЧИНСЬКОЇ

Відділу «Україніка» ХДНБ ім. В.Г. Короленка від автора 20.09.2013 р.

Харків
2013

УДК 94 (477.54)
ББК 63.3 (4УКР-4ХАР)
Ч 49

Ця книга вийшла завдяки фінансовій підтримці
Пісочинського селищного голови
Чернобая Олександра Володимировича

Черноморець В.О.
Ч49 Історія слободи Пісочинської. Серія «Історія Пісочина». Книга 2. — Х.: С.А.М., 2013. — 144 с.

ISBN 978-617-7044-35-1

Друга частина книги В. О. Черноморця «Історія слободи Пісочинської» висвітлює на своїх сторінках події, що відбувалися з 1905 до 1941 року на сході України, і зокрема у с. Пісочин. Основою опису стали як розповіді старожителів селища, так і архівні матеріали, фрагменти з яких надаються мовою оригіналу і вперше вводяться у науковий обіг.

УДК 94 (477.54)
ББК 63.3 (4УКР-4ХАР)

ISBN 978-617-7044-35-1

РЕЦЕНЗІЯ

на другу книгу В.О. Черноморця «Історія слободи Пісочинської» у серії «Історія Пісочина»

Книга відомого харківського краєзнавця В. О. Черноморця присвячена невідомим сторінкам історії слободи Пісочин у перші десятиріччя XX століття. В основу історичної розвідки автор поклав документи, деякі з яких саме ним вперше вводяться в науковий обіг. Автор повертає з небуття імена і факти, події і долі, в яких, неначе у краплі води, відбилася історія всього нашого краю. Книга забезпечена посиланнями на документальні джерела, коментарями, фотоматеріалами та іншими необхідними елементами (іменним покажчиком та ін.), що вигідно відрізняє її від ряду аналогічних робіт і свідчить як про високий професіоналізм автора, так і про чудове володіння ним аналізом джерел.

Загальний висновок. Робота В. О. Черноморця «Історія слободи Пісочинської» відповідає пропонованим вимогам до такого роду досліджень і може бути рекомендована до друку.

Канд. іст. наук, проф. кафедри історіографії,
джерелознавства та археології,
директор Центру краєзнавства
імені академіка П.Т. Тронька,
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
заслужений працівник культури України
С.М. КУДЕЛКО

ПЕРЕДМОВА

У другій частині книги «Історія слободи Пісочинської» автор описує дореволюційний та революційний період села, міста, регіону в цілому. Він досить ємно, наскільки дозволяють історичні документи (фрагменти документів надаються мовою оригіналу), описує період становлення радянської влади та утворення колгоспів (зокрема у с. Пісочин).

Автор, на противагу більшості дослідників голодомору 1922–1923 і 1932–1933 років, не є односторонньо заполітизованим, заядлим противником соціалістичного суспільства. Не надаючи переваги жодному політичному напрямку, він намагається якомога достовірніше довести до читача всю правду про події, що відбувалися в СРСР у цей період. Адже достеменно відомо, що весь галас, який коїться навколо утворення соціалістичного суспільства і голодомору на Україні з 1991 року і до сьогодення, був ретельно спланований тригломератом (Америка, Англія, Франція) ще в другій половині 40-х років XX століття як «Війна за людську свідомість» і спрямований на розвал Радянського Союзу.

Ще у 1922 році у листі до V з'їзду профспілок В. І. Ленін писав: *«В цілому світі ми поки що залишаємося самі, як держава, в якій трудящі селяни під керівництвом робітників будують соціалізм, рішуче відмовляючись від керівництва капіталістів, які, прикриваючись всякими пишними словами про демократію, свободу і т. п., надалі зміцнюють приватну власність капіталістів і поміщиків, створюють панування небагатьох багачів, що ділять усю земну кулю і воюють між собою за її переділи, за поневолення сотень мільйонів народів більш*

слабих і відсталих» (20). У сучасній формі ця ідеологія спрямована на дерусифікацію, повне обезбарвлення досягнень соціалізму у свідомості нового світового, і зокрема українського суспільства. Ось що з цього приводу писав професор Стратфордського університету С. П. Новиков: *«Об этом проекте известно, что в нем содержится обширное психологическое исследование эмигрантов из СССР — так сказать, гомо советикус, — что над ним работали лучшие американские советологи, что на него были ассигнованы миллионы долларов, что подготовка его началась в 1949-1951 гг....»* (19).

Тепер зрозуміло, чому політики жодної країни не приділяють надто уваги подіям, що відбувалися у Німеччині у 1921–1924 рр.: *«... в городах рыскал голод. Как в годы войны, хлеб становился все хуже. Росло число желудочных заболеваний. Школьники не получали завтраков, на уроках падали в обморок. Туберкулёз стал обычным заболеванием, а средства, которые ландтаг* (на той час представницький орган Німеччини — прим. автора) *отпускал на борьбу с ним, были в сто двадцать раз меньше, чем средства на борьбу с ящуром. Увеличилась смертность и среди грудных детей. Молодые матери принуждены были отнимать их от груди и поступать на работу. Люди снова селились в сырых лачугах, за отсутствием белья обёртывались газетами, детей укладывали в картонные коробки...*

Доллар стоил двадцать тысяч восемьсот пятнадцать марок, булочка — семьдесят пять, фунт хлеба — семьсот, фунт сахару — тысячу триста. Заработная плата не поспевала за ростом цен. Меж тем «истинные германцы» одевали своих людей в теплые и прочные суконные костюмы и кормили до отвала...» (24).

Чому ніхто не піднімає галасу з приводу «Великої Американської Депресії» 1929–1933 рр.? Та й при утворенні самих Сполучених Штатів, про що раптом чомусь забула світова спільнота, було знищено майже усе корінне населення, а тих,

хто залишився, зігнали до резервацій — своєрідних концтаборів. Хіба ці події не призвели до трагедій багатьох націй — звісно, з величезними людськими втратами?

Тож проводячи риску під подіями 1922–1933 років, можна дійти висновку, що голодомор на Україні спричинила ціла низка факторів, як-то: повоєнна розруха, саботаж, диверсії, махінації (приписки, крадіжки), бюрократизм, недовіра, навмисне перекручування політики партії, відсутність техніки і кваліфікованих кадрів, природні негаразди, відсутність посівного матеріалу, незахищеність посівів від шкідників, острах керівництва за невиконання плану заготівлі, через що сформувалося жорстоке відношення до сільського населення, та багато іншого.

Чому саме Слобожанщина прийняла на себе такий масивний натиск продрозгортки? Річ у тім, що цей хліборобний регіон був ближче до Росії — основоносія соціалістичної ідеології, і мав якнайтісніші стосунки із нею, а це не подобалось закордонним капіталістам (у тому числі й місцевим). Тому у різні роки вони намагалися зруйнувати відносини між братніми республіками. Тож і робилися усілякі перепони: зрив посівної, пошкодження збіжжя на кореню чи в засіках, виведення з ладу сільгосптехніки, несвоєчасне силосування культур, що могло призвести до втрати кормової бази та інше.

Інколи автор звертається до подій, які на перший погляд не мають нічого спільного з подіями описуваного періоду, якто «Столипінська аграрна реформа». Але це лише на перший погляд. Якщо вчитатися пильніше, то події, пов'язані з захопленням землі «кулацтвом» є відголоском реформи, проведеної Столипіним ще у дореволюційний період. І що найважливіше: автор підштовхує читача провести паралель поміж минулим та сьогоденням.

Масові відмови селян, працюючих за трудодень, не були стихійними, як на догоду своїм закордонним капіталістич-

ним наставникам намагаються нам втлумачити деякі сучасні ідеологи. Цей саботаж мав цілком спрямований характер. Його метою було підбурити сільське населення до класового протистояння. Тому Й. В. Сталін вдався до конфіскації усіх хлібних ресурсів і виселення з основних хліборобних регіонів країни схильної до бунтарства частини населення.

Ще одна з причин розширення репресій полягала у тому, що: «*… среди коммунистов существуют ещё не вскрытые и не разоблачённые отдельные карьеристы-коммунисты, старающиеся отличиться и выдвинуться на исключениях из партии, на репрессиях против членов партии, старающиеся застраховать себя от возможных обвинений в недостатке бдительности путём применения огульных репрессий членов партии.*

… Поэтому он считает излишним объективно разбираться в предъявленных коммунисту обвинениях и заранее предрешает необходимость его исключения из партии» (22).

Значна частина світового суспільства того часу вважала: «*… что знаменитые процессы изменников и чистка 1935–1938 гг. являются возмутительными примерами варварства, неблагоприятности и проявлением истерии. Однако в настоящее время стало очевидным, что они свидетельствовали о поразительной дальновидности Сталина и его близких саратников*». (Из высказывания бывшего американского посла в СССР Джозефа Дэвиса. Газета «Санди Экспресс», 1941 год).

На думку автора, читачеві треба зважати на те, що то були роки, передуючі майбутній війні з Німеччиною (1941–1945 рр.), і закордонні спецслужби проводили величезну підривну роботу в супротивному середовищі. До сфери її діяльності, звісно, входила робота по залученню як рядових мешканців, так і членів керівної структури в СРСР. А сьогодні здебільшого ораторствують ті, хто не мав або ж майже не мав жодного відношення до території голодуючих, чи взагалі належав до іншої держави (див. карту голодомору (ст. 74)).

Але, як пише О. М. Веселова у своїй книзі «Голодомори на Україні»: «*Нема сумніву в тому, що директивно-планова* (соціалістична — авт.) *економіка має незрівнянно більший мобілізаційний потенціал, ніж економіка ринкового типу*» (11). Саме цей факт чудово озвучив колишній керівник «Штазі» (розвідка НДР) Маркус Вольф: «*Я до сих пор считаю, что социалистические идеи не являются чем-то невероятным, утопией...*» (19). Так, у соціалістичній системі були недоліки і перегини. Та воно й не дивно. Адже це не був проторований шлях, і ним не ходила жодна держава світу. Радянський Союз був першопрохідцем. Так, певно, мало бути.

И наступает час суровый,
Когда, в неволе городов,
Народ, сорвав свои оковы,
Лишь сам себе внимать готов (...)
Но всех ужасней — в исступленье,
В своем безумстве — человек.
И горе тем, кто наделяет
Слепого факелом! Всегда
Слепой не светит, а сжигает
И гибнут страны, города.

Ф. Шиллер
(пер. Вс. Рождественского)

Розділ 1.
ТРИВОЖНІ ВІТРИ ЗМІН

«Землю віддайте ви тим,
Хто окропить її кров'ю»

(О.І. Герцен)

Багато часу минуло відтоді, коли хтось вперше сказав, що в природі все йде по колу. Століття збігають за століттями, події у геометричній прогресії передують одна одній. Не порушуючи системи діалектики, почалося й це, останнє у другому тисячолітті сторіччя. Як і раніше, заможні збагачувалися за рахунок трударів, а біднота ледь животіла. У занепаді сільське господарство, і лише місто дещо піднімалося з колін. Та незважаючи на значні темпи росту промисловості, після реформи 80-90 років Х1Х століття Росія продовжувала залишатися відсталою аграрною державою. Використовуючи фінансовий дефіцит Росії, до неї хлинув інвестиційний іноземний капітал. Але надмірне засилля цього капіталу і мільйонні англійські та французькі займи поставили державу у залежність від цих інвесторів, тим самим зробивши її своєю напівколонією. А економічна криза, охопивши світовий капіталізм, гучним відлунням прокотилася й по економіці Росії,

що у подальшому підвищило ріст насильства експлуататорів над власним народом. Згодом, досягши найвищої форми і набувши у своїй сутності стадії капіталізму, цей процес збільшив протиріччя між небачено багатими експлуататорами та дуже бідним робочим класом, що, в свою чергу, спровокувало політичне та фізичне протистояння пролетаріату буржуазії. Саме на цьому підґрунті дуже швидко виріс більшовицький рух серед трудящих міста і села, що прискорило зіткнення народних мас з правлячими структурами. Це зіткнення чітко відбилося у подіях 1905–1907 років.

Отже, починаючи від 9 січня 1905 року, за прикладом петербурзьких робітників, на підприємствах Харкова почалися масові страйки. Кількість страйкуючих досягла одинадцяти тисяч чоловік. Фізичного зіткнення ще не було. Робітники лише винесли ряд вимог, як-то:

а) збільшення заробітної плати;

б) виплати заробітної плати хворим;

в) надання безкоштовної медичної допомоги працюючим та їх родинам та інші питання, подібні до врегулювання розцінок, покращення умов праці (побудова бань тощо).

Міська влада була змушена частково задовольнити ці вимоги. Та вже 5 лютого страйки відновились. Слідом за заводами припинили роботу великі друкарні, друкарні міських газет та дрібні підприємства. Невдовзі хвиля непокори перекинулася на міські околиці. Страйкували залізничники ст. Нова Баварія, робітники пивоварного заводу Л. Р. Рубінштейна та канатної фабрики Ф. О. Фалька. Висловлювали своє незадоволення робітники Рижовського дзвонового та фарбового заводів. Були висунуті нові вимоги. Заводчани вимагали:

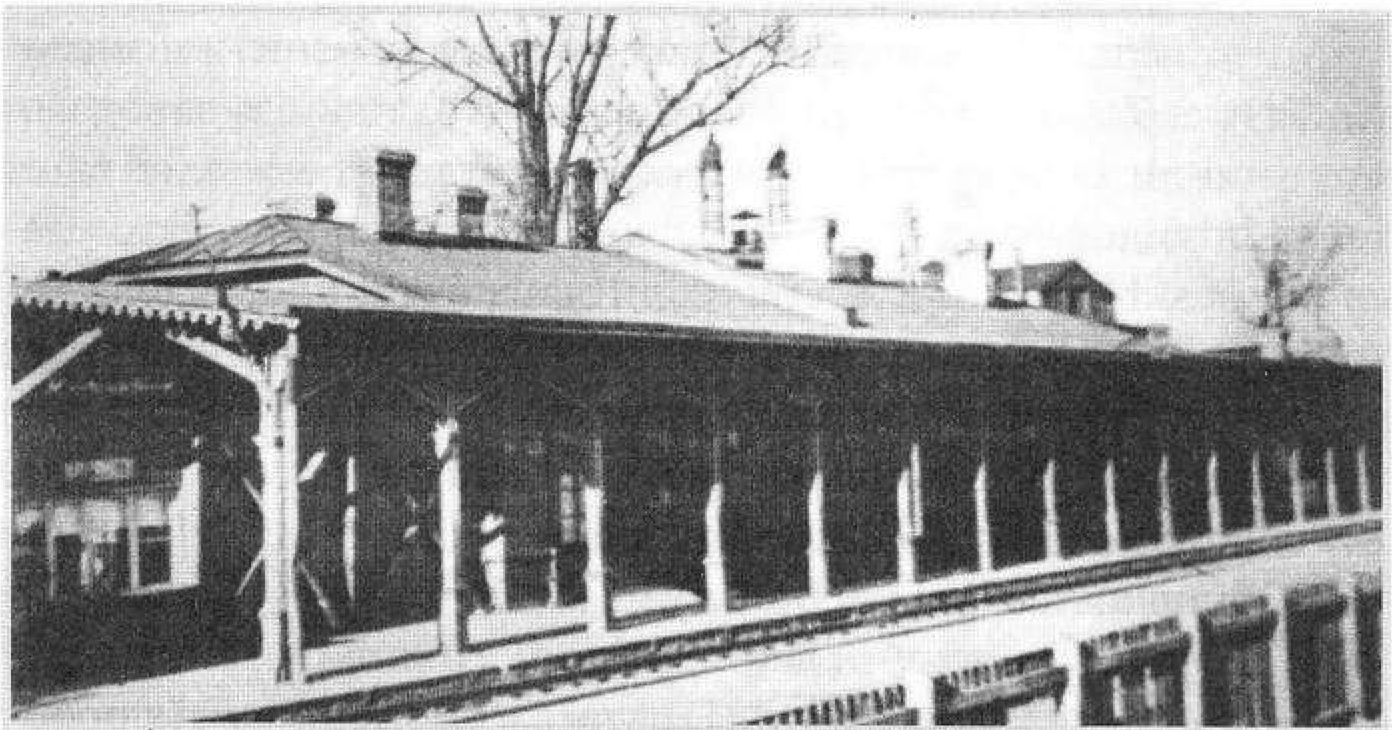
а) збільшити заробітну плату на 20 %;

б) зменшити робочий день з 11 до 10 годин;

в) підвищити заробітну плату учням та зменшити їх робочий день до 8 годин.

У березні полум'я повстання охопило всю губернію. По селах мужики, озброївшись сокирами та поперечними пилами, нищили панські ліси (у 18–19 ст. вирубка та перевезення лісу були одним з основних заробітків селян). Прикладом прояву такої агресії є знищення «Макартету» (ліс поміж сучасними залізничними станціями Нова Баварія та Новоселівка), а чудові природні ставки, що знаходилися у затінку лісової крони, до 1919 р. під палючим сонячним промінням зникли назавжди. Але лісом все не обмежилось. Зібравшись у ватаги, розлючена біднота снувала по хуторах та маєтках, відбираючи у заможних селян і поміщиків гроші, харч або ж що заманеться. Все ж хаотичність дій натовпу мала свою мету. Селяни прагнули повернути відібрані ще у 1861 р., на початку реформи, частини заїмочних земель. А побори — це не що інше, як прояв агресії. То ж з мотивом робочо-селянського руху все більш-менш зрозуміло, але виникає питання: що ж змусило молодь вийти на міські вулиці?

Як свідчать архівні документи, ще у лютому 1905 року учні навчальних закладів Харкова вийшли на одну з головних ву-

Залізнична станція Нова Баварія (початок XX ст.)

лиць, вимагаючи від влади кращого ставлення до них з боку вчительського складу та проведення реформ у навчальній програмі. Але зовсім несподівано на юних демонстрантів накинувся натовп молодиків, що стояв на узбіччі. Внаслідок цієї сутички багато дітлахів потрапило до лікарень з травмами різного ступеню тяжкості. У зв'язку з цими подіями та подіями, що трапилися у інших містах імперії, де, до речі, були непоодинокі випадки дитячої смертності після побиття, харківська ліга лікарів направила листа до міської думи з проханням:

«*Глубоко потрясённые кровавыми событиями последних дней в Саратове, Пскове, Курске и других городах, и цепенея от мысли о возможности подобного насилия и избиения беззащитной учащейся молодежи и у нас в Харькове, мы, нижеподписавшиеся, врачи г. Харькова, обращаемся к Вам, представителям новых общественных интересов, с нижеследующим заявлением: Не для кого не тайна, что кровавые события последних дней могли иметь место, исключительно благодаря попустительству и даже непосредственному участию полиции.*

Уже и у нас в Харькове наблюдались единичные случаи избиения учащихся нижними чинами, а среди публики стали появляться подметные листы с призывом к избиению студентов.*

Ввиду всего этого мы взываем к Вам, господа представители г. Харкова, и просим Вас взять на себя защиту нашей учащейся молодежи и предупредить могущие возникнуть кровавые столкновения (чтобы избежать вражды между интеллигенцией и народными массами).

Подписи 86 врачей»
(ДАХО).

Аналізуючи всі ці події, на початку літа робітник одного з харківських заводів Петро Олексієв промовив: «*Поднимется мускулистая рука многомиллионного рабочего класса, и ядро*

Могили жертв Харківського жовтневого повстання 1905 р.
2-е міське кладовище.

самодержавия, ограждённое штыками солдатскими, превратится в прах». Звісно, він не міг знати, що з 25 квітня до 10 травня того ж року у Лондоні відбувся III з'їзд політичної групи «Вперед» (таку назву до з'їзду мала Російська соціал-демократична робоча партія), на якому фактично було започатковано розвал влади самодержця. А у червні у Рижовському лісі кілька сотень харківських соціал-демократів обговорювали рішення цього з'їзду. Суперечки продовжувалися до ранку; «*треба відмітити, що присутні не бажали слухати меншовицьких ораторів, а більшовиків слухали з зацікавленістю*». Подібні зібрання організовували й скеровували народні маси у потрібному більшовикам напрямку. Тому вже на черговому страйку робітники ставили за вимогу відсторонити від влади Державну Думу, що, звісно, не висловлювало бажання всього суспільства. Як наслідок цих подій, 28 вересня на Московсько-

му загальноземському та міському з'їзді депутат Думи Семен Якович Толкачов підняв питання про автономність Харківської губернії. Та ідея не мала належної підтримки. Страйки продовжувались. Щодалі вони мали все небажаніші наслідки. Так події, що трапилися на Миколаївській площі Харкова, збентежили чималу кількість населення Слобожанщини. Одинадцятого жовтня 1905 року біля будинку біржі йшла перестрілка між двома невідомими групами. Для наведення порядку від управи було вислано загін драгунів, що охороняв збройний магазин «Спорт». Помітивши вояків, перестрілку припинили, і охоронці повернули назад. Під впливом переможних емоцій (провокаційно) з натовпу пролунало дружне «Ура». Цей галас привернув увагу козаків, що проїжджали неподалік. Офіцер, який очолював загін, з невідомої причини впав з коня. Піднявши його, розлючені козаки разом з драгунами-охоронцями розстріляли всіх, хто знаходився поблизу міської управи. А в цю хвилину на протилежному боці площі безперешкодно грабували магазин «Спорт».

Харків. Миколаївська площа. 1885 р.

Постраждало мирне населення.

Напругу збільшував ще й той факт, що в місті не було хліба, закінчувалося вугілля (підвозу не було, бо страйкувала залізниця). Магазини не працювали. Державні заклади, телефон і телеграф теж. Життя у місті завмерло.

Протягом осені відбулося ще кілька збройних сутичок між представниками влади та народними силами. Звісно, подібні сутички мали якийсь певний досвід, який у подальшому важким тягарем ліг на людські долі. Так, у серпні 1906 року за антидержавну агітацію було заарештовано мешканця Пісочина Юхима Шила. Але, можливо за згодою співпраці з «охоронкою» (подібні арешти та звільнення відбувалися й у 1908 р.), його невдовзі було звільнено. А селян Я. В. Крикуна, П. Н. Зінченка та М. С. Курка після певного терміну ув'язнення було виселено до інших сіл, що знаходились на значній відстані від міста.

Після страйків 1905–1907 років великі хвилювання народних мас дещо вщухли, але активна агітація проти царизму продовжувалась. Хмара народного обурення зростала.

І ось петербурзькі лютневі події 1917 року сколихнули весь світ. Російський народ, керований більшовиками, скинув ненависну владу монархів і взяв важелі правління держави до своїх рук.

Харківське губернське земство вороже поставилося до цих подій. Воно підтримало щойно організований комітет «Спасіння Батьківщини і революції», створений меншовиками та есерами.

Харківське земство за підтримкою цього комітету намагалося не допустити прояву більшовизму і створити свою владу в губернії. Та хвиля більшовицького повстання прокотилася й по Україні. Звісно, вона зачепила й східну її частину — Харківщину. Подальші ж події вщент зруйнували наміри представників старої влади.

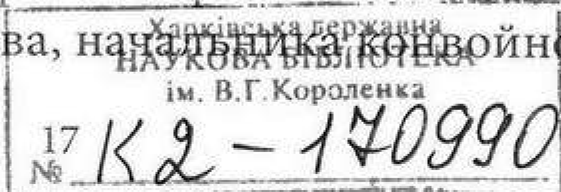
У проміжок 2–3 березня 1917 року більшовики створили Раду робітничих, селянських і солдатських депутатів як керівний революційний орган, куди ввійшли представники від заводських та солдатських комітетів. Але неписьменні, нездатні керувати бодай якоюсь структурою, звичайні люди не могли керувати містом або ж державою, а полишити напризволяще означало втратити все назавжди. Тому було створено Тимчасовий Виконавчий Комітет. До його складу ввійшли представники міського громадського комітету, студентства, кооперативних організацій та робітничих депутатів. Але меншовики і та частина населення, яка не підтримувала повстанців, зволікали з вирішенням нагальних питань, намагаючись затягти рух у вир бюрократичної тяганини, щоб отримати час для зібрання нових сил проти більшовиків.

Одним з таких кроків був намір делегувати представників опозиції на засідання міської думи, де планувалося схилити більшовиків до мирного врегулювання подій. Після довгих суперечок їм врешті вдалося направити своїх делегатів на це зібрання.

Перший день засідання, окрім порожніх балачок, для меншовиків не дав ніяких результатів. Головний натиск вирішили зробити наступного дня.

Більшовики відчували недобре. Всю ніч їх представники об'їжджали військові та заводські осередки, закликаючи вийти на демонстрацію.

Третього березня 1917 року о 9 годині відновилося засідання у земській управі. З першої ж хвилини роботи засідання повстанці фактично захопили владу в свої руки. Спершу вони заарештували всіх вищих чиновників, які не підкорилися Комітету, а передові загони за вказівкою більшовиків захопили всі міські державні установи. Заарештували і доправили до будинку думи віце-губернатора Остаф'єва з помічниками, коменданта Харкова Горбаньова, начальника конвойної коман-

ди Третьякова та інших. А на вулиці ще з самого ранку, після мітингів, робітники заводів та фабрик, вишикувавшись у великі колони під червоними прапорами рушили на Миколаївську площу, де знаходився будинок міської думи. Туди ж зводили свої війська командири частин, що перейшли на бік більшовиків. Вся площа була зайнята повстанцями. Весь час грав духовий оркестр. Довкола майоріли червоні прапори.

Так пройшов перший день нової влади на Харківщині.

Майже півроку йшло незначне протистояння двох протилежних позицій — більшовиків та буржуазних націоналістів. Один з представників соціал-демократів того часу писав: ***«Надо обманывать народ видимостью того, что будто бы у народа есть какая-то возможность изменить политику помещика и капиталиста; но нельзя отдать власть самому народу*»** (2). Але то був суб'єктивний погляд представника демократів. Тому звинувачувати Тимчасову владу в антиреволюційній діяльності, незважаючи на те, що подібних висловлювань було вдосталь, не було вагомих підстав. Та ось першого серпня вийшло розпорядження Тимчасової влади про застосування каральних заходів у разі непідкорення розпорядженням своїх чиновників (постанова від 19 липня 1917 р.): *«О наказании лиц, виновных в призывах во время войны к неисполнению касающихся железнодорожной службы законов или законных распоряжений властей»* (ДАХО). Внаслідок цього розпорядження в країні почався контрреволюційний виступ поміщиків, банкірів та спекулянтів. Свої політичні позиції почала здавати армія. Адже її верхівка повністю фінансово залежала від буржуазії.

Вкотре більшовикам доводилось об'єднувати тих, кому набридла влада поміщиків та капіталістів. Так 7 жовтня 1917 р., об'єднавшись навколо робочого класу, прогресивна інтелігенція і біднота країни утворили нову владу — Владу Рад. Першим кроком народної влади була конфіскація всієї землі

у поміщиків та заможних селян і передача її до рук земельного комітету — Раді Селянських Депутатів.

У зв'язку з цим 17 січня 1918 р. на засіданні Виконавчого бюро Пісочинського волосного земства одноголосно було прийнято рішення: «*Имея в виду то обстоятельство, что состав настоящего Песочинского волосного земства не выражает воли большинства населения назначенного земства и притом в составе его имеются люди — прислужники тирана Николая Романова, мы постановили переизбрать земство*» (3).

А 18 січня 1918 р. при семитисячному зібранні залізничників харківського вузла Південної дороги було прийнято резолюцію на підтримку рішення III Всеросійського з'їзду Рад Народних Депутатів про утворення керівного органу — Ради Народних Комісарів (Раднаркому).

Так починала свою понад сімдесятирічну ходу нова влада — влада більшовиків.

Розділ 2.
СВІТОВА ВІЙНА. ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Нам страшно львицы пробужденье,
Ужасен тигра злой разбег,
Но всех ужасней — в исступленье,
В своём безумстве — человек…

(И.Ф. Шиллер)

Йшла Перша світова війна. Війська Антанти майже повністю опанували територією європейських держав, у тому числі й українською. Наприкінці березня 1918 року кайзерівські війська вступили на слобожанську землю і з запеклими боями наближалися до її столиці — Харкова. Загони Червоної армії стійко обороняли її підступи, але 8 квітня під натиском могутньої воєнної машини були змушені відступити далі на схід, до Поволжя.

З приходом окупаційних військ почали свою активну діяльність противники більшовицької влади — петлюрівські та денікінські формування. Гуляли на просторах Лівобережжя банди батька Махна, отаманів Грицька Таврійського, Чорного та ще багато менш відомих «волелюбців». Піднімали голову й місцеві підпанки — куркулі та їх підлабузники.

Чужинці несли з собою смерть і муку працьовитому слобожанському народу, а їх прихвостні підсилювали ці страж-

дання нелюдською жорстокістю. Настав час хаосу та морального розпаду суспільства. Час, коли очумілі від зажерливості та власної безкарності люди ставали на шлях злочину. Вони підстерігали свою жертву десь у безлюдному місці, або ж серед ночі вдиралися до її оселі, і застосовуючи жорстокі тортури дізнавались, де зберігалися гроші чи коштовності, відбирали їх (відомі випадки, коли людей підвішували за руки і палили свічками їм ноги). Звісно, суспільство намагалося захищати себе від подібних злочинців, виставляючи нічні патрулі. Та все ж подібні напади траплялися доволі часто. Тому у виняткових випадках вживалися доволі жорстокі методи покарання. Про один з них розповіла очевидиця, одна з корінних мешканок Пісочина Власенко М. М. (на час тих страшних подій їй було лише 5 чи 6 років):

«Одного недільного ранку, свята, здається, не було, тому церква службу не правила, батько взяв нас, дітлахів, і повів до школи. Я ще нічого не розуміла, а старші брати дивувалися: навіщо йти до школи, коли вже почалися літні канікули? Батько швидко обірвав наші балачки. Далі йшли мовчки, посопуючи. Щоб не нудьгувати, я спостерігала за сонечком, що сходило над обрієм, за пустощами веселих горобців, що зграйками копошились у подорожній пилюці. Зозуля вже не кувала, але зачувши долинаючий звідкілясь з глибини гаю запізнілий переспів соловейка, все завмирало, насолоджуючись чарівними звуками.

Ранок був чудовий. До школи ми прийшли зарано. Люди ледь почали сходитися. Від знайомих хлопчаків, що стояли поруч, я дізналася, що шкільний спортивний майданчик у разі потреб, сільська громада використовувала як місце загальних зборів. Стояти й очікувати було нестерпно. Я вертілась і тупцювала навколо батька. Але, спіймавши мене за руку, він сердито цикнув. Довелося спокійно спостерігати, як дорослі хлопці поралися довкола щойно вкопаного дерев'яного стовпа.

Площа поволі заповнювалася людьми. Стояв приглушений гомін. Та враз усе стихло. Громада розступилась, пропускаючи чоловіків у шкіряних масках. Швидко пройшовши до середини подвір'я, вони стали довкола стовпа, утворивши коло.

За дитячої наївності я запитала у батька:

— Тату, а що це воно буде?

На що він з якоюсь особливою напругою у голосі відповів:

— Будуть грати в м'яча. Стій мовчки.

Усі, хто стояв поряд із батьком, з сумом подивилися на нього. Аж ось принесли здорові гирі з прив'язаними до них мотузками, а позаду вели трьох втомлених від безсонної ночі дядьків. Побачивши їх, батько голосно мовив:

— Дивіться всі! Це бандити, що грабували подорожніх.

Натовп знову зашумів. Та помітивши, що дядьки у масках взяли до рук мотузки з гирями, враз стихли.

До кола ввели першого чоловіка й прив'язали до стовпа. Його обличчя не було видно, бо голову покривав тряп'яний каптур. Розгойдуючи на мотузці гирю, один із дядьків, вправним тренованим рухом жбурнув її в середину кола. Гиря, не встигши досягти краю обмежень мотузки, знайшла свою ціль. Чоловік, зойкнувши, поволі посунувся й повис на закрепах, а з-під каптура поповзла густа червоно-сіра цівка.

Люди з жахом відсахнулись і завмерли. Стих легенький вітерець. Навіть граки, що сиділи на довколишніх деревах, витягши шиї, мовчали. А яскраве сонечко, немов з переляку, заховалося за хмару.

Усе ніби заціпеніло. За кілька хвилин до кола втягли іншого, з підкошеними від переляку ногами, злочинця. Така ж доля спіткала і його.

Третього чоловіка я вже не бачила, бо рясні сльози застелили мені очі, а ноги самі несли мене кудись, кудись подалі від цього страшного місця. Як я опинилася вдома, й сьогодні не можу збагнути. Та як там воно не було, а на сходи батько

мене вже не брав. Та й про подібні покарання я більше не чула. А зараз, з глибини часу, повертаючись подумки до тих подій, я все частіше переймаюся думкою, що то могли бути не розбійники, а більшовики-підпільники, або ж полонені червоноармійці, — додала бабуся».

Звісно, людська пам'ять — це досить складна річ, вона інколи може закарбувати зовсім незначні події, а щось архіважливе розчинити у вічності. Тому і не дивно, що події, які відбулися всього за півроку по тому, старенька жіночка не запам'ятала.

Наприкінці грудня 1918 року окупаційні війська міцно закріпилися на Слобожанській землі, і кожні намагання витурити їх звідси закінчувалися поразкою для більшовиків. Ось і цього разу після чергової спроби загін повстанців було розбито. Рятуючись від переслідування, ізюмські біженці звернулися до харків'ян, і: «*Харьковский подпольный комитет постановил подыскать Изюмчанам (уцілілим після розгрому загону) квартиры за пределами города. Шура Богун нашел старую дачу около с. Песочина, сделали небольшой ремонт и переселили человек 10-11. Через несколько дней их арестовали, а на утро с ними расправились. Собралась толпа человек 250 во главе с попом (?), выводили наших ребят из помещения варты поодиночке, и тут же били их, кто чем попало, топорами, гирями, ломами и убивали. Это была зверская расправа.*

Убили из одиннадцати человек восемь, а три из одиннадцати притворились убитыми, и их свалили всех в кучу. Там же, возле варты. Ночью эти трое, оказывается Богун Шура, брат Саванова и один матрос Федорченко, придя в себя, выкарабкались из-под трупов своих товарищей, в холодную ночь зимой пробрались полуживые в Харьков. Богун и Федорченко живы, а Саванова брат по дороге умер. Утром крестьяне подобрали его и привезли в холодногорскую больницу в покойницкую.

Нам нужно было перевезти убитых в Харьков. Для того, чтобы нам там не столкнуться с гайдамаками, которые имели в Песочине свой полк, наш городской Комитет, через Горком, обратился в немецкий штаб оказать нам помощь и дать нам для поездки отряд немецких солдат.

Немецкий штаб находился на Новой Баварии. Немцы ехать в Песочин отказались, мотивируя тем, что не хотят иметь какой либо конфликт. После этого, самостоятельно переговорив в Песочине с начальником варты от имени рабочих депо Основа, он обещал содействие, и при этом добавил, что просил мужиков не делать этого, но ему не удалось убедить разъярившуюся и пьяную толпу.

Дня через два уладив вопрос о вывозе убитых, нас человек 15 отправилось в Песочин. Разобрав трупы, что были навалены на кучу как дрова, мы вложили их в гробы. Дело стало за транспортом.

Пісочинська ратуша. 1918 рік

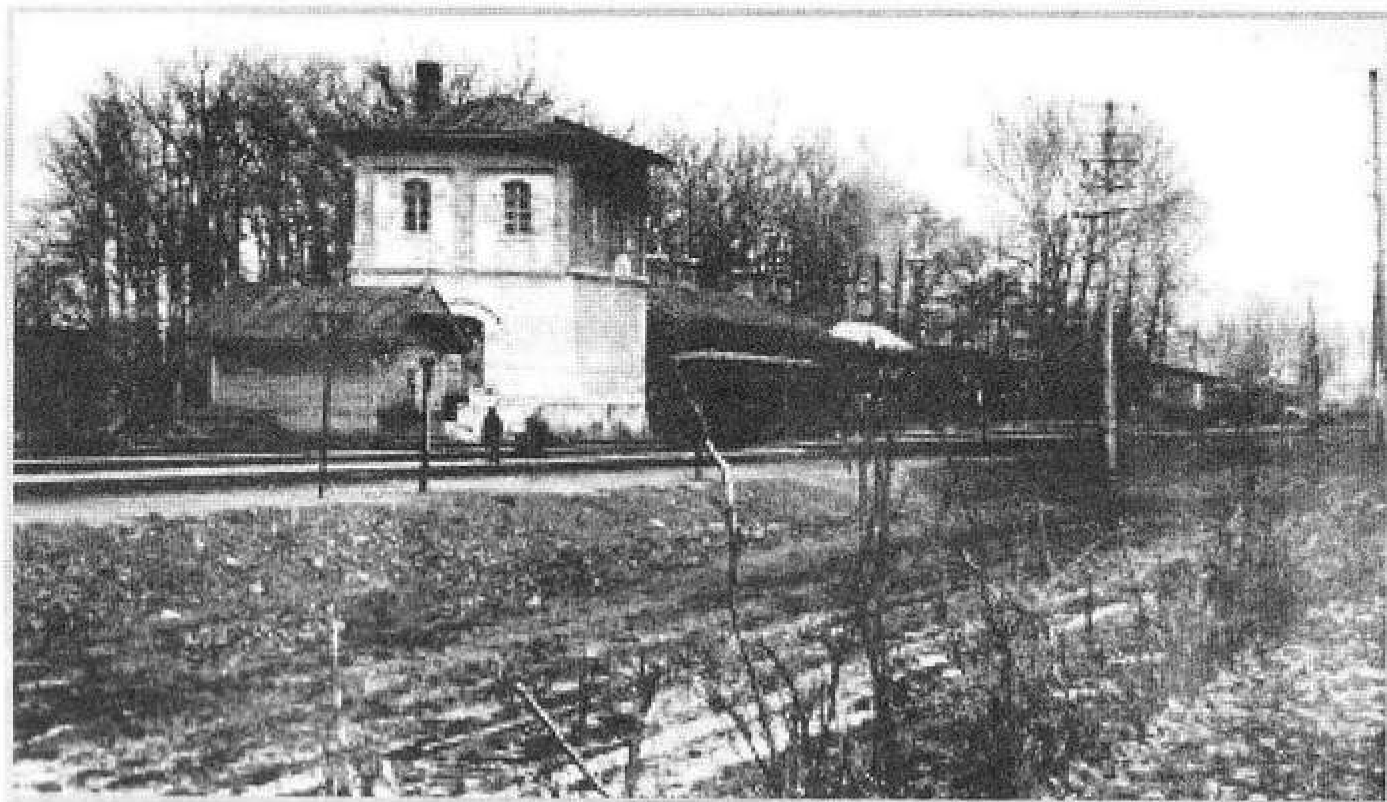
Мужики с боязни о расправе отказывались ехать в город. И тут нам на помощь пришёл начальник варты. Он помог достать подвод 5-6, и мы, погрузив гробы, повезли их в район Новосёловки.

В момент укладки трупов в гробы мимо проходил отряд петлюровцев. Вероятно, демонстрируя свою силу, начальник отряда заскочил во двор варты и поинтересовался, кого убили. Крестьяне, стоявшие рядом, ответили, что большевиков. Он отошёл, плюнув, сказал: «Собакам собачья смерть», и удалился. Когда мы беседовали с крестьянами, стоявшими во дворе варты, а там была почти вся беднота, говоря им кого, и за что убили, рассказывали за что большевики борются, то многие из них плакали и просили чтобы им не мстили. Так как это проделки попа и «куркулив», как они называли кулаков.

Под Новосёловкой нас встретил железнодорожный оркестр и много городских жителей, а когда мы подошли к кладбищу, куда уже перенесли труп брата Саванова, то на кладбище собралось большое количество людей: Там же нами был проведён митинг.

Несколько слов о том, как наши товарищи попали в лапы этих «зверей». Поздно вечером часть товарищей поехало поездом из Харькова, после того, как они уже там побывали в своей «даче», а другая часть, не успев на поезд, отправилась пешком, и вот в пути они заблудились. Зайдя в одну хату, там, в Песочине, постучав, стали спрашивать эту дачу, какую им надо было, а оказалось, они зашли к тому мужику, который их подозревал. Вообще, что люди зимой помещаются в даче, которая всегда пустует зимой. Направив их в эту дачу, сам же побежал к попу, подняли набат в церковный колокол. Сбежался народ и неожиданно для наших товарищей окружили, забрали в варту, а на другой день утром с ними расправились.

Председатель Основянского Ревкома
И.Г. Гвоздёв» (ДАХО).

Станція Рижов. 1917 рік.

У середині грудня 1918 року слобожани уже відчували зворотне наближення фронту. Бо зі східних та північних околиць одна за одною летіли телефонограми, сповіщаючи про наближення боїв з більшовиками. А вибух залізничного мосту під Дергачами визвав неабияку паніку серед німецько-петлюрівських військ у самому Харкові. Після чого дуже швидко пішла підготовка до евакуації.

Обабіч залізниці потяглися безкінечні гайдамацькі та козацькі загони. Зачастішали переповнені ешелони з важкою технікою та грабованим майном. А під новий 1919 рік, вранці, пройшов перший бронепоїзд, і вже слідом за ним ввійшли передові загони Червоної армії.

Багато разів гуляла лінія фронту дорогами України, переміщуючись то на схід, а то на захід, кидаючи у свої жорна все нові й нові міста та села, зжираючи безліч невинних людських душ. Так однієї весняної ночі 1919 року біля с. Коротич відбувся бій, і вкотре більшовики відступили, село було спалене вщент, а більшість населення знищено. Тоді ж, у цю ко-

лотнечу, пісочинська громада спорядила чотирьох добровольців. Майбутніх захисників споряджали всім миром; хтось приніс сорочку, хтось свитку. Чоботи надала громада села Вільшани. Так скопом і благословили на ратний путь. А на іконі «мученика Іоанна воїна», яку добросерді мешканці села подарували церкві, було зроблено напис: «В память воинов: Иоакова, Иоанна и Иоякова». Четвертим добровольцем був Бакуменко Микола Олексійович (чому його ім'я не ввійшло до іконопису невідомо, як і невідомо прізвищ означених бранців).

Того ж року представник губкому Комуністичної партії більшовиків Олександр Михайлович Півень у Пісочині організував місцевий осередок КП (б), секретарем обрали військового комісара волосного ревкому Миколу Васильовича Кравченка. До цього осередку також входили: Андрій Михайлович Ващенко, Федір Фролович Рябуха, Михайло Герасимович Шевченко та ще 15 мешканців села. Але вже за півроку, через наступ денікінців, роботу ревкому довелося згорнути, а членам осередку піти у підпілля.

На початку січня 1920 р. активні дії Червоної армії змусили Антанту зняти блокаду з південного сходу Росії. Держава отримала несподіваний перепочинок. У цей час Пісочинський військово-революційний комітет (протокол № 1 від 13 січня 1920 р.) відновив свою роботу. Комітет і Земельна управа розміщувались у будинку правління дзвонового заводу. Управителя заводу В. І. Чікова було виселено, попередньо відібравши у нього на користь родин червоноармійців 20 пудів цукру та 100 пудів борошна.

З першим засіданням актив намагався обрати нового голову та спланувати подальшу роботу осередку. Того ж дня головою місцевого ВВРК було обрано Варибруса І. П., а секретарем — Слюсаря М. П. За протоколом на засіданні були присутні: завідуючий земельним відділом Яременко М. А. та член

правління осередку Варибрус П. В. Одним з перших рішень комітету було переведення канцелярії Ревкому з заводського будинку Рижових у Олексіївську дачу (нині вул. Полтавський шлях № 124 — будинок не існує).

Олександр Матвійович Півень (1898–1949 р.)

На наступному зібранні 24 січня за рішенням комітету була винесена постанова про реквізацію садків, городів, садових та квітникових розплідників, що колись належали купцю Рижову. А невдовзі до Харківського губраднаргоспу надійшло рішення Пісочинського комітету про будівництво мосту через р. Уди, який повинен був з'єднати село з хутором Надточиї та ремонту пішохідного мосту, що вів до хуторів Подвірки та Куряж. Тоді ж до відділу здоровохорони подано клопотання про облаштування у Пісочині лікарні на 60 ліжок (саме на той час блукала Пісочинськими дворами епідемія таких хвороб як: дифтерит — 8 чол., заушниця (свинка) — 4 чол., коклюш — 9 чол., грип — 37 чол., черевний тиф — 2 чол., сипний тиф — 11 чол., вторинний — 21 чол., невизначений — 3 чол., дизентерія — 2 чол., кір — 3 чол., скарлатина — 1 чол.). Відкрито ветеринарний пункт та училище з садівництва, квітникарства, городництва та інших галузей сільського господарства.

На початку травня, окрім Рижовського, терміново реквізували Бондаревський, Безчетвертнівський та Ламіхівський маєтки з землями та усім майном. 19 червня у Бондаревському маєтку нова влада організувала трудову механізовану сільськогосподарську артіль «Зоря» (голова Одинцов, заступник Єременко) і передала їй весь дворовий реманент попереднього (померлого) господаря: токарний станок з інструмен-

Олександр Михайлович Ващенко (1896–1920 р.)

том, сіялку, плуг та багато ручного знаряддя, а корів передали в Губземвідділ. При маєтку знаходився льох місткістю у 300 возів (подібні льохи мали і заможні селяни: Кушнаренко П. Л., Власенко Н. О., Кушнаренко Т. К., Коляда Р. Ф., Череватенко К. К., Варибрус Ф. В., Шевченко Є. М., Заіка Є. І., Яременко К. І. та Яременко С. Т. — їх теж було реквізовано).

Враховуючи малу чисельність працівників артілі, відділ Народної Просвіти направив їй для кадрового підкріплення групу молоді віком від 16 р.

Дружні, соковиті сходи покрили нещодавно напівпорожню панську землю. Все передвіщало на добрий врожай. Але 11 червня 1920 р., звітуючи про стан на полях, керівництво артілі повідомляло: «*... негодою знищено від 75 до 90 % озимих посівів*». Пересівати було нічим. Сподівалися, може щось відросте. Між тим, щоб не гаяти марно часу, зайнялися господарською справою. І восени звітували, що артіль відремонтувала 45 плугів, обладнала кузню на 3 горна та колісну майстерню (зроблено станок для збирання коліс), споруджено столярну, слюсарну і чоботарну майстерні. Відчинено артільську столову на 300 місць. Обладнано амбулаторію, лазню. Збудовано хлібопекарню. Чудові руки місцевих майстрів відремонтували локомобіль, який перетягли з заводу Рижова, і приладнавши

К.О. Цема (?–1920 р.)

Федір Федорович Рябуха (1881 р.–?).

до нього динамо-машину, пустили електричний струм у приміщення клубу ім. Леніна. Згодом встановили кінематографічний апарат.

Враховуючи новий напрямок роботи артілі, її перевели на територію колишнього дзвонового заводу, де знаходились придатні для такої справи приміщення. Попередній керівник Одинцов перейшов на партійну роботу — очолив місцевий комітет по від'єднанню церкви від держави. На його місце призначили ревкомівця Михайла Герасимовича Шевченка (пройде зовсім короткий відтинок часу, і безжальна куркульська рука обірве життєвий шлях більшовика). Того ж місяця раптово захворів голова ВВРК Варибрус І. П., його місце посів Слюсар М. П., а секретарем став Кукса Є. В. (треба відмітити, що секретарем обиралася стороння людина, зазвичай мешканець сусіднього села).

Ще у квітні 1920 р. польські війська знову вдерлись на українські простори. Відчуваючи їх наближення, серед населення з'явився анархічний настрій. Знову заворушилось заможне селянство: відмічалися прояви бандитизму, грабіжництва та саботажу. Цей настрій не оминув і пісочинське населення. За саботаж Пісочинським ВВРК було знято завідуючого земельним відділом Яременка М. А., а справу з приводу його бездіяльності передано до суду. Його місце посів Ф. Ф. Рябуха. Але проведена за кілька тижнів по тому перевірка встановила, що вся документація знаходилась у хаотичному стані. Знову відбулася ротація у керівному стані. Комнезамож (так став називатися земельний відділ) очолив Андрій Вапенко. До осені ще кілька разів змінювалась влада. Посадове кріс-

ло приміряли: Михайло Павленко, Наконечний та ще кілька мешканців села.

Та все ж пройде час, і на першій сесії Харківського Губвиконкому (26.09.20 р.) у своєму виступі черговий голова Цема Карпо Йосипович доповідатиме:

«*Работа Исполкома налажена. Засеяно земли 170 десятин. Предположено 197 дес. Ещё 27 будет засеяно.*

Отношение к Советской власти выжидательное. За 3 месяца поймано 39 дезертиров. Взаимоотношение с Комнезаможем налажено. Семьи красноармейцев удовлетворяются пока лишь денежным пайком. На фронт отправлен кавалерист. Был сбор для красноармейца. Разверстка выполняется. Эпидемии скота ограничены (4 случая)» (6).

Всього пісочинська громада спорядила до лав Червоної армії понад десять добровольців (є архівні помітки, але без прізвищ).

У тиждень допомоги фронту громада зібрала і відправила: кожухів — 7 шт., піджаків теплих — 4, холодних — 3 шт., картузів — 6 шт., шапок — 33 шт., шароварів — 13 шт., сорочок спідніх — 42, теплих — 20 шт., кальсонів — 38 шт., рушників — 52 шт., одну шкіряну куртку та ще безліч різноманітного краму.

Так відвойовувала свої землі і ставала на ноги молода держава. Але неосвічена, без певних професійних знань рушійна її сила — більшовики — не могли все це зробити швидко, вони лише вчилися керувати країною.

Розділ 3.
ЗЕМЛЯ ТА ЇЇ РОЗПОДІЛ

Починався 1921 рік. Країна оговтувалася від великих потрясінь. Поволі налагоджувався порядок у керівних структурах. Відроджувалася промисловість. І лише село безпорадно борсалося на місці. Першими до тями прийшли ті, кого називали «куркулями». Скориставшись повоєнним хаосом, маючи в своєму господарстві коней, знаряддя праці, запаси відбірного посівного матеріалу та кошти для найму робочої сили, вони безперешкодно захоплювали найкращі, і в тій кількості, яку вважали достатньою, угіддя. Дивлячись на них, селяни теж почали розширювати свої наділи. Як приклад, телеграма адміністрації Литовського цукрового заводу: «*...Петровцы захватили всё бурячище, поделили между собой и пашут на зябь. Беззаконность действует развращающе на соседей, которые собираются...* (текст пошкоджено) *захватить землю, предназначенную [под] толоку, чем хазяйство будет розорено окончательно*» (2).

Та часи змінювалися. Наряду з губвиконкомами почали з'являтися місцеві виконавчі комітети, 12 лютого 1921 р. відбулося засідання Харківського губвиконкому, де було започатковано Пісочинську волосну раду. Головою Ради обрали Слюсаря М.П., він же очолив місцеву волнарпросвіту. Заступником і завідуючим земельним відділом став Недорєзов А.М.

Південне узбіччя залізниці (нині вул. Транспортна). 1921 р.

Завідуючим соцзабезом та секретарем став Рябуха В. П., а відділ волкомпраці очолив Плахтій І. І.

Задачі волвиконкомів: «*1/. Все Волисполкомы должны принять самые решительные меры к искоренению дезертирства и бандитизма, беря заложников из кулацкого элемента скрывающих дезертиров, в случае необходимости конфискуя у кулацкого элемента сельскохозяйственный инвентарь и скот, и передавая таковой комнезаможам. 2/. В виду огромного наплыва Врангелевских и Шляхетских шпионов, рассыпавшихся по сёлам и ведущих контрреволюционную агитацию и старающихся вызвать недовольство крестьян, и тем самым вызвать восстание и розрушить тыл Красной Армии; Волисполкомы должны зорко следить за всякими подозрительными элементами и кулаками, всех подозрительных арестовывая и направляя их в центр, разсеивая всякую провокацию*» (ДАХО).

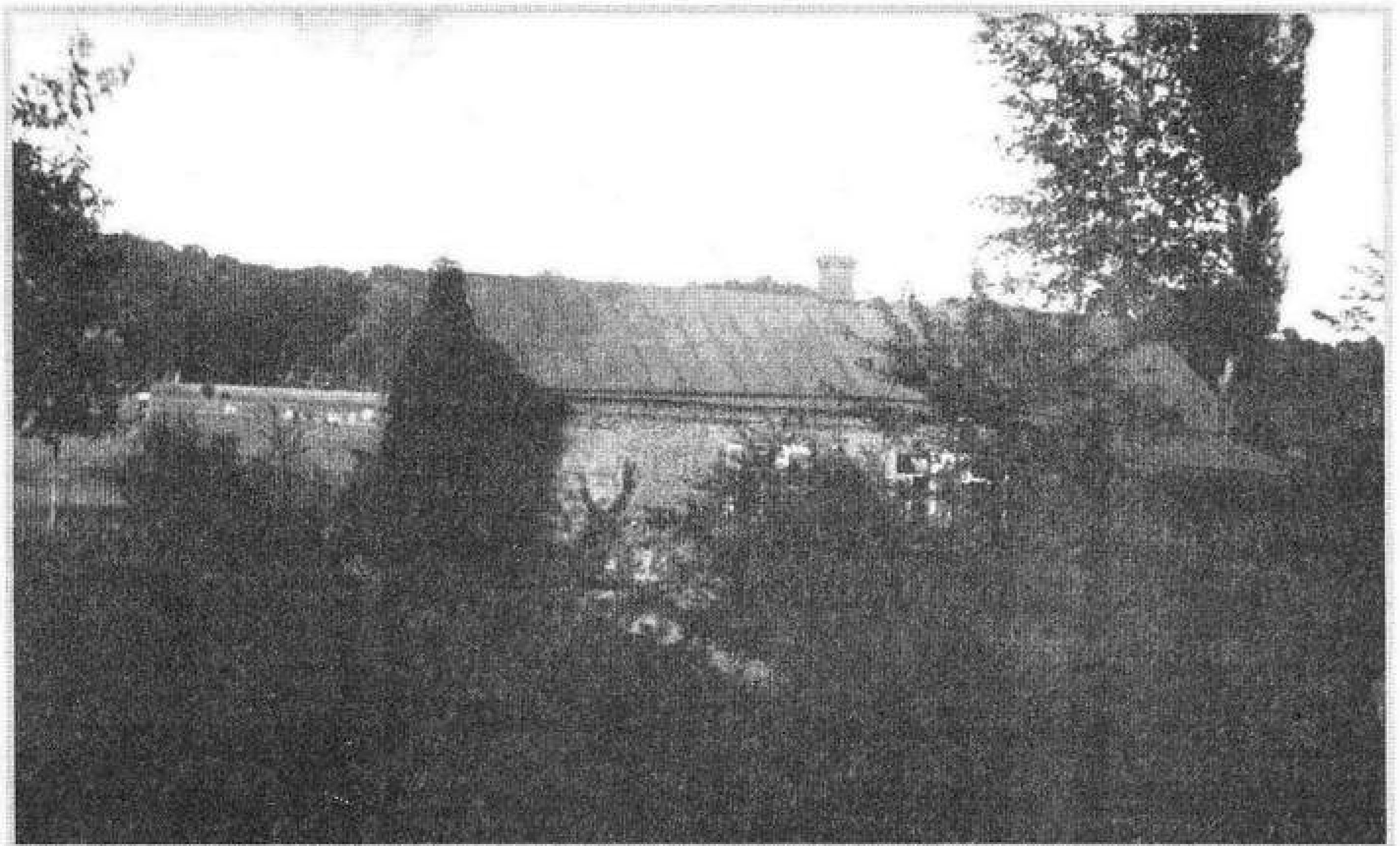
Нове керівництво села взялося за упорядкування земельних ресурсів та їх розподіл серед населення (відповідно до Дек-

рету від 2-го березня 1921 року всі реквізовані і надлишкові землі передавалися до комназему). Для вирішення цього питання у Пісочині було оголошено позачергове загальноселищне зібрання. Спершу все йшло відносно спокійно. Розглянули питання про зібрання коштів із заможних селян на закупівлю посівного матеріалу, та коли дійшла черга розподілу землі, піднявся ґвалт. Головуючий був змушений зупинити засідання і віддати наказ співробітнику місцевої міліції, при підтримці комсомольців, заарештувати за контрреволюційні висловлювання та саботаж (шум, галас, погрози на адресу членів виконкому і комнезаможу) зачинщиків: Кононенка Іллю Порфировича, Тимченка Василя Дмитровича, Павленка Герасима Степановича, Яременка Григора Карповича, Олешка Якова Андрійовича та Мотору Андрія Ілліча. Невідкладно, за загальною згодою зібрання порушників було засуджено на 7 діб арешту з відбуванням у Харківській буцегарні і притяганням до громадських робіт. А їх прихильників: Кононенка Андрія Пилиповича, Шевченка Дмитра Петровича, Заїку Іллю Семеновича, Заїку Григора Семеновича, Яременка Василя Савовича, Яременка Павла Миколайовича та Яременка Івана Митрофановича — до примусової громадської роботи на території селища.

Після арешту саботажників обговорення проекту переділу землі продовжилось. У проекті пропонувалося залишити без змін наділи корінних мешканців села, що займалися сільським господарством, при умові, якщо їх межі не перевищували 0,5 десятини. У протилежному випадку рештки землі передавати малоземельному сусіду. Якщо ж мешканець села не займався сільським господарством, а працював на заводі чи фабриці, або якійсь іншій державній установі — прирівнювали до робітників сільського господарства. У випадку, коли господар не мав власного наділу, або недостатня його кількість, при умові, що нема можливості зробити цей наріз поряд

з помешканням даної особи, земля надавалася у іншому місці. Не корінним мешканцям, при недостатній кількості наділу, земля не додавалася. Виключення мали мешканці, які прожили у селі не менше 3-х років і отримали дозвіл об'єднаного зібрання села (за особливі досягнення [?!]). Коли ж мешканець мав у своєму розпорядженні дачу (або кілька дач), при умові, що у родині був син (чи кілька синів) — зараховувалося як садок, у іншому випадку землю відбирали і передавали до сільськогосподарської спілки. Якщо ж громадянин мав наділ ще й у іншому селі, його теж реквізовували (у 1922 році за пісочинським товариством значилось 2831 дес. землі).

Садки бідняків залишались у користуванні існуючих господарів, але при нормі 1 дес. на родину. Садки, городи і луки колишніх поміщиків: Зайцевої (колишн. Лимаря, що за Рай-Оленівкою), братів Сукачових (Стукачових), Савви, Рай-Оленів-

Поле між сучасним пров. З. Космодем'янської та Рижовським парком (1927 р.). На передньому плані будинок Островерхова

ку, та поселення Куряж, що розкидані довкола села, об'єднати, і розподілити між корінними незаможними мешканцями у пропорції: до 5 їдоків — ¼ дес.; від 5-10 їд. — ½ дес.; від 10-15 їд. — ¾ дес. і так далі.

Ще у перші роки Радянської влади пісочинська громада визначила для себе, що: «*Лесной фонд является предопределяющим фактором, благотворно влияющим на другие отрасли народного хозяйства и, в первую очередь, на сельское и водное хозяйство (защитная и водоохранная роль). Наконец, лес является значительным источником государственного дохода*» (ДАХО). Тому весь лісофонд було розділено на три групи:

1) селянські угіддя — становили 28,5 %;
2) для користування держ. установ — 23 % і
3) загальнодержавного користування — 69,2 %.

Тож на початку 1925 року угіддя генерала Корфа, який мешкав на гуківських землях, загальним рішенням селищної ради було передано пісочинській земельній спілці. Дачу Безчетвертного — урочище «Дубова Роща» (нині, санаторій «Роща») віддали холодногірському виконкому під дитячу колонію. Але згодом це рішення було змінено, і землю роздали місцевому населенню, саме ж урочище, вирубали і продали з торгів. Те ж саме зробили з урочищами «Бородая», «Алферова», «Засулейкова», «Рожок» та «Минутка» (за рік ліс у цих угіддях було майже знищено). Орні землі урочища «Соснова Роща» (Надточиї), у розмірі 600 кв. сажень, які колись належали поміщику Малінкіну, передали Надточию Пилипу Дмитровичу, а лісову частину (852 кв. саж.) — Прокопу Никифоровичу та Василю Герасимовичу Надточиям.

Масова вирубка лісів змусила обласну владу на початку 1927 року винести постанову про збереження лісових масивів, а для цього необхідно було обмежити вирубку, компенсуючи її потребу завезенням з інших регіонів, а при необхідності — з республік СРСР, що автоматично здорожувало продукцію

(Україна була найбіднішою у обсягах лісофонду. На одного мешканця припадало — 0,11 га. лісової площі). У зв'язку з цим Обком вирішив збільшити площу лісових угідь за рахунок схилів, ярків, піщаників, боліт та інших непридатних земель. Тож значна частина вільних земель, як-то: Рижовський парк, Дубова Роща, берег річки та інші, були засаджені швидкорослою деревиною.

А Пісочинська громада, у свою чергу, постановила, що: «*Ввиду высокой цены на лес в силу чего от покупки леса мы вынуждены, к сожалению, отказаться, причём заявить протест лесничеству о полном запрещении порубки всех лесов кому-то ни было без нашого согласия в районе Песочинских границ*» (ДАХО).

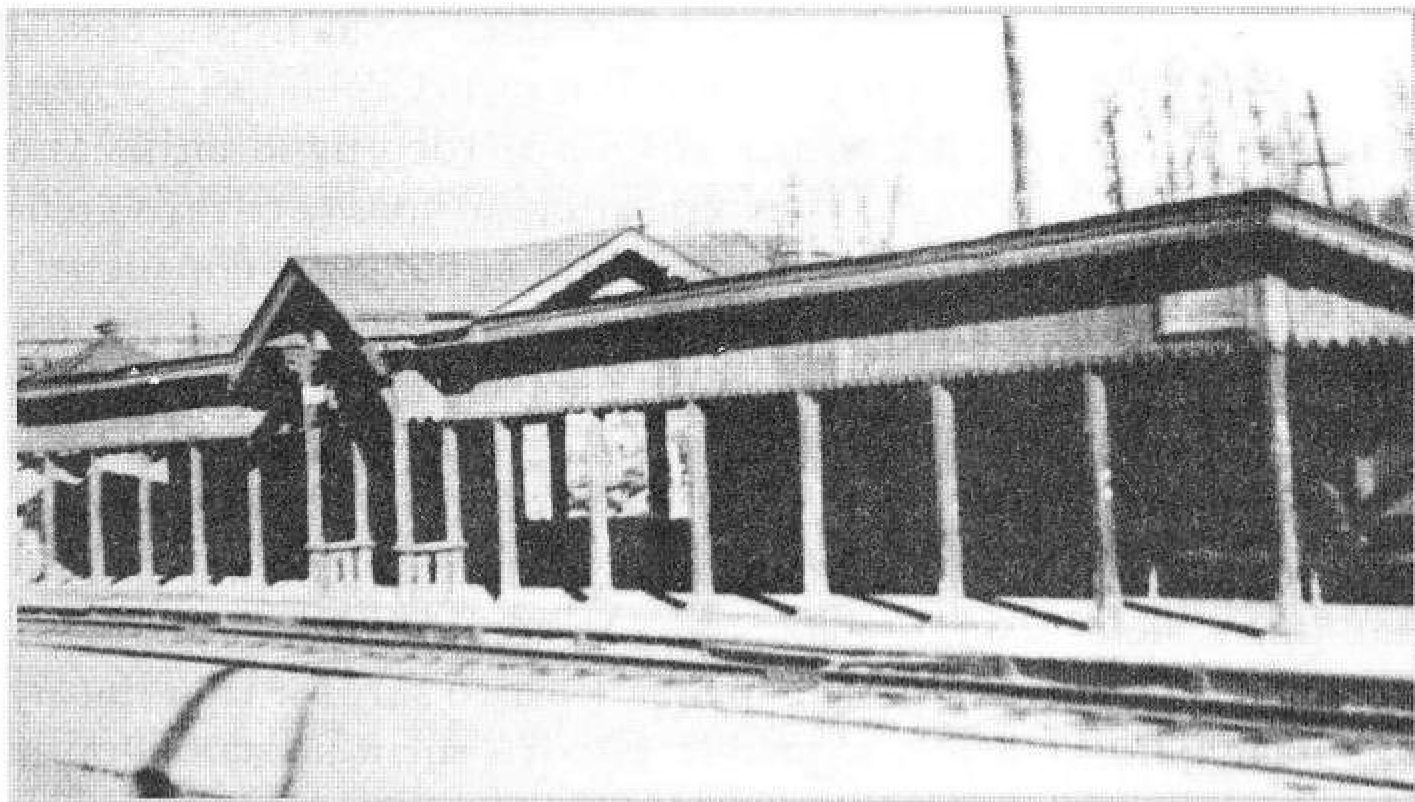
Окрім вирубки, ліс нещадно нищила худоба. Особливо безжальне пошкодження відбувалося у лісах, що знаходились поблизу населених пунктів (за знаходження худоби у лісовій зоні нараховувався штраф — 5 рублів). Тож було вирішено обнести такі угіддя огорожею і призначити двох охоронців з щомісячним окладом по 30 рублів кожному. А уповноваженим по лісовому господарству, замість Єгора Михайловича Шевченка, обрати Василя Дмитровича Тимченка.

Таким був початок розподілу землі на зорі становлення радянської влади.

Розділ 4.
МІЛІЦІЯ

Процес новоутворення держави завжди має своїх ворогів і прихильників. Тож час від часу поміж населення відбуваються доволі бурхливі суперечки. А коли починається переділ землі, суперечки переходять у відверте протистояння. На той час ці протистояння виражались у нічних нападах на працівників місцевої влади, жорстоких розправах над їх прихильниками, знищенням загальнонародного майна і посівного матеріалу. Але гірше було те, що населення стало заручником новоутворених банд. Коли відбувається протистояння між державами, стає зрозуміло, хто ворог, а хто ні. У даному випадку вся складність була у тому, що більшість із членів цих угруповань у буденному житті були звичайними селянами, а ось у нічні години — озброївшись, невеликими групами, нападали на заляканий люд, відбираючи живність та збіжжя, а інколи і життя. Грабували ешелони на безлюдних проміжках доріг та інше. Одним з таких небезпечних місць став проміжок від с. Пісочин до с. Коротич. Саме тут залізнична колія піднімалась на невеличкий пагорб і робила кілька поворотів, що змушувало потяг знизити хід. А обабіч залізниці знаходились густі чагарники, які давали надійний прихисток грабіжникам.

Незважаючи на те, що загони міліції утворились ще у 1918–1919 роках і мали статус внутрішніх військ, а з плином часу

Станція Пісочин (початок XX ст.).

пройшли спецпідготовку, все ж на період 1921 року вони зовсім не були придатні для виконання своїх обов'язків. Здебільшого міліціонери жили на приватних квартирах, не мали форменого одягу, діловодство знаходилось у хаотичному стані. А найголовніше, що був відсутній зв'язок з керівництвом, і кожен робив все на свій власний розсуд, що кому заманеться. Тому пісочинська громада вирішила виділити з місцевого населення по 5 чоловік на кожне нічне чергування, підсиливши таким чином загони червоноармійців-хіміків, які охороняли цей проміжок дороги. Загін 5-го кадрового воєнного транспорту, 6-ї роти, 2-го батальйону, 526 полку у кількості 150 чол. (ком. Павло Шнидер, голова комсомольців загону Іван Калєкін) з 1920 р. мешкав у вагонах на запасній колії ст. Рижов. Поміж того громада постановила, що за кожне ухилення від чергування мешканець повинен був сплатити по 10 млн карбованців до сільської казни, таким чином попередивши симуляцію серед населення. А міліцію було переведено на казармене становище. У перші ж дні спільного патрулювання

було затримано вожаків банд: Гармаша — за прізвиськом «Пахучий», який мешкав у слободі Липці, і «Стрільця» з с. Дергачів та кількох їх пособників. Окрім того було спіймано зграю чугуївських бандитів у кількості 10 чол. та багато дрібних злочинців. Але траплялися й такі випадки, коли місцеві охоронці разом з військовими були не в змозі захиститися від нападу бандитів. Так, наприклад: на світанку 2 липня 1921 року поблизу Пісочинської волості було помічено загін кількістю 100 чоловік. Банда була озброєна обрізами, револьверами, шаблями та бомбами. У їх арсеналі знаходилося 4 тачанки з кулеметами. Очолював їх молодий чоловік років 35, називав себе командиром партизанського загону. При ньому був начальник штабу і ад'ютант. Піхоти загін не мав. Форма одягу різноманітна, змішана; френчі, жилети, селянські свити. На голові: кубанки, картузи різних кольорів, бердянівські шапки, у декого радянські значки, як на кашкетах, так і на грудях та рукавах. Частина банди — вихідці з Ставропольської волості. А дехто мав дійсні посвідчення робітників державної трикотажної фабрики Гадячанського повіту. Самі ж члени угруповання називали себе «продармійцями». І на подив, у загоні існувала жорстка дисципліна; за першим наказом знищували все на своєму шляху.

Іншого разу, 6 серпня 1921 року о 6 годині ранку було помічено загін, що переміщувався із Ст. Водолазької волості, але перед самим Пісочином повернув у напрямок Будянсько-Огульчанської волостей. Погулявши трохи слобожанськими перелісками, 10 серпня банда захопила 1-й трудовий санаторій, що у 3 кілометрах від с. Буди. Із санаторія було забрано все обмундирування у кількості 8 підвід. Після чого банда у 40 шабель і 5 тачанок рушила до хут. Мокра Валківської волості. Та це були не поодинокі випадки. Щомісяця до Харківського губернського управління надходили звіти від місцевих виконкомів про дрібні крадіжки, вбивства, пожежі

(у яких знищувались клуби, будинки, сараї, копи хліба, сіна і багато іншого).

Оцінивши ситуацію, на сесії Харківського губвиконкому постановили провести чистку кадрів і звернути особливу увагу на життєдіяльність кожного міліціонера (одним з перших пісочинських міліціонерів був Михайло Захарович Уваров [протокол № 16 від 28.10.1922 р.]. У 1926 році уповноваженим став Кандиба, а помічниками — І. С. Беліменко і С. М. Галич). А волвиконком був зобов'язаний телефонізувати приміщення сільради.

Тоді ж виникла постанова про розподіл слободи і прилеглих хуторів на сектори, за кожен з яких відповідав «десятихатник». Сфера відповідальності десятихатника обмежувалась 5–10 дворами і зобов'язувала його доповідати про появу сторонніх осіб і дезертирів та спостерігати за чистотою дворів і прилеглих до них територій. Дещо пізніше, 12 вересня 1927 року, по кутках були закріплені члени сільської ради і фактично утворився місцевий депутатський корпус:

1. Череватенко Семен Андрійович — Ласківка (вул. Колгоспна);
2. Варибрус Петро Васильович — Довгалівка (вул. Шевченка);
3. Заїка Іван Андрійович — Михайлівка (вул. Леніна);
4. Варибрус Василь Прохорович — Моторівка (вул. Кірова);
5. Череватенко Дмитро Степанович — Рижов (ще був окремим хутором);
6. Тимченко Євмен Сидорович — Полтавський шлях;
7. Шевченко Марко Макарович — Причипилівка (вул. Спортивна);
8. Надточій Федосій Петрович — хут. Надточії та Щербані (останній зник з ужитку);
9. Кандиба Андрій Маркович та Ващенко Степан Михайлович — хут. Гуки та Небоги (останній зник як населений пункт).

Розділ 5.
КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ. УТВОРЕННЯ КОЛГОСПІВ

Природні катаклізми, диверсії, відсутність посівного матеріалу та фінансова залежність від банківської системи господарств різної форми власності, вели до повного зубожіння населення. Тож на січневому пленумі ЦК КП(б)У (1922 р.) постановили, що:

«*1. При вхождении коллективных хазяйств (коммун, артелей, товариществ по общественной обработке земли) в кооперативные объединения сельскохозяйственной кооперации приравнить их к кооперативным организациям первой ступени (товариществам).*

2. Коллективным хазяйствам из неземского общества, являющимся членами союзных объединений сельскохозяйственных коопераций, предоставить право первоочерёдности при кредитовании органами Наркомзема» (ДАХО).

Надаючи кредити, керівництво держави у свою чергу вимагало від сільськогосподарських об'єднань повернення як посівного матеріалу нового врожаю, так і промислового та фуражного зерна у повних об'ємах.

Беручи до уваги перший пункт постанови цього пленуму, у 1923 році в с. Пісочин, було створено артіль. Але ця артіль була нечисленною. Для її збільшення потрібні були додаткові

землі, реманент і людський ресурс. Та на добровільне входження до її складу охочих майже не було, бо вступаючи, селянин здавав до спільного фонду, окрім вище перерахованого, ще й худобу та зернові, якщо вони були. Але селянин звик розраховувати лише на власні зусилля, а беручи до уваги обставини, що виникли в 1924 році (заморозки, засуха), на спільне господарювання годі було й сподіватися. З доповіді експертної комісії про стан врожаю по Харківському округу за 1924 р. (доповідач тов. Шпак):

«*Положение Харьковского округа в смысле урожайности признано Губернским центром, как не урожайное.*

Всего посевов было в 1924 г. 395 718 десятин, из этого количества погибло 301 000 десятин посева. Погибшая площадь посевов разделяется на две части: 1/ посевы возвращающие семена и, 2/ на посевы, которые семян не возвращают. В % отношении это выражается: 18 % для не возвращающей семян площади и 23 % для площади семена возвращающие. В пудах, на уцелевшей площади, сбор выражается в 11,5 пуда с десятины.

Количество полученного хлеба ожидается всего 471 000 пудов. Соотношение % к урожайным годам: 5 % ржи и 9 % пшеницы.

Положение катастрофическое. Обеспеченность семенным материалом: ржи 36 % и пшеницы 33 %, из запасов у крестьянства от прошлого года. Остальная площадь не может быть обсеменена силами самого населения. Настроение среди населения паническое, в особенности со скотом, цены на который упали.

Вообще Харьковский округ находится в чрезвычайно тяжёлом положении, и требует помощи, как помощи посевным материалом, так и помощи продовольствием» (ДАХО).

Але попри величезний неврожай того року, у спільних господарствах об'єм зернових за рахунок збільшення площ та нових технологій був дещо більшим аніж у одноосібних.

Помітивши відносну прозорість контролю у веденні великих господарств, ЦК КП(б)У вдався до нової форми — колек-

Михайло Герасимович Шевченко. (1891-1921 р.).

тивних сільських господарств (колгоспів, а згодом і радгоспів) і силового методу залучення населення до їх рядів. У 1929 році офіційно почалася колективізація українського села.

Для керування утворенням колективних господарств та контролю за ходом посівної компанії у Харкові було утворено центральну трійку в складі: секретаря ЦК КП(б)У С. В. Косіора, голови Раднаркому УРСР В.Я. Чубаря та Наркомзему М.Н. Демченка. А згодом: голови окрвиконкому М. Нежи-вого, члена президії окрвиконкому П. П. Постишева та завідуючого земвідділу Підгайця, з подальшим призначенням окружних, районних та місцевих уповноважених. Розмір утримання посадовця районного рівня становив — 180 карбованців на місяць.

Однією з директив ЦК до новоутворених «трійок» було: ... *«уникнення від усяких необгрунтованих обіцянок щодо допомоги новим колективам тракторами, кредитами, щоб не виконавши обіцянок не розчаровувати селянство та не дискредитувати колективістичний рух.*

Не виселяючи глитаїв із сіл (за винятком особливих випадків), як правило треба відводити їм землю в зменшеній нормі, в кінці полів сівозміни, по можливості в різних місцях, примушуючи їх безмовно коритися всім агротехнічним правилам способу господарювання, вживаному в колгоспі.

Під час переходу села в колгоспи треба використати всі законні підстави, щоб відібравши в глитая засоби виробництва, що мають громадське значення. Роботу низового радянського апарату побудувати так, щоб питання колективізації були в центрі уваги повсякденної їхньої роботи» (ДАХО).

Для розширення матеріальної бази і утворення на ній нових спеціалізованих господарств (огородницькі, м'ясо-молочні), Харківський ОНК провів ряд заходів по виявленню і мобілізації у господарствах не сільськогосподарського призначення надлишкових або ж прихованих земель, також зменшувалась кількість сільських доріг, що у підсумку додало по округу до 100 тисяч гектарів.

Відчувши нестерпний тиск з боку влади, бідна частина населення поволі вступала до колгоспів. Але не в змозі змиритися з втратою власності, опікуючись худобою на колгоспному подвір'ї, селянин спершу вболівав за свою животину, даючи їй кращий і в більшому об'ємі корм, зменшуючи тим самим раціон інших тварин. Згодом дехто з селян, дивлячись на таке неподобство, виходив з лав колективу, забираючи весь свій внесок. А щоб уникнути у майбутньому всіляких непорозумінь, дехто з заможної частини населення теж добровільно здав до місцевої земуправи наявні майнові та харчові надлишки. Але були й такі, що розподілили ці надлишки поміжріднею таким чином, щоб співпадало з нормою, дозволеною для утримання однієї родини. Треба відмітити, що не у кожного ці надлишки були нажиті законним шляхом, були й такі, що отримали їх шляхом мародерства та спекуляції під час війни.

Відзначались також диверсійні дії окремих керівників господарств, які відмовлялися сіяти ту чи іншу культуру, як-то буряк, соняшник та інше. Або ж приховували частину врожаю.

Пісочинська громада, усвідомлюючи невідступність більшовицької влади у політико-економічному напрямку, проявляючи неабияку далекоглядність, самостійно, ще у 1924 році змінила статус артілі на колективне господарство. Так було утворено колгосп «Червоний Незаможник», головне подвір'я якого розташовувалося на території сучасної Пісочинської лікарні, у колишніх садках купця Рижова. Нагорна частина, що лежала поміж лісом та Харківськими міськими земля-

ми і сягала меж села Лідне, теж відносилась до його земель. А східна, низинна частина і урочище «Минутка» (з 1911 р. — землі Бондаренка, передані в оренду Стайнику), з розбудовою маргаринового заводу — відійшла до міської зони. До складу колгоспу входив 131 двір, у яких мешкало 197 осіб, з них 141 працездатних, де 50 осіб чоловічої статі, а решта жінки та підлітки.

Цей колектив мав у своєму господарстві 839 гектарів землі, 53 коня, 41 свиню, 101 корову, 208 голів великої рогатої худоби (маються на увазі воли), овець та 272 центнери різного зерна.

У перший рік свого існування колектив артілі, а згодом і колгоспу, вирощував городні рослини виключно на приватній землі, з якої було: 2,25 дес. картоплі, 1,75 дес. — городні та баштанові рослини, 1,50 дес. — однолітні трави, а 2,50 дес. займали випасні луки. Хліб сіяли на колективній землі. Колгосп також мав 6,50 дес. саду, який простягався вздовж східного боку сучасної кільцевої дороги Москва — Сімферополь, від Савиної гори до с. Лідне та від хут. Олешки, пагорбом, до земель с. Березівка.

Пізніше, 10-13 жовтня 1929 року, на Всесоюзному засіданні ССТС при ЦК, постало питання розвитку села. Однією з затверджених постанов було започатковано процес колективізації сільського господарства і утворення колгоспів та машинно-тракторних станцій (МТС). Також було піднято питання про шефську допомогу міста селу. З цього приводу у кошторисі було виділено пункт: «*На шефську допомогу селу*».

Тож за наказом, у 1930 році було започатковано колгосп ім. Коцюбинського. Центральне подвір'я знаходилася на території сучасної амбулаторії та приватного підприємства «Маяк», що на хут. Надточиї. Корисні землі господарства, окрім Надточиївської, охоплювали й Рай-Оленівську територію.

Профільність господарства не було установлено, бо його ресурсний потенціал налічував лише 45 дворів, у яких мешкало 167 чоловік, з них лише 91 працездатний.

Съемщики сада. (*По фот. Книповича*).

Працівники саду

Господарча ж база становила 269 гектарів землі загального користування. Підсобне господарство складалося з 23 коней, 31 корови і 6 голів свиней. Хлібний запас нараховував 113 центнерів зерна.

Того ж 1930 року утворився колгосп ім. Шевченка. Об'єм дворового господарства та задіяний людський ресурс на початок реєстрації визначено не було. Та й підсобне господарство не складало враження, бо у своєму вжитку мало лише 390 гектарів загальної площі, 42 коня, 102 одиниці великої рогатої худоби, 25 свиней та невизначену кількість овець. Подвірний збір зернових становив 175 центнерів.

У подальшому, враховуючи, що землі колгоспу знаходились у центральній частині селища, і з перспективою на май-

бутній розвиток, бо вже на 1932 р. колгосп налічував 180 коней та волів, 953 корови та 2306 свиней, його профільний напрямок визначався як городницько-тваринницький.

Водночас на південній, нагорній частині села, притулившись одним боком до земель колгоспу «Червоний Незаможник», а іншим до лісу, що ховав під своєю кроною давній Соломашин Яр і верхів'я р. Пісочинки, а далі, обмежуючись полями сіл Березівка та Коротич, у 1930 р. утворено колективне господарство ім. 1-го Травня. Господарство складалося з 4 бригад, одна з яких була тваринницькою і розташовувалась на околиці с. Лідне, а решта — городницькі. До його території входило 564 га землі, на якій знаходилось 123 двори з населенням у 480 чоловік. Колгосп мав 72 коня, 46 корів і 31 свиню. У приватному господарстві населення мало 33 корови. За працю на 1 трудодень селянину припадало 4,61 кг зернових і 0,40 карбованця грошима.

Ще у 1923 році на базі артілі «Зоря» виникла ремонтна бригада, а 10 липня 1927 року її було перейменовано у МТС. Щоб техніка знаходилась ближче до орних земель, МТС облаштували на хуторі Олешки, у 50 метрах від будинку правління майбутнього колгоспу. До його реманенту входило: плуг однолемішний — 1, вози на дерев'яному ходу — 1, на залізному — 1, соломорізка — 1, молотарка з двигуном — 1, сіялка розкидна — 1, каток — 1, борони залізні — 2.

З північної частини Пісочина, на землях сіл Подвірки та Куряж (незважаючи на те, що ця територія мала свою власну Подвірянську волость, до 1943 р. вона значилась Пісочинським поштовим відділенням) з 1931 року знаходився колгосп ім. Максима Горького. Його землі сягали 138 гектарів. В ньому було 57 дворів, у яких мешкало 139 чоловік. Спочатку колгосп мав 28 коней і 12 свиней, а у індивідуальному користуванні — 29 одиниць великої рогатої худоби. На 1 трудодень нараховували 4,88 кг зернових і 2,03 карбованця.

Розділ 6.

ЕКОНОМІКА. ДЕРЖЗАГОТІВЛЯ. СОЦЗМАГАННЯ.

«Настоящая экономическая разруха, явившаяся следствием войны и, в частности, усиленно поддерживаемая капиталистами, для беднейшей части населения не может быть устранена повышением заработной платы, так как плата, повышаемая сегодня, завтра оказывается недостаточной ввиду необычайно быстро повышающихся цен на продукты первой необходимости, а потому необходимо введение контроля рабочих над производством и распределением продуктов по всей стране…» (3).

Така думка зародилася у людей, що взяли повний контроль над політико-економічним напрямком держави у перші роки існування влади більшовиків.

Тож ще економічно не вичавлене більшовицькими продзагонівцями, за звітом завідувача земвідділом В. Рябухи, населення Пісочинської волості за планом розгортки 1920 року, здало до державних засіків:

різних зернових — 758 пуд.;
картоплі — 1862 пуд. 4 ф.;
буряка — 260 пуд. 34 ф.;
моркви — 104 пуд. 18 ф.;
помідорів — 27 пуд. 23 ф.;

різного коріння — 54 пуд.;
капусти — 76 пуд. 7 ф.;
огірків — 9 пуд. 21 ф.;
сіна — 64 пуд. 11 ф.;
соломи — 44 пуд. 30 ф.;
яєць — 326 шт.

Але подібні внески значно зменшували харчовий запас кожної родини. Як приклад, надаються: «*Нормы снабжения населения согласно статьи 8 декрета Совнаркома, от 6 апреля 1920 г.*

Группа Б — служащие, в месяц:
хлеб печеный — 22,5 ф.;
мясо или рыба — 5 ф.;
крупы — 2 ф.;
жиры — 2/3 ф.;
картофель — 12 ф.;
овощей свежих по мере возможности и согласно пропорции;
овощей сухих — 2/3 ф.;
бобовых — 1 ф.

Примечание 1: Вместо мяса или рыбы и жиров по трудовому пайку группы Б — временно выдаётся 2 ф. крупы или 10 ф. овощей.

Примечание 2: При замене печеного хлеба мукой, норма уменьшается: на 15 % — при выдаче пшеничной муки, на 30 % — при замене ржаной мукой» (ДАХО).

А над те, якщо враховувати соціальний стан населення, яке складалося з селян (410 чол.), робітників (136 чол.), службовців (61 чол.), госп. торговців (22 чол.) та інших категорій (7 чол.), які частково або ж повністю звільнялися від подібних податків, стає зрозумілим, на чиї плечі перекладався весь тягар заготівлі.

Відтоді на селі почали з'являтися перші об'єднані сільськогосподарські колективи, артілі. Та навіть їх утворення не дало стабільності в економіці держави. Бо лише по Харківському

повіту[1] на 1922 рік (перший означений рік голодомору) 13 волостей постраждало від стихійного лиха. Природні негаразди траплялись у 1924, 1926, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932 роках. Втрати врожаю окремих культур інколи сягали 93 %.

Як підсумок перших років роботи колгоспів, виконання плану постачання хліба державі по Харківському району становило: за 1930 р. — 0,9; 1931 р. — 3,3; 1932 р. — 1,6 центнерів з гектару. Враховуючи складність синоптичних умов, через яку втрачено величезну частку врожаю, та протистояння селян, підбурених місцевим куркульством, влада була змушена формувати загони для контролю виконання продрозгортки. Спершу до складу продовольчих загонів входили найнадійніші партійні працівники, яким було поставлено за мету: допомогти зібрати у куркулів надлишки хліба. Також наголошувалось, що за хліб обов'язково будуть надані мануфактура, нитки і предмети хатнього і сільськогосподарського вжитку. Але у подальшому виявилось, що до лав продзагонівців потрапило багато *випадкових* осіб, які чи самостійно, чи за чиїмось наказом сплюндрували цю ідею. З того часу в системі продзаготівлі пішли значні *перекоси*. І як виявилось, однією з найбільших вад при збиранні врожаю була відсутність контролю, що призводило до крадіжок та згаяння часу збору. Тому протоколом № 1–2 від 1931 року засідання обкому постановило: «*... відмовитись від скиртування всього скошеного хліба, щоб уникнути додаткових втрат зерна*» (ДАХО).

А продзагонівці, окрім нагляду за своєчасним надходженням сільгосппродукції до збірних пунктів, слідкували й за самим процесом збору врожаю.

Але деякі керівники господарств, за тих чи інших обставин, не в змозі були виконати нав'язаний план. Відтоді керів-

---

[1] На період становлення держави у різні роки с. Пісочин було у складі Коротичанської, Пісочинської, Харківської волостей і відносилося до Харківського повіту.

ництво запровадило ще один метод впливу на колгоспи, котрі не виконували планові норми продрозгортки — їх заносили до «чорної дошки», і висилали «буксировочні» бригади з передових господарств для термінового забезпечення виконання рішення Обкому. У критичних випадках за рахунок резервів, що знаходились у розпорядженні обласної і районної влади, вносились необхідні нормативні поправки в плани цих колгоспів. Але, якщо заготівельні норми не виконувала якась пересічна особа то обком наполягав застосовувати до неї репресивні заходи, як-то: «*...натуральные штрафы, полную распродажу всего имущества, а также лишение полностью усадебных земель и всех построек, и считать их как — врагов народа*» (ДАХО).

Та складність виконання плану продрозгортки полягала ще й у тому, що заготівельні норми підвищувались щомісячно, і податківці були змушені знову і знову ходити по одних і тих же господарях.

На подібні неправомірні дії вказують свідчення мешканки Пісочина Діонісії Степанівни Захарченко: «*Песочинский волосной Исполком, в районе которого я проживаю около 20 лет, лишил меня избирательного и гражданского права за то, что будто бы я являюсь сторонником Петлюровской власти, причём предъявляют ко мне разного рода требования. Например: уже взяли у меня хлебное зерно 5,5 пуд.; картофеля 8 пуд.; живую свинью; курицу и в последнее время требуют 30 фунтов свинного сала, и в течении 24 часов внести 50 тысяч рублей деньгами, обрекая мою семью состоящую из 8 человек на голодную смерть; а так как я за собой не чувствую никакой вины перед Советской Властью и требования Волисполкома выполнить вообще не в состоянии, я вынуждена обратиться к защите Профессионального Союза. Почему представляя при сем одобрение сослуживцев и шесть документов Песочинского Исполкома которые* (текст не читається) *прошу Правление Сою-*

за защитить меня от разных реквизиций и контрибуций, и ходатайствовать перед кем будет следовать об оправдании от возводимых на меня неправильних обвинений» (ДАХО).

Це звинувачення інкримінувалося *незручному* агенту-продзагонівцю, а якщо б річ йшла про заможного селянина (куркуля), жодні виправдовування не бралися б до уваги, бо з цього приводу були додаткові інструкції: «*Если кулак предлагает осмотреть закрома и амбары, чтобы убедиться, что у него хлеба нет, то продотрядовцы ни в коем случае не должны этого делать, ибо кулак всегда может:*

а) спрятать в ямы,

б) передать на сохранение беднякам.

Только в том случае, если отряд получает определенное заявление, что кулак зарыл хлеб в землю, с указанным точно местом, допустим осмотр ямы, и если это оказывается правда, владелец ямы должен быть немедленно отправлен в уездную тюрьму» (ДАХО).

У разі виникнення непорозуміння між перевіряючими та господарем, останній, після відбуття покарання, повинен був звертатися за роз'ясненням до комісара загону. Але у жодному випадку це не йшло на користь селянину, бо ніхто й не чекав повернення господаря; майно одразу переходило у власність сільського правління.

У випадку отримання повідомлень за фактом спекуляції або ж самогоноваріння — пристрій чи крам конфісковувався, а порушника заарештовували. Та це відбувалося лише у випадку, коли повідомлення надходило до вищої інстанції. У іншому ж разі, незважаючи на сувору заборону, як-то: «*Комисар отряда особенно строго должен следить за тем, чтобы члены отряда вели трезвый образ жизни*» (ДАХО), представники влади постійно користувалися послугами порушників закону, частково відбираючи крам або вживаючи продукт їх виробництва — самогон.

Розроблена ще у 20-му році, інструкція для продовольчих загонів у 1922 р. почала діяти на повну потужність. Тому упродком вимагав від комісарів суворо дотримуватись пунктів інструкції. І комзагонівці, керовані надто активними комісарами, взявши великі металеві прути, пішли по дворах, пронизуючи ними кожен метр садиби. Зазирали у кожну шпаринку, намагаючись віднайти сховище. Якщо схованку знаходили, то годі було й мріяти про гуманність, господаря одразу відправляли до в'язниці. Доречно відмітити, що таке траплялося лише з біднотою, бо куркулів здебільшого завчасно попереджували їх управлінські прибічники. За звітом листопадового пленуму ЦК ВКП(б) 1929 р.: «*Произведённая после ноябрьского пленума чистка на местах полностью подтвердила это. Наши аппараты засорены до невероятности. Отсюда невыполнение постановлений правительства и директивних органов, бюрократическое извращение этих постановлений, извращение классовой линии и возмутительное отношение к рабочим и крестьянам…*

По сведениям профсоюза совторгслужащих с января 1927 г. имеется 2 миллиона 192 тысячи человек. Из них бывших государственных чиновников (йдеться про фахівців ще з царської Росії) *по губернским городам РСФСР: по НКФ — 16 %, по РКИ — 9 %, суд — 8 %, НКТорг — 5,5 %, исполкомы — 5 %, Центросоюз — 4 %, НКТруд — 4 %*» (10).

Минуло кілька років. Але новий 1932 рік нічого доброго населенню, і зокрема сільському, не приніс. Навпаки. До всіх неприємностей, що лягли на плечі селян, додалося ще й змагання за виконання сільськогосподарського плану. Початок першого року другої п'ятирічки став початком соціалістичних змагань (соцзмагань). Ці змагання повинні були підняти ідею вождя партії І. В. Сталіна — «*… зробити колгоспи більшовицькими, а колгоспників заможними*», і повести народ до кращого життя. Подальше виконання господарсько-

політичних завдань вимагало від усіх трударів ще більшого розгортання подібних змагань. Звісно ударна праця могла піднести переможця на вищий щабель здобуття особливих прав і почестей. Для цього району, колгоспу, МТС, сільраді, що виборювали першість з кращими показниками, встановили найвищу нагороду — перехідний «Червоний прапор». Зокрема МТС, що здобув перемогу у обласних змаганнях, додатково отримував легковий автомобіль; сільрада — дві зразкові амбулаторії. А для передових колгоспів, передбачались премії іншого гатунку:

а) племінні бугаї — 5;
б) племенні жеребці — 3;
в) племенні кнурі — 5;
г) пароконні вози — 100;
д) пароконні збруї — 50;
е) трієри[1] *— 10;*
ж) силосорізки — 5;
з) племенні свиноматки — 10;
і) корови — 10;
ї) грошові премії в розмірі — 10 000 карбованців.

Не оминули увагою й майбутніх переможців — трударів. За свою нелюдську працю вони мали отримати у нагороду грамоту від імені обласного виконавчого комітету або ж обласного комітету КП(б)У. Також для цієї категорії переможців на область виділялось:

а) велосипедів — 20 шт.;
б) годинників — 100 шт.;
в) чобіт — 200 пар;
г) шкіряних курток — 100 шт.;
д) костюмів чоловічих та жіночих — 150 шт.;
е) корів — 10 голів;

---

[1] Трієр — зерноочисна та зерносортувальна машина.

ж) свиней — 10 голів;

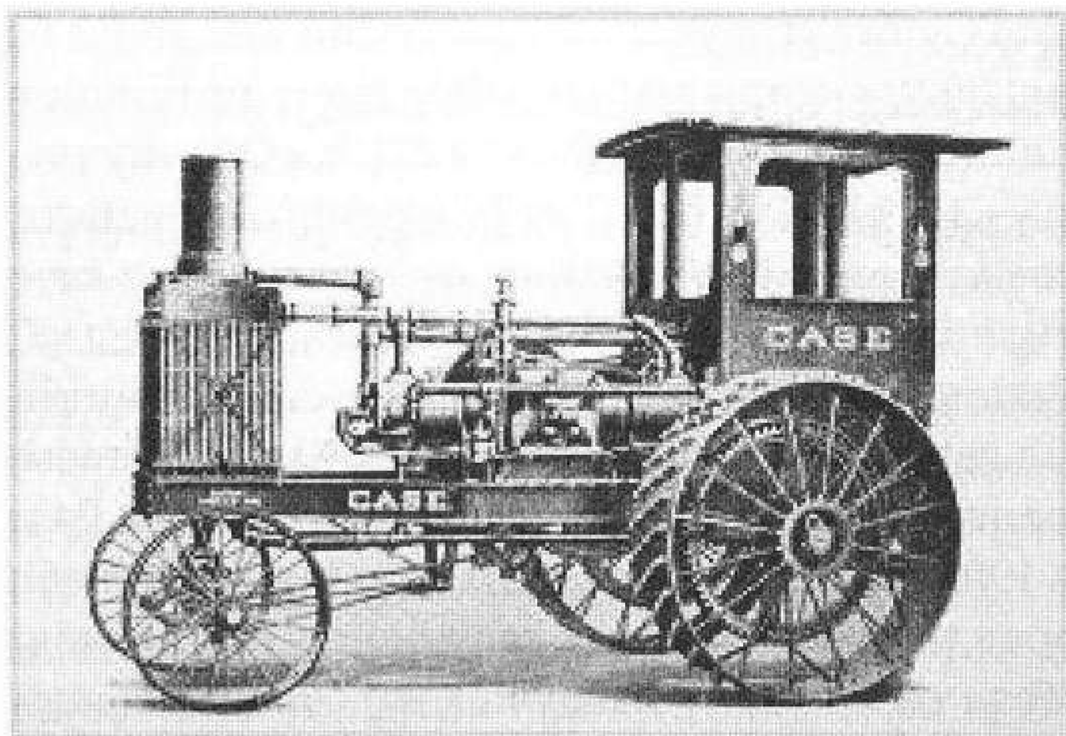
з) грошові премії в розмірі 10 000 карбованців (ДАХО).

Все це повинно було зацікавити селянина, стимулювати його до ударної праці. Але на період весняної посівної компанії 1933 року відбулося погіршення погоди: пішли сильні дощі, сніг, почалося значне похолодання. Посівну було затримано. Як наслідок, партійні органи влади заборонили колгоспам, що мали страхові фонди або залишки надстрахових фондів, використовувати їх будь-де до виявлення розмірів втрати озимих посівів.

Іншою причиною невиконання плану посівної була відсутність пального. У зв'язку з цим обласний комітет партії виніс указ, яким він зобов'язував районні комітети, директорів і начальників політвідділів МТС терміново поповнити двотижневий запас пального, і щоб у подальшому його вміст був не меншим ніж 2/3 двотижневого запасу. А районний комітет, у свою чергу, виніс указ про використання у посівній компанії великої рогатої худоби, у тому числі й корів з господарств одноосібників. Та одноосібники були навчені махінаціями у період неврожаю попередніх років (*приховування директорами колгоспів грошових виплат за виконану ними роботу), і коли корова була чи не єдиним джерелом харчування*, одноосібники масово відмовлялися від посівної. А ті, хто продовжував роботу, виконали її лише на 13 % від запланованого.

Ще одним ворогом посівної було велике засмічення площ бур'янами. Для боротьби з цим явищем пропонувалось задіяти наряду з молоддю і старе покоління сільського населення. Але цей факт не мав належного результату.

На цьому тлі вийшов інший указ, за яким невиконання строків посівної директорам колгоспів загрожувало зняттям з посади, виключенням з лав партії і передача справи до суду, що могло мати погані наслідки. Це одна з причин наджор-

Загальний вигляд трактора «Кейс»

стокого поводження у продзаготівлі. Тож було вирішено приймати на роботу безпритульних осіб, яких посилали органи ДПУ. Як висновок: погана обробка парів, пропашка, неякісний ремонт сільськогосподарської техніки. Тоді на допомогу місцевим агентам для ведення контролю за виконанням робіт з міста були направлені працівники облпарткому (добові на їх утримання становили — 480 крб., готельні — 160 крб. кожному).

В ході постійних перевірок виявилися факти махінацій, які могли нести загрозу плану здачі врожаю:

1) намагання ряду господарств у звітах зменшити фактичний розмір площ посіву озимини;

2) фактичне перекладання завдань посіву ярових з колгоспників на одноосібників (бо саме у цей період велика кількість землі одноосібницького сектору переходить під радгоспи, а податок з цієї землі все ще змушений платити одноосібник);

3) враховуючи пільгові норми посіву зернових для колгоспів, обслуговуючих МТС, деякі керівники намагалися самостійно під'єднати свої господарства до сфери їх обслуговування, Хар-

ківська МТС обслуговувала 34 колгоспи і на своїй базі мала: 1372 коня, 33 трактори марки: «Фордзон» потужністю 10/20, «Інтернаціонал» — 10/20, «Кейс» — 27/36, «Ойльпуль» — 15/25, 1 — авто — 1,5 т (полуторка) та 1 — ремонтну майстерню;

4) одночасні нарахування плану постачання зернових на одні і ті ж землі: колгоспам і одноосібним господарствам (ДАХО).

Відмічались також спроби окремих одноосібників, ухиляючись від державної хлібозаготівлі, займатися таємним помелом зерна. У зв'язку з чим надійшла постанова Раднаркому СРСР № 1905 від 25 грудня 1932 р. про гарнцевий збір, у якій говорилось, що: «*Признавая состояние поступления гарнцевого сбора совершенно нетерпимым, что является результатом в первую очередь значительных хищений и растрат гарнца и грозит невыполнением этой важнейшей части хлебозаготовительного плана, — СНК СССР постановляет:*

1. Запретить и всячески пресекать расхищение гарнца на всех уровнях власти.

2. Особенно обратить внимание на борьбу с тайным помолом, имея ввиду, что тайный помол — одна из форм кулацкой контрреволюционной борьбы против государственного плана хлебозаготовок. В случае невыполнения плана гарнцевого сбора, на соответствующее количество будут сокращены утвержденные месячные и квартальне планы общего снабжения хлебом.

Пред. Совнаркома СССР — В. Молотов (Скрябин)» (ДАХО).

Особливу увагу керівні органи приділяли роботі селян на власній землі. Вони вважали, що робота на приватній ділянці відбирала значний продуктивний час у селянина, а особливо у період напруженої боротьби за виконання плану продрозгортки. Як висновок, за підписом Постишева, надходить указ про те, що: «*На приусадебных землях колхозники могут работать только после того, как будет окончен сев*

на колхозных полях... В случае невыполнения указа снимать секретарей ячеек и председателей колхозов не ведущих борьбу с подобным явлением» (ДАХО).

Відтак у ході збору посівної своєю постановою обком виніс проект обов'язкової здачі хліба по Харківському району: по МТС — 1605, поза МТС — 966, по одноосібному сектору — 1450 тон. Але беручи до уваги наявні факти, Бюро обкому партії від 29 червня 1933 року зробило висновок: «*Считать, что план хлебосдачи преуменьшен: свекла — 434 000 центнеров, а дан — 40 000 центнеров. Показатели урожая по пшенице уменьшены на 25 % (8 ц. с га), по ржи — на 50 % (4,78 ц. с га).*

Признать, что июньский план заготовок ранних овощей и ягод, вследствие бездеятельности заготовительных организаций — сорван, несмотря на большие возможности» (ДАХО).

Знову по селах снували продзагонівські команди, почалася кругова перепровірка (агенту дається команда на перевірку, а іншому — перевірити перевіряючого).

Голод чорною тінню пронісся над головами мешканців Пісочина. Але однозначно стверджувати, що голоду в селі не було, не можна. Голод був, і все вищеописане теж було, але не тією мірою, як у районах, віддалених від приміської зони. З *архівних матеріалів відомо, що за постановою Бюро ОПК від 23.02.1929 року під суцільну колективізацію підпадало лише чотири райони: Лозівський, Олексіївський, Вовчанський і Старовірівський.* Адже якась частка місцевого населення працювала на виробництві і отримувала бодай якийсь харчовий пайок. Інша частина, була держслужбовцями і отримувала спецпайок. Решта працювала у місцевих колгоспах, які підпадали під приміську зону, а як свідчать архівні документи: *«нашей зоной обслуживания в 1935 году в основном являлся Харьковский район. Особенности этого района, поскольку он являлся пригородным, заключаются в том, что сельское хозяйство должно насытить потребности г. Харькова, как крупнейшего про-*

мышленного центра овощами и фруктами. Потому колхозы и совхозы пригородной полосы преимущественно являются огородными и садовыми хазяйствами. Наряду с возделыванием огородних и садових культур большинство хазяйств имеет и зерновые посевы. Причём, озимые культуры являются основными» (ДАХО).

Пісочинська міськрада не підпадала під район суцільної колективізації ще й тому, що відносилась до системи ДПУ, і їй дозволялося мати на своїй території комерційний хлібний магазин. На листопад 1933 р. населенню пропонувалося кілька сортів хліба: житній, пшеничний та французькі булочки вагою в 400 грам). Подібним населеним пунктам також дозволялося використовувати виїзні крамниці. Інша річ, що крам, який пропонували ці магазини, м'яко кажучи, не зовсім відповідав потребам села. Бо як свідчить доповідна записка того часу: «*Совершенно непонятны колоссальные остатки товаров, как на обувь, в которой ощущается большая потребность, и на соль, которая по целому ряду Сельпо — отсутствует. Также совершенно ненормальным явлением считаю остаток во втором квартале хлебного вина (горілка) на сумму 439,083 руб. И остаток следующих товаров:*

1-й квартал	*2-й квартал*
Готовое платье — 167,773	*— 212,725*
Обувь разная — 47,910	*— 93,863*
Посуда — 122,178	*— 100,237*
Галантерея — 146,882	*— 159,122*
Соль — 71,136	*— 124,554*
Хлебное вино — 361,237	*— 439,083*» (ДАХО).

Через що у висновках оперативних даних відмічалось, що залишок товару на базах і в Сільпо збільшувався з прогресуючим зростанням.

А ось, що виявила перевірка у Пісочинських крамарів: «*На выдержку проверена работа Песочинской кооперации,*

где установлено, что ими обслуживается 4 артели и 1 совхоз Промстрахкассы, по каждому из них прикреплено по 1-й лавке, откуда организовывается развозка и разноска в колхоз и в поле товаров. Так 12.08. вывезено в поле разных товаров на 1527 рубл. — ассортимент удовлетворительный — простые чулки, носки, брюки, костюмы, платки и друг., кроме того, завозятся в поле папиросы, спички, квас. Снабжение РПС Песочинское ЕПО за последнее время улучшилось, принудительного ассортимента нет, но все же, снабжение со стороны РПС недостаточное; нехватает выделяемого керосина, спичек, папирос и др...

За период с 1.01 по 1.08.33 г. была одна растрата на сумму 3806 рубл. Зав. магазином — Панченко с работы снят и отдан под суд.

По магазинам количественный учёт не ведётся — только суммарный...

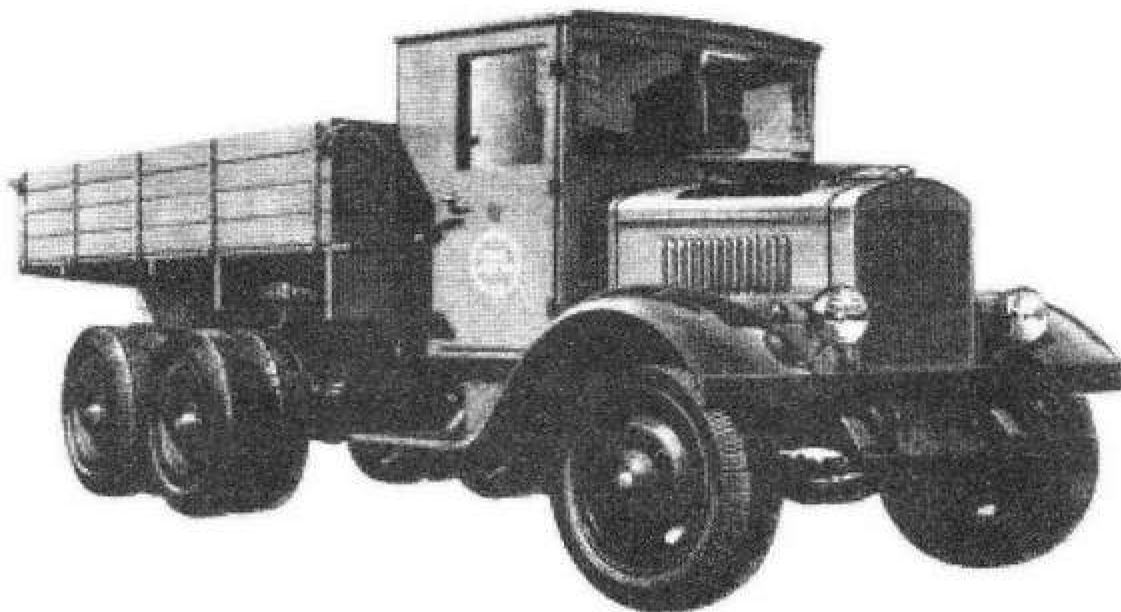
Товары, поступающие в Сельпо, сейчас не реализуются среди колхозников.

Ст. инспектор сектора торговли и кооперации — Вольський» (ДАХО).

А ось смертей серед місцевого населення через голод, із статистичних даних та свідчень старожилів, не було. Смертність була серед переселенців, бо вони не мали прописки, а без неї влаштуватись на бодай якусь роботу не могли, та міняйлів — тих, хто їздив по селах і міняв речі на харчі.

Розділ 7.
ЕКСПОРТ

Зруйнована, зацькована, доведена до відчаю країна, з плугом та волами не в силах підняти своє господарство, потрібні новітні на той час технології — трактори, косарки, комбайни. У 30-х роках виникає гостра потреба у збільшенні технічного парку і обслуговуючого персоналу до нього. Тож: «*Відповідно до рішення ЦК КП(б)У від 19-25 грудня 1933 року зобов'язати Харківський, Полтавський, Кременчуцький Міськнаркоми надати допомогу Обкомам ЛКСМУ у відборі комсомольців на курси шоферів.*

Перший вітчизняний триосний ваговик ЯГ-10. 1932 р.

По Харкову:

— при Автодорожньому інституті — 300 чол.

— Автомеханічному технікумі — 200 чол.

— при МТС — 10 чоловік.

Термін навчання — 6 місяців» (ДАХО).

Але державні банки порожні. Зник золотий запас. Економіка паралізована. Грошова ж нестабільність перевищувала межу зубожіння населення. Курс карбованця неодноразово переходив від курсу золотого червінця до радянського рубля, і навпаки. А головне, що все це відбулося у той період року, коли сільське господарство не мало ніяких прибутків. І саме в цей період закордонні держави, що мали з царською Росією торгові відносини, автоматично їх денонсували[1]. Ідучи на неймовірно невигідні умови влада змушена була ратифікувати[2] нові експортні контракти. Тепер господарства повинні були, окрім державного заготівельного, сплачувати й експортний податок.

«План хлібозаготівлі по Харківській міськраді[3] (в тон.):

	1930-31 р.	*1931-32 р.*
План	*2796*	*1120*
Фактично	*4042*	*1285*
% виконання	*146,6 %*	*114,7 %» (1).*

Та уже наприкінці 1932 року Харківський обласний комітет партії зобов'язав заготпідприємства протягом однієї декади заготовити і здати на експорт додатково, поверх запланованого:

«1. Бекону — на 43,600 крб.

2. Птахопродукту — на 55,000 крб.

3. Продукції маслопрому — 60,000 крб.

1 Денонсація — скасування міжнародного договору.

2 Ратифікація — утвердження міжнародного договору.

3 На період 1930-1933 років с. Пісочин входило до Харківської міської ради.

4. Пушноміхсировини — на 500,000 крб.

5. По різно-експорту — на 34 600 карбованців

Тож план заготівлі на 1932-33 р. становив: — 3000 тон, фактично ж виконано — 3153 т., а % виконання — 105,1 %.» (26).

Але за деякий час Харківське політбюро констатувало, що експортний план заготівель лише частково виконано, а саме:

«1. По маслу — на 108 %;

2. Текстильно-художніх виробів — 83,5 %;

3. Птиці — 145 %;

4. Пушнини — 67,4 %;

5. По сирозаготівлі — 62,3 %;

6. По заготекспорту (жива сировина) — 75,4 %;

7. Брухту — 67,8 %;

8. Бекону — 21 %;

9. Фаянсу — 54,2 %;

10. Дерев'яним виробам — 19,3 %;

11. Лісу — 6 %» (26).

Постановою Бюро було відмічено, що основною причиною невиконання плану експортної заготівлі була незадовільна робота заготорганізацій, брак будь-якої уваги до процесу заготівлі з боку обласних органів влади та відсутність потрібної уваги з боку РПК та РВК.

У зв'язку з цим з'явилася нова постанова, яка вимагала: *«Представить секретариату список организаций и их руководителей для их персональной ответственности за невыполнение и срыв плана экспортной заготовки»*. І як свідчать факти: *«...все секретари и председатели были сняты и заменены другими. Большинство из этих людей, которые были сняты, с большими революционными заслугами, участники гражданской войны. Все они, или почти все были арестованы и высланы в лагеря.*

Куда, за что уволены (...), где они делись не известно...» (7).

Тож керівники господарств змушені були забирати у селян усе, що тільки можна було знайти. Навіть більше того, вони обклали податком трудодні колгоспників.

Враз опустіли колгоспні двори і лани. Люди, знаходячи привід, все частіше ухилялися від праці в господарствах.

Врешті схаменувшись, партійні діячі визнали, оминаючи питання приватного сектору, що план є нездійсненним, а тому: «*Считать ошибочным и вредным определение нормы сдачи семян (по самообязательствам) по признаку: у кого больше трудодней, тому устанавливать больше норму изъятия, и у кого менше — тому норму изъятия установить меньше.*

Такие организации, которые такой метод практикуют в деле засыпки семян, поощряют врагов, лодырей и воров» (ДАХО).

Але чи завжди державам капіталу так конче потрібна була ця продукція? Адже інколи, щоб не підірвати власну економіку, ідучи на свідомі фінансові втрати, відпливши подалі, товстосуми наказували вивантажувати зерно в море, або ж цілі молочні потоки плескали на водяних просторах.

Скоріше, знаючи економічний стан радянської держави, і зокрема сільського її населення, — це були політичні договори.

Починаючи з 1938 року, життя на селі дещо поліпшилось. Але, як свідчать доповіді тов. Профатілова, Сафонова і Єпішева на Харківському Бюро обкому КП(б)У (1940 р.), у яких відмічалось, що настав період, коли прискорився час дозрівання всіх зернових, і якщо зволікати зі збиранням, то можна втратити значну частку врожаю. Але незважаючи на це: «*... разворот уборки хлебов очень медленный. В колхозах области на 20 июля с. г. всего скошено 7,7 % зерновых культур, а совхозы только 19-20 июля с. г. приступили к уборке отдельных участков.*

В ряде районов и колхозов с первых же дней уборки допускаются ошибки в проведении уборочных работ простыми ма-

На підставі закону про картоплепоставки для Вас встановлюється тверде зобов'язання на здачу державі стандартної картоплі по державних цінах. Розмір картоплепоставки за цим зобов'язанням обчислений, виходячи з такого розрахунку:

На основании закона о картофелепоставках Вам устанавливается твердое обязательство на сдачу государству стандартного картофеля по государственным ценам. Размер картофелепоставки по настоящему обязательству исчислен, исходя из следующего расчета:

План засіву в га План посева в га	Норма здачі з га (в центнерах) Норма сдачи с га в центнерах	Всього належить здачі (в центнерах) Всего подлежит сдаче (в центнерах)
0.05	10	0.50

Картоплю за цим зобов'язанням Ви повинні здати на

Картофель по настоящему обязательству Вы обязаны сдать на

База 3 пункт (завод) / пункт (завод)

Красноармейская 4

(назва організації — наименование организации)

в такі строки (в центнерах):
в следующие сроки (в центнерах):

Липень Июль	Серпень Август	Вересень Сентябрь	Жовтень Октябрь	До 15 листопада До 15 ноября	ВСЬОГО ВСЕГО
0,01	0,02	0,18	0,25	0,04	0.50

За невиконання цього зобов'язання Ви несете відповідальність відповідно до закону про картоплепоставки.

За нарушение настоящего обязательства Вы несете ответственность в соответствии с законом о картофелепоставках.

РИК

...совета

...7 року

ВІДМІТКИ ПРО ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
ОТМЕТКИ О ВЫПОЛНЕНИИ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА

Прийнято в рахунок обов'язкової поставки (в центнерах) Принято в счет обязат. поставки (в центнерах)	КВИТАНЦІЯ — КВИТАНЦИЯ №	Число і місяць Число и месяц	Підпис і печатка сільради Подпись и печать сельсовета
Сдал 29/V 37 г. (50) пятьдесят кг. [illegible]			
29/V 37 г.			

Картка зобов'язання видана члену колгоспу «Червоний Незаможник» Шутня (Шутка) П. Я. на постачання державі з приватного володіння картоплі врожаю 1937 року.

шинами: разрыв между косовицей, вязание и складывание снопов в копны, неправильно размещаются копны на площади.

С первых дней уборки допускается потеря зерна и соломы. При уборке простыми машинами плохо подгребается колос, при уборке комбайном остаётся стерня высотой до 70 см» (ДАХО).

Відмічалось також, що подібне недбальство призводило до зриву плану держзаготівлі не лише зернових, а й картоплі, моркви, огірків, помідор, цибулі та інших городницьких культур. А у ряді районів через безгосподарність, неправильний догляд, погану організацію і оплату праці відбувався значний падіж молодняка великої рогатої худоби.

Розділ 8.
ГОЛОДОМОР[1]. РЕПРЕСІЇ

Ще влітку 1918 року в цілому ряді промислових губерній Росії склалася надзвичайно тяжка продовольча ситуація. Подібне лихо у 1921 р. виникло й на Поволжі. Тоді керівник держави В. І. Ленін, звертаючись до народу України, говорив: *«Правобережна Україна в цьому році зібрала прекрасний урожай. Робітники і селяни голодного Поволжя, які переживають тепер лихо, небагато чим слабше, ніж жахливе лихо 1891 р., чекають допомоги від українських хліборобів. Допомога потрібна швидка. Допомога потрібна велика. Хай не лишиться жодного землероба, який не поділився б своїм надлишком з поволзькими голодуючими селянами, яким нічим засіяти полів.*

Хай з кожного повіту, забезпеченого хлібом, пошлють хоч би двох-трьох виборних від селян в Поволжя, щоб відвезти туди хліб, щоб на власні очі побачити розміри лиха, нужди, голоду, щоб, повернувшись, розповісти своїм землякам про необхідність спішної допомоги» (21). А у цей час на Україні спостерігався розгул спекуляції хлібом та іншим продовольчим крамом. *«Куркулі приховавши від держави хліб, продавали його охочому до наживи селянину не за 6, а за 3 карбованця пуд. А той, у свою чергу, продавав його на базарі за 150 карбованців»* (20).

---

[1] Голодомор — за офіційними даними жоден пісочинець не помер від голоду (як виняток — приїжджі та міняйли).

Та ж сама ситуація склалася в Україні в період 1922–1923 та 1932–1933 років. І як результат — голодомор у окремих її регіонах. У зв'язку з чим більшість районів України опинились у надшокуючому становищі. Про що і свідчить цей лист:

«В редакцию газеты «Экономическая жизнь»

12 января 1932 года

Я извиняюсь, но всё-таки хочу Вам написать письмо, так как Ваша редакция разбирает низовые письма о непорядках. Я сам жил в Башкирской республике и сейчас приехал в Татарскую республику в г. Казань. И вот, я ездил в конце декабря 1932 года в Украину, в Харьковскую область (...) и провёл там 4-5 дней, и я ужаснулся от их порядков, только у них такое безобразие.

Колхозы вывезли весь хлеб, собранный в государство ни оставили, ни семян на весну, ни колхозникам почти, ни чего не дали, а если дали примерно на семью 10-5-6 пудов, то отбирают обратно в государство последние фунты.

Например: при моих глазах один колхозник отдал гречихи 30 кг. Через несколько времени ещё требуют 30 кг, хотя у него больше не осталось. Потом с этого же колхозника потребовали 20 кг. мяса в то время как у него ни одного животного не осталось: овец небыло, корову обобществили, кур давно нет, вообще ничего нет чем бы выполнить, а там обычно делают так, если кто что не выполнил, то приходят, забирают последнее, постель или одежду, были такие случаи, что прямо с плеч стягивали пальто.

Потом колхозники садили себе по 10–15, 8–7 сотых огорода, который сельский совет облагал и брал картофель, кукурузу, семечки.

В результате у колхозника не осталось ничего ни хлеба, ни овощей, одни какие-то отходы. У тех, у кого нет, я удивляюсь, как они могут жить, некоторые пухнут от голода.

В некоторых колхозах с осени не осталось десятины гектар 100–150 паханой, а хлеб из-под машины вывозили государству.

Конечно, Вы не поверите, я и сам не верил, когда мне рассказывали дорогой, но когда я приехал на место, то с ужасом убедился, что не врали мне люди. Но я думаю, что там есть вредительство в районных организациях им всё видно…

Масса недовольна, плачь, проклятья по адресу нашей власти. Тягловая сила не похожа на лошадей, падают ежедневно по несколько голов. В то время как в некоторых местах я сам видел на поле, не убранное сено, потом не вспахано более 2/3 площади земли это в то время, как земля даст по 100–150 до 200 пудов хлеба с 1 гектара. Много свёклы сахарной осталось не выкопанной в колхозах потому, что её почти не пололи, потому, что весной люди были от голода пухлые.

Я ни как не могу с этим согласиться, что на 16-ом году Октябрьской революции у нас, если оставить как сейчас, то много людей вымрет и весь скот падёт. В то время как сильны экономически.

Я, живя в коммуне в Башкирии, член партии 1932 года был политруководителем партактива, а по этому мы прорабатывали все постановления ЦК Партии и выполнили их, то у нас в близи я такого головотяпства ни где не встречал…

Почему там так получилось, так потому, что сельские советы дали дутые сводки: примерно посеяно 100 га., а записано 150 га. а раз так, то разложено на 150, потом планом было указано не меньше 8 центнеров за 1 га., а получили 5–6 центнеров с 1 га. так и осталось в разложении 8 центнеров. И вовремя не могли исправить этих ошибок. Конечно, масса так очень запугана, там у них голова колхоза считается так, как раньше староста. А голова сельского совета или председатель — как старшина старого времени. Боятся всю администрацию прямо через, чур.

... Своё предположение высказать я считаю, что это делается с целью, невидимою рукою.

Я очень прошу выслать в это место своего надёжного партийца и побеседовать с колхозниками. И на факте убедиться. Если что найдёте мною сказанное не правдой, то могу дать свою голову (здається, віддав — прим. автора). *Я думаю, если сей час не найти этот узел и не развязать, то не останется ни одной лошади, мало останется и людей — вымрут.*

Я очень хотел заехать к Вам и побеседовать на этот счет. Но я не решился оставаться долго в Москве, у меня мало денег, чтобы пожить в Москве.

Когда проверите мои указания, то тогда убедитесь, что правильно или нет. И хочу иметь связь с вашей редакцией, писать Вам какие есть и где ненормальности.

Я считаю, что вреда я этим не принёс (много есть ненормальностей). Когда выясните, то напишите ответ, правильно я написал или нет. Я могу ещё Вам писать или нет.

/подпись/ Шварц» (ДАХО).

(Решта листа, мабуть з адресою, була нахабно відчикрижена ножицями. І зовсім нескладно здогадатися, що трапилося у подальшому з автором листа — примітка автора).

А тим часом на Харківщині події розгорталися досить швидко.

У той час, коли з усієї області до Облпарткому надходять надсекретні листи, у яких говориться, що: «*Смертность на почве голода в последнее время приняла большие размеры, например: по учёту Загсов в январе месяце умерло 170 человек, в феврале — 277, в марте 394 человека, а в апреле 661 человек, при чём, эти данные не полные, так как мы имеем нередкие случаи похорон без регистрации в Загсе.*

В мае умерло от голода более 1000 человек, причём большинство умирает мужского пола, взрослое население...» (ДАХО).

То у відповідь відсилається телефонограма наступного змісту:

«серия «Р»
Секретарям райисполкомов,
Председателям райисполкомов,
Уполномоченным обкома,
Начальникам политотделов МТС и совхозов

Государство колхозникам Харьковской области оказало огромную помощь в виде семенной ссуды. Большевики районных партийных организаций, руководители этих организаций, секретари и председатели РИКйов посланные в помощь им уполномоченные Обкома, а наряду с ними комсомольские организации должны были воспользоваться этой государственной помощью, развернуть большевистскую работу среди колхозников и, в первую очередь, среди передовиков колхозников по успешному окончанию сбора недостающих до районного плана семян.

(...) Вместо повышения семенных заготовок против пятой пятидневки, которая дала 30.000 центнеров по области, все вы позорно провалились, дали только 7.000 центнеров по всей области. Это значит, что вы совсем забросили работу по засыпке семян, успокоившись на том, что получили от государства.

Все ваши клятвы о том, что вы после решения ЦК ВКП(б) от 24 января будете зверски драться за это решение, оказалось простой болтовней, аллилуйщиной. Превратив эти клятвы о перестройке, о большевистской драке за решение ЦК ВКП(б) от 24/1 — в простую болтовню, вы запачкали себя ещё сильнее, чем до этих клятв и заверений.

Вы забыли, что остаётся 3-4 пятидневки, в течении которых область должна заготовить 160.000 центнеров семян. На что вы надеетесь? На вторую ссуду государства? Если есть

среди вас такие коммунисты, они должны быть немедленно изгнаны из партии, как чужие люди, как враги дела рабочего класса.

Вы тычете в нос нам трудностями, болтаете о голодухе. Вы забыли, что до декабря месяца было сплошное воровство по вашим колхозам. Три раза льготили вас, и колхозников.

ЦК ВКП(б) и Советское правительство четвёртый раз оказали вам помощь, о которой вы мечтать не смели и после всего этого свалились с 30 тысяч до 7 тысяч заготовок семян по области.

Сколько вы посадили в тюрьму агентов против семенных заготовок? Расстреляли хоть одну сволочь, которой ещё много в деревне? Сколько представили к высылке подкулачников, разыгрывающих иногда роль голодующих?

Если в ближайшие два-три дня вы не измените такого отношения к выполнению своих обязательств, не проявите большевистской твёрдости и настойчивости, Областной Партийный Комитет вынужден будет по отношению к головке, к руководству Советскому и партийному в первую очередь, Уполномоченным Обкома, принять самые суровые, самые неумолимые меры.

В большинстве районов по всем вопросам подготовки к севу работа поставлена отвратительно: и вывозка семян, и ремонт тракторов, и подвозка горючего. Но позорнее всего поставлена борьба за окончание засыпки семян.

Вечером 5-го марта Обком получил последнее серьёзное предупреждение от ЦК ВКП (б). В осуществление этого предупреждения ЦК ВКП (б) Бюро Обкома решило разослать по районам всех членов Бюро Обкома, всех членов Бюро Горкома, всю фракцию Исполкома. Бюро поручило этим товарищам по отношению к руководящим работникам в районах принимать самые суровые меры вплоть до исключения из партии, предания к суду, как игнорирующих интересы партии и госу-

дарства. Бюро предлагает вам 7-го марта вечером прислать в Обком сообщение о причинах провала 6-й пятидневки февраля по семенным заготовкам указать, какие меры приняты вами, чтобы немедленно, не останавливаясь ни перед чем, выправить этот позорный провал.

Обком предлагает проводить заготовку семян в колхозном и единоличном секторе методом хлебозаготовок, но не таким, какие проводились вами на протяжении всего 1932 года на Харьковщине, а на основе точного и неуклонного выполнения постановления СНК СССР и ЦК ВКП (б) от 23 января «О мероприятиях по организации весеннего сева на Северном Кавказе».

Зачитайте эту телеграмму на всех ячейках партийных и комсомольских. Сделайте сами, вы руководители, из этого письма большевистские выводы.

Харьков. Обком КП(б)У
Постышев» (ДАХО).

А невдовзі по усіх районах СРСР була розіслана секретна інструкція під назвою: *«О мероприятиях по укреплению социалистического переустройства сельского хозяйства в районах сплошной коллективизации и по борьбе с кулачеством»*. Фактично то був указ про депортацію заможних і небажаних селян у райони Сибіру та Казахстану.

Під час арешту конфісковували усі засоби виробництва, худобу, господарчі і житлові будівлі, кормові та насіннєві запаси, майно і власні кошти. Вони діяли відповідно до секретної інструкції № 47-т (літер «А») від 26 лютого 1930 року: *«Расселяемым кулацким хазяйствам предоставляется минимум средств производства: одна лошадь или два вола на два хозяйства; плуг и борона на четыре хозяйства»*. У інструкції також підкреслювалося, що усі заходи повинні проводитись у максимально стислий термін: *«В целях решительного под-*

Карта південних областей СРСР, постраждалих від голодних 1929–1933 років

рыва влияния кулачества на отдельные прослойки бедняцко-середняцкого крестьянства и безусловного подавления всяких попыток контрреволюционного противостояния со стороны кулаков проводимым советской властью и колхозами мероприятием» (ДАХО).

Арешт і депортація, включаючи й супровід до міста призначення, покладались на ОДПУ. Існувала навіть норма розподілу по районах Харківської області — 400 господарств підлягало виселенню. У випадку, коли призначена до депортації особа з невідомих причин зникала [?!], то його місце займала інша людина, взята з додаткового списку.

Зрозуміло, що не всі вони провели багато років у таборах ДПУ. Комусь вистачило лише кількох місяців, щоб вийти на волю, комусь довелося чекати 3 чи 10 років, а хтось втратив найдорожче — життя.

СПИСОК МЕШКАНЦІВ сел. ПІСОЧИН, РЕПРЕСОВАНИХ У ПЕРІОД 20–30-х років XX століття

(за матеріалами редакційно-видавничої групи Харківського тому серії «Реабілітовані історією»)

(Подано — прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце народження, національність, партійність, місце роботи, посада, зміст вироку, орган покарання, дата вироку, орган реабілітації, дата реабілітації).

1927-1934

Павленко Михайло Дмитрович

народився 1875 р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківського р-ну Харківського окр. Селянин-одноосібник. Заарештований 8 травня 1929 р. Харківським окрвідділом ДПУ за участь в антирад. угрупованні та анти-

рад. агітацію (ст. 54^{10} КК УСРР), 10 червня 1929 р. звільнений з-під варти під підписку про невиїзд, справу не завершено.

Святенко Гнат Іванович

народився 1866 р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, неписьм., позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківської приміської зони. Розпилювальник дров. У 1930 р. розкуркулений. Заарештований [3] квітня 1932 р. за антирад. агітацію (ст. 54^{10} КК УСРР), справу закрито Харківським облвідділом ДПУ 28 червня 1932 р. (ст. 197 ч. 2 КПК УСРР) зі звільненням з-під варти.

Старченко Іван Олексійович

народився 1875 р. у с. Довжик Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківського р-ну Харківського окр. Диякон. Заарештований 7 травня 1929 р. за участь в антирад. угрупованні та антирад. агітацію (ст. 54^{10} КК УСРР) і ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ від 16 серпня 1929 р. (ст. 58^{10} КК РСФРР) позбавлений волі в концтаборі на 3 роки. Реабілітований 5 лютого 1996 р.

Тимченко Василь Дмитрович

народився 1874 р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківського р-ну Харківської обл. Селянин-одноосібник. У 1924 р. конфісковано частину землі. Заарештований 15 грудня 1928 р. за спроби організувати теракти щодо активістів села, за намовляння бідноти до виходу з КНС, підтримку куркулів (статті 54^{10}, 54^{11} КК УСРР), 25 травня 1929 р. звільнений під підписку про невиїзд, справу закрито Харківським оперсектором ДПУ УСРР 18 січня 1931 р. Після звільнення проживав у Пісочині, працював сторожем універ-

магу № 2. Заарештований 6 серпня 1937 р. за профашистські настрої, терористичні наміри щодо керівників партії та уряду (ст. 54^{10} ч. 1 КК УРСР) і ухвалою особливої трійки УНКВС по Харківській області від 23 вересня 1937 р. позбавлений волі у ВТТ на 10 років. Термін покарання відбував у Сибтабі НКВС СРСР. Реабілітований 7 липня 1989 р.

Тимченко Григорій Григорович

народився 1889 р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківського р-ну Харківського окр. Рахівник харківської «Рибоспілки». Заарештований 7 травня 1929 р. Харківським окрвідділом ДПУ за участь в антирад. угрупованні та антирад. агітацію (ст. 54^{10} КК УСРР), 10 червня 1929 р. звільнений з-під варти під підписку про невиїзд, справу не завершено.

Тимченко Михайло Васильович

народився 1894 (1896) р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківського р-ну Харківського окр. Селянин-одноосібник. Заарештований 7 травня 1929 р. за участь в антирад. угрупованні та антирад. агітацію (ст. 54^{10} КК УСРР) і ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ від 16 серпня 1929 р. (ст. 58^{10} КК РСФРР) висланий до Північного краю на 3 роки. У 1934 р. за ст. 56^{27} КК УСРР позбавлений волі на 3 роки. Позбавлений виборчих прав. Розстріляний 25 листопада 1937 р. у Харкові за ухвалою особливої трійки УНКВС по Харківській обл. від 26 жовтня 1937 р. Реабілітований 5 лютого 1996 р. і 20 квітня 1989 р.

Фоменко Порфирій Васильович

народився 1875 р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав

у с. Пісочин Харківського р-ну Харківського окр. Селянин-одноосібник. Позбавлений виборчих прав. Заарештований 24 квітня 1929 р. за антирад. агітацію та службу у Петлюри (ст. 54^{10} ч. 1 КК УСРР) і ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ від 16 серпня 1929 р. (ст. 58^{10} КК РСФРР) позбавлений волі в концтаборі на 3 роки. Реабілітований 5 лютого 1996 р.

Череватенко Карпо Карпович

народився 1855 р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Національність, освіта та партійність невідомі, з селян. Проживав у с. Пісочин Харківського р-ну Харківського окр. Селянин-одноосібник. Позбавлений виборчих прав. Заарештований 22 січня 1930 р. за антирад. агітацію (ст. 54^{10} КК УСРР), справу закрито Харківським окрвідділом ДПУ 16 березня 1930 р. (ст. 4 п. «а» КПК УСРР). Помер 14 березня 1930 р. у лікарні Харківського БУПРу. Реабілітований 14 листопада 1994 р.

Чередниченко Данило Якович

народився 1894 р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківського р-ну Харківського окр. Слюсар харківського «Пайбуду». Заарештований 7 травня 1929 р. Харківським окрвідділом ДПУ за участь в антирад. угрупованні та антирад. агітацію (ст. 54^{10} КК УСРР), 10 червня 1929 р. звільнений з-під варти під підписку про невиїзд, справу не завершено.

Штанько Пилип Євстафійович

народився 1882 р. у с. Опішня Зіньківського пов. Полтавської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківської приміської зони. Сторож магазину № 1 Хаторгу. У 1931 р. розкуркулений. Заарештований 29 січня 1933 р. як член к. -р. угруповання (ст. 54^{11} КК УСРР),

справу закрито Харківським облвідділом ДПУ 20 червня 1933 р. за недоведеністю складу злочину.

1934-1937

Альбощий Іван Іванович

народився 1913 р. у міст. Люботин Валківського пов. Харківської губ. Українець, із робітників, освіта неповна середня, позапарт. Служив у м. Новоград-Волинський Київської обл. Червоноармієць 134-го стріл. полку. Заарештований 2 вересня 1936 р. за антирад. агітацію (ст. 54^{10} КК УСРР) і військовим трибуналом 8-го стріл. корпусу КВО 11 січня 1937 р. (ст. 54^{10} ч. 1 КК УСРР) засуджений на 3 роки позбавлення волі у ВТТ з ураженням прав на 2 роки. На 1993 р. проживав у сел. Пісочин Харківського р-ну Харківської обл. Пенсіонер. Реабілітований 27 квітня 1994 р.

Власенко Василь Гнатович (Кобець Василь Іванович)

народився 1912 р. у м. Валки Валківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт., до 1934 р. член ВЛКСМ. Проживав у с. Пісочин Харківської приміської зони. Робітник Харківського цементного заводу. Заарештований 29 квітня 1935 р. за антирад. агітацію (ст. 54^{10} ч. 1 КК УСРР) і спецколегією Харківського облсуду 19 жовтня 1935 р. засуджений на 3 роки позбавлення волі у віддалених ВТТ. Реабілітований 22 липня 1994 р.

Какадій Самуїл Сергійович

народився 1894 р. у с. Сніжків Валківського пов. Харківської губернії. Українець, із селян, письмен., позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківського району Харківської обл. Робітник Харківського маргаринового заводу. Розкуркулений. Заарештований 22 грудня 1934 р. за антирад. агітацію, яка пов'язана

з вбивством т. Кірова (ст. 54^{10} КК УСРР) і спецколегією Харківського облсуду 2 лютого 1935 р. засуджений на 4 роки позбавлення волі у ВТТ. Реабілітований 14 квітня 1993 р.

Карамушко Микола Ксенофонтович

народився 1896 р. у с. Островерхівка Харківського пов. Харківської губ. Українець, із торговців, освіта середня спеціальна, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківської приміської зони. Інженер-конструктор Промбудпроекту. Заарештований 28 січня 1935 р. як член к.-р. фашистської організації (ст. 54^{11} КК УСРР) і військовим трибуналом КВО 24 липня 1935 р. (статті 54^{11}, 54^{2}, 54^{8}, 54^{10} КК УСРР) засуджений на 10 років позбавлення волі у ВТТ з ураженням прав на 5 років і конфіскацією особистого майна. Термін покарання відбував в Усольтабі. Ухвалою особливої наради при МДБ СРСР від 25 травня 1949 р. як член антирад. терористичної націоналістичної організації засланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 27 жовтня 1956 р.

Ковалевський Павло Дмитрович

народився 1876 р. у м. Охтирка Охтирського пов. Харківської губ. Українець, із службовців, освіта середня, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківського р-ну Харківської обл. Священик. Заарештований 2 липня 1937 р. за к.-р. діяльність (ст. 54^{10} ч. 2 КК УРСР) і особливою трійкою УНКВС по Харківській обл. 25 жовтня 1937 р. винесено ухвалу про розстріл. Розстріляний 5 листопада 1937 р. у Харкові. Реабілітований 26 квітня 1989 р.

Кухаренко Андрій Опанасович

народився 1898 р. у с. Берестечко Дубнівського пов. Волинської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав у с. Пісочин Харківської приміської зони. Заарештований 11 січня 1936 р. за антирад. агітацію і виготовлення

фіктивних документів з корисливою метою (статті 54^{10} ч. 1, 68 КК УСРР) і спецколегією Харківського облсуду 28 березня 1936 р. засуджений на 4 роки позбавлення волі у ВТТ з ураженням прав на 3 роки. Реабілітований 20 квітня 1990 р.

Пиріг Микита Романович

народився 1899 р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта початкова, позапарт., у 1936 р. кандидат у члени ВКП (б). Проживав у Харкові. Робітник кондитерської фабрики «Жовтень». Заарештований 4 вересня 1936 р. за к.-р. агітацію (ст. 54^{10} ч. 1 КК УСРР) і спецколегією Харківського облсуду 14 листопада 1936 р. (статті 54^{10} ч. 1, 54^{12}, 42 КК УСРР) засуджений на 3 роки позбавлення волі у віддалених ВТТ з ураженням прав на 1 рік. Після звільнення з-під варти проживав у м. Мерефа Харківської обл. Реабілітований 10 серпня 1962 р.

Фомічов Іван Григорович (Федотович)

народився 1888 р. у с. Острі Луки Староруського пов. Новгородської губ. Росіянин, із селян, освіта початкова, позапарт. Проживав у с. Борова Зміївського пов. Харківської обл. Пекар пекарні сільспоживспілки с. Пісочин Харківського р-ну Харківської обл. Заарештований 6 січня 1937 р. за к.-р. пропаганду фашистського толку серед пасажирів дачного потягу, прояви антисемітизму (ст. 54^{10} ч. 1 КК УРСР) і лінсудом Півд. залізниці 9 березня 1937 р. засуджений на 3 роки позбавлення волі з ураженням прав на 1 рік. Термін покарання відбував в Ухтпечтабі у м. Котлас Архангельської обл. Реабілітований 15 березня 1994 р.

Шевченко Іван Єгорович (Григорович)

народився 1911 р. у с. Пісочин Харківського пов. Харківської губ. Українець, із селян, освіта середня, позапарт. Проживав у с. Рижове Харківської приміської зони. Технік-конструк-

тор харківської фабрики «Кофок». Заарештований 8 грудня 1934 р. за терористичну діяльність (ст. 54^8 КК УСРР), справу закрито УДБ ХОУ НКВС 23 грудня 1934 р.

СПИСОК МЕШКАНЦІВ сел. ПІСОЧИН, РОЗСТРІЛЯНИХ У ХАРКОВІ в 1937-1938 роках

(Подано — прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце народження, національність, партійність, місце роботи, посада, зміст вироку, орган покарання, дата вироку, дата розстрілу, орган реабілітації, дата реабілітації).

Місце поховання:
Лісопарк, 6-й квартал:

Бєсов Федот Євдокимович

народився 20.06.1898, с. Борки, Суджанського пов., Курської губ., рос., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., управління «Гідробуд» у Харкові, гідролог, Колишній білогвардійський офіцер, к.-р. шпигунська діяльність на користь іноземної держави (ст. 54^1 п. «а», 54^{10} ч. 1), з 19.04.1938 р. під слідством УДБ УНКВС по Харківській обл., помер 13.05.1938 р., реабілітовано ВП КВО 30.12.1957.

Вишневська Юзефа Петрівна

народилася 15.02.1890, м. Варшава, Варшавської губ., Варшавського ген.-губерн., пол., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл. Домогосподарка. Учасниця к.-р. націоналістичної шпигунської орг. Засуджена за ст. 54^1 п. «а», 54^{11} (Комісія НКВС СРСР і прокурора СРСР — «двійка») від 27.03.1938, розстріляна 10.04.1938, реабілітована ПХО 13.03.1989.

Калінський Станіслав Мартинович

народився 30.04.1882, [м. Каліш], Каліської губ., пол., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., Харківське управ-

ління місцевої промисловості, майстерня [робітник]. Засуджено за к.-р. шпигунську діяльність, ст. 54[1] п. «а» (Особлива трійка УНКВС по Харківській обл.), вирок від 26.04.1938, виконано 04.06.1938, реабілітовано ВТ КВО 28.11. 1958.

Кальницький Данило Іванович

народився 1881, с. Городок, [Грайворонського пов.], Курської губ., укр., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., Сталінська райрада м. Харкова, сторож. Засуджено за к.-р. шпигунську діяльність, ст. 54[1] п. «а» (Особлива трійка УНКВС по Харківській обл.) від 26.04.1938, виконано 04.06.1938, реабілітовано ВТ КВО 28.11.1958.

Косаковський Стефан Іванович

народився 27.11.1874, м. Блоня, Варшавського ген.-губерн., пол., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., колгосп ім. Шевченка, чоботар, Агент польської розвідки. Засуджено за ст. 54[1] п. «а» (Особлива Трійка УНКВС по Харківській обл.) від 24.09.1938, виконано 29.09.1938, реабілітовано ВТ КВО 18.03.1958.

Кривий Іван Никифорович

народився 20.08.1898, с. Вибудів Тарнопільського окр. провінції Східна Галичина Австро-Угорської імперії, укр., п/п, с. Пісочин, Харківський р-н Харківської обл., пенсіонер, шпигунство. Засуджено за ст. 54[6], 54[11] (Особлива трійка УНКВС по Харківській обл.), вирок від 16.10.1938, виконано 28.10.1938, реабілітовано ВТ КВО 09.05.1961.

Липа Кузьма Антонович

народився 07.03.1889, [м. Іваницьке], Радомської губ., пол., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., Харківський канатний з-д, робітник, к.-р. шпигунська діяльність. Засуд-

жено за ст. 54^{1} п. «а» (Особлива трійка УНКВС по Харківській обл.) від 26.04.1938, виконано 04.06.1938, реабілітовано ВТ КВО 28.11.1958.

Медведєв Олексій Дмитрович

народився 1881, м. Бєлгород, Бєлгородського пов., Курської губ., рос., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., Харківська консерваторія, комендант. Засуджений як член к.-р. укр.-польської повстанської орг. за ст. 54^{1} п. «а» (Особлива трійка УНКВС по Харківській обл.) від 26.04.1938, виконано 04.06.1938, реабілітовано ВТ КВО, 28.11.1958.

Стародубов Володимир Іванович

народився 06.1882, м. Орел, Орловської губ., рос., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., Харківський «Міськхарчоторг», продавець риби. Засуджений як член к.-р. укр.-польської повстанської орг. за ст. 54^{10}, 54^{11} (Особлива трійка УНКВС по Харківській обл.) від 26.04.1938, виконано 04.06.1938, реабілітовано ВТ КВО 28.11.1958.

Чемалін Володимир Васильович

народився 1893, м. Казань, Казанської губ., рос., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., Харківський інвалідний комбінат, токар. Шпигунство на користь Польщі. Засуджений за ст. 54^{1} п. «а», 54^{11} (Особлива трійка УНКВС по Харківській обл.) від 26.04.1938, виконано 04.06.1938, реабілітовано ВТ КВО 28.11.1958.

Шевченко Максим Герасимович

народився 10.11.1895, с. Пісочин, Харківського пов., Харківської губ., укр., п/п, 1918-1921 р. чл. ВКП (б), с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., з-д № 183 у Харкові, холодотехнік. Засуджено за шпигунсько-диверсійну діяльність ст. 54^{6}, 54^{7}, 54^{9},

54^{11} (Особ. Трійкою УНКВС по Харківській обл.) від 30.09.1938, виконано 08.10.1938, реабілітовано ВТ КВО 02.10.1956.

Шашко Іван Данилович

народився 22.09.1888, с. Малий Крупіль, Переяславського пов., Полтавської губ., укр., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., ХЕТЗ, зв'язківець. Засуджено за к.-р. шпигунську діяльність ст. 54^{1} п. «а», 54^{11} (Особлива трійка УНКВС по Харківській обл.) від 26.04.1938, виконано 04.06.1938, реабілітовано ВТ КВО 28.11.1958.

Яременко Аврам Йовович

народився 10.1890, с. Пісочин, Харківського пов., Харківської губ., укр., п/п, с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., з-д «Підвісдор» у Харкові, слюсар-інструментальник. Засуджений як учасник к.-р. польсько-укр. повстанської орг. за ст. 54^{1} п. «а», 54^{11} (Особлива трійка УНКВС по Харківській обл.) від 26.04.1938, виконано 20.06.1938, реабілітовано ВТ КВО 28.11.1958.

Місце поховання: Єврейське кладовище

Тельний Василь Тарасович

народився 1895, с. Черкаська Лозова, Харківського пов., Харківської губ., укр., п/п., с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл. Без певного місця роботи, тесляр. Служба в каральному загоні та а.-р. агітація. Засуджено за ст. 54^{10} ч. 1 (Особлива Трійка УНКВС по Харківській обл.) від 25.12.1937, розстріляний 17.01.1938 о 23 год. 18 хв., реабілітовано Презид. ХОС 29.12.1963.

Кваша Костянтин Максимович

народився 31.05.1899, с. Леонове, Павлоградського пов., Катеринославської губ., укр., п/п., с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., м. Харків, обласний фінвідділ, ревізорінспек-

тор. Засуджено як члена к.-р. шпигунської організації за ст. 54^6, наказ №00485 (Комісія НКВС СРСР і прокурора СРСР — «двійка») від 19.01.1938, вирок виконано 01.02.1938, реабілітовано ВП КВО 01.09.1989.

Шкляний Станіслав Войцехович

народився 1887, о. Гродисько Гурне у спр. Польща, пол., п/п., с. Пісочин, Люботинського р-ну, Харківської обл. Пивзавод «Нова Баварія», конюх. Розвідувальна діяльність. Засуджено за ст. 54^1 п. «а», наказ № 00485 (Комісія НКВС СРСР і прокурора СРСР — «двійка») від 27.11.1937, виконано 07.02.1938, реабілітовано ВП КВО 01.09.1989.

Ковалевський Павло Дмитрович

народився 11.05.1876, м. Охтирка, Охтирського пов., Харківської губ., укр., п/п., с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл. Священик. Засуджено за к.-р. діяльність за ст. 54^{10} ч. 2 (Особлива Трійка УНКВС по Харківської обл.) від 25.10.1937, виконано 05.11.1937, реабілітовано ПХО 26.04.1989.

Савчук Євлампій Іванович

народився 18.08.1902, с. Нова Велика Мощаниця, Дубенського пов., Волинської губ., укр., п/п., 1929-1933 рр. чл. ВКП(б), с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл. Рижовський деревообробний з-д, майстер цеху. Розвідувальна діяльність. Засуджено за ст. 54^1 п. «а», наказ № 00485 (Комісія НКВС СРСР і прокурора СРСР — «двійка») від 05.11.1937, виконано 27.02.1938, реабілітовано ВТ КВО 09.08.1960.

Геш Володимир Олександрович

народився 07.07.1903, с. Пісочин, Харківського пов., Харківської губ., рос., п/п., м. Харків, Хартранс, економіст з праці. Шпигунська діяльність. Засуджено за ст. 54-1 п. «а», наказ № 00485 (Ко-

місія НКВС СРСР і прокурора СРСР — «двійка») від 17.11.1937, вирок виконано 23.11.1937, реабілітовано ВП КВО 08.08.1989.

Тимченко Михайло Васильович

народився 1896, с. Пісочин, Харківського пов., Харківської губ., укр., п/п., с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., Рижовський деревообробний з-д, лікпом. Засуджений за к.-р. агітацію, терористичні наміри щодо керівників партії та уряду, ст. 54^{10} ч. 1 (Ос. Трійка УНКВС по Харківській обл.) від 26.10.1937, виконано 25.11.1937, реабілітовано ПХО 20.04.1989.

Орлик-Гарлик Іван Фотійович

народився 03.06.1894, с. Джугастра, Ольгопільського пов., Подільської губ., укр., п/п., с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл. Неповна СШ, учитель. Засуджений як колишній білий офіцер-контррозвідник; к.-р. агітація проти рад. влади, ст. 54^{10} ч. 1 (Ос. Трійка УНКВС по Харківській обл.) від 18.11.1937, виконано 07.12.1937, реабілітовано ПХО 15.04.1989.

Кононенко Тимофій Олександрович

народився 18.01.1895, с. Пісочин, Харківського пов., Харківської губ., укр., чл. ВКП(б) до 1937р., с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл. База ВДПО Центросоюзу, завідувач сховищами. Член а.-р. української націоналістично-терористичної організації. Засуджений за ст. 54^{2}, 54^{7}, 54^{8}, 54^{11} (Особлива Трійка УНКВС по Харківській обл.) від 20.11.1937, виконано 15.12.1937, реабілітовано ВС СРСР 31.07.1954.

Мороз Петро Матвійович

народився 29.06.1889, с. Костянтиноград, Костянтиноградського пов., Полтавської губ., укр., п/п., с. Пісочин, Харківського р-ну, Харківської обл., без певних занять (за фахом слюсар), Засуджений як куркуль, що переховувався від ви-

слання, а.-р. настрої, за ст. 54[10] ч. 1 (Особлива Трійка УНКВС по Харківській обл.) від 29.11.1937, виконано 16.12.1937, реабілітовано ПХО 29.03.1989.

Все ж незважаючи на усі складнощі перехідного періоду, держава знайшла можливості будувати не лише колгоспи та радгоспи, а й заводи, фабрики та інше. Як приклад: з 1 січня 1926 року територія колишнього дзвонового заводу купця П. П. Рижова перейшла в орендне користування товариства «Промхімкраска».

На цей час у Пісочині працювали: пункт дитячого харчування «Капля молока», зооветдільниця, пошта, медичне відділення, відділ комунального господарства. Згодом відкрилися: медична лабораторія, лісопильна артіль (деревообробний комбінат), артіль «Оцетхімпром», аптека № 138, житлово-ремонтна контора Південної залізниці, артіль «Жовтень» — філія Люботинської ткацької фабрики ім. 15-ї річниці Жовтня.

Після перемоги більшовиків у Жовтневій революції в урочищі «Дубова Роща» (сан. «Роща») міська влада відкрила дитячий протитуберкульозний санаторій. Та уже в 1925 р. його приміщення були передані холодногірському виконкому, але майже одразу цей наказ було скасовано, і за деякий час у панському маєтку було відновлено паркову зону, де і облаштувався табір відпочинку для ослаблених дітей.

За часів царизму Росія не мала будинків відпочинку. Тож у 1921 році виходить постанова Ради Народних Комісарів про утворення будинків відпочинку, у постанові зазначалось, що вони «*организуются Губпрофсоветами в целях предоставления рабочим и служащим возможности восстановить свои силы и энергию в течение получаемого ими ежегодного очередного отпуска в наиболее благоприятных и здоровых условиях*» (27). З того часу у маєтку поміщика П.І. Ламіхова було утворено будинок відпочинку робітників кооперації «Рай-Оленівка».

Розділ 9.
РЕЛІГІЯ[1]

Із зміною у жовтні 1917 року політичного напрямку і самої системи управління державою змінилося й ставлення до релігії. Ще стояли церкви, проходили богослужіння, та в повітрі уже поширювався стійкий дух атеїзму.

Незважаючи на те, що згідно з декретом про землю, відповідно до якого вся земля повинна належати народу, в дійсності вона підпорядковувалася владі. Тож для проведення служінь чи обрядів релігійна община повинна була укласти орендний договір з державним виконавчим органом. Відповідно до нового положення такий договір було упорядковано. У цьому акті йшлося, що ми: «*жители Песочина, принадлежащие по своему вероисповеданию к Православной церкви — 5 февраля 1924 г., заключили сей договор с Харьковским исполкомом Рабочих, Крестьянских и Красноармейских депутатов — о принятии в бесплатное собственное пользование здание церкви на следующих условиях и по описи*» (це другий акт, перший — підписано 3 липня 1920 р.). Далі йшов перелік засновників (52 чол.), поіменний список членів даної общини (1465 чол.) та опис земельних угідь і повний перелік церковного майна.

---

[1] Повну інформацію про цей період можна знайти у книзі В. О. Черноморця «Пісочинський Свято-Василівський храм».

Досить цікавим документом виявився сам договір. Точніше, його вимоги:

«1. Обязуемся беречь имущество и использовать только по назначению.

2. Не пользовать для целей, не соответствующих договору. Не допускать:

а) политических собраний, враждебных Советской власти;
б) не распространять и не хранить враждебную литературу;
в) не хранить ценных вещей, не внесённых в акт;
г) не произносить проповеди и враждебные речи;
д) не делать набатных тревог для созыва в целях возбуждающих против власти, бесспорно ведущих к нарушению общественного спокоя;
е) не хранить частную собственность.

3. Самостоятельно оплачивать все текущие расходы.

4. Все покупки вносить в ведомости.

5. Предоставлять для проверки все документы.

6. Договор можно расторгнуть:

а) в случае продажи или порчи,

б) или не исполнении, каких либо обязанностей» (ДАХО).

Ще під час громадянської війни на нашу землю прийшли гайдамаки, петлюрівці та західно-українські *щирі захисники демократії*, які принесли з собою не лише свою, католицьку віру, а й безліч інших релігійних течій. У місцевих храмах, окрім Християнської, Православної[1] церкви стрімко почав

[1] На початку 20-х років XX ст. м. Харків був не лише столицею України, він був ще й місцем заслання православних архієреїв. То був час розгулу анархії в релігійному стані. Тож для позбавлення країни від «обновленського» руху влада використовує до їх керівників репресивні заходи.

Дружина,
Марія Михайлівна Гладкова
(1869-1928 рр.)

Св. Зіновій Михайлович
Гладков
(1866-1933 рр.)

набирати силу «Тихонівський»[1] та «Обновленський»[2] рух. Настоятелем у Пісочинській церкві на той час був 58-річний протоієрей, священик Зіновій Михайлович Гладков. Та згодом, покаявшись, він повернувся до Православної церкви.

У другій половині 20-х — початку 30-х років, під часи активної боротьби з релігією, за участь у Булдовському русі усі священики за особливою статтею підпадали під репресив-

[1] «Тихонівці» — побутова назва духовенства, котре під керівництвом Патріарха Тихона (Бєлавін Василь Іванович [19.01.1865 — 25.01.1925] — Патріарх Московський і всієї Русі), прихильника Старослов'янської церкви, на деякий час залишилось у жорстокій опозиції до нової влади. Одним з його послідовників на Україні був Феофіл Булдовський (звідси — булдовщина), влучно прозваний Патріархом Тихоном «гайдамаком» за непослух.

[2] «Обновленці» — загальна назва прихильників руху в середині руської православної церкви, котрі були вороже налаштовані до влади більшовиків. Але потім поставили за мету обновлення церкви, тобто прилаштування її діяльності до нових політичних обставин.

ні дії. Але Зіновій Михайлович уник цієї участі, бо помер у 1933 році.

За добру службу і повну злагоду у відносинах з місцевою громадою Зіновія Михайловича Гладкова було поховано на території храму, де уже з 1928 року знайшла свій останній притулок його дружина, Марія Михайлівна Гладкова.

Після повернення Зіновія Гладкова до Православної віри місце позаштатного священика серед віруючих «Тихонівського» руху посів щойно переведений до с. Пісочин П. Д. Ковалевський. Павло Дмитрович народився 5 травня (з анкети арештанта — 11 січня) 1876 року у м. Охтирка Полтавського повіту у родині адвоката. На час арешту (25 липня 1937 р., ордер № 998) Ковалевський мав дружину Ксенію Іванівну — домогосподарку та дітей: доньку Тамару — службовець, і сина Анатолія — теж службовця.

Та все ж доля не була до нього поблажливою. Як писав Ковалевський у своєму зізнанні на допиті: «*В 1923-1924 годах я был назначен благочинным 3-го Изюмского Округа епископом Константином. С того времени я вёл агитационную работу в направлении объединения религиозных течений — в единое, то есть, Тихоновской ориентации, за что в 1925 г. привлекался к ответственности. После освобождения я продолжал вести работу в том же направлении, что отвечало указаниям Вишнякова, Балановского, Буткевича и Гончаровского* (йдеться про ідейних натхненників булдовського руху — автор) — *за которыми я жил.*

Кроме того, я проводил, для поддержания реакционно-монаршеских руководителей — сборы материальных средств (...).

Были случаи, когда я среди церковников говорил: надо объединять религиозные течения в единое — Тихоновское, что разжигать страсти между церковными течениями вредно. Надо чтобы религия была одна целая единица. Это я делал на основе своих убеждений, которые целиком совпадали с убеж-

дениями с руководителями контрреволюционного подполья — монархистов-церковников».

У справі також проходило два свідка, які підтвердили причетність Ковалевського до Тихонівського руху, що і явилося приводом до направлення справи на розгляд особливої трійки УНКВД, яка згодом, надала звинувачувальний висновок: «*В течении ряда лет с 1924 года, Ковалевский проводил контрреволюционную агитацию о гибели советской власти и необходимости прихода фашистов, с помощью которых будет восстановлен монархический строй*».

Вирок був однозначний: «*Выписка из протокола № 20 от 25 октября 1937 года заседания особой Тройки УНКВД по Харьковской области.*

Ковалевского Павла Дмитриевича — расстрелять.

Имущество, принадлежащее лично Ковалевскому — конфисковать» (ДАХО).

Того ж дня вирок було виконано.

Дияконом у Пісочинській церкві з 27 жовтня 1914 року служив уродженець с. Довжик Харківського повіту Іван Олексійович Старченко. Водночас, до 1921 року, працював законовчителем у школі хут. Надточиї. Протягом трьох років Старченко підтримував зв'язки з «Обновленцями», за що 7 травня 1929 року отримав 3-річний термін ув'язнення (див. список репресованих). Але покарання Старченко відбував працюючи столяром на Харківському холодильнику (майданчик, де під льодом знаходились харчові продукти нетривалого зберігання). Як згадували місцеві старожили: «*ще й добре робив діжі на замовлення, чим здобував додатковий харч*».

Ще за кілька років до тотального знищення культових споруд та їх служителів, у 1923 році, від віруючих с. Пісочин до Харківського управління надійшло звернення, у якому говорилося, що: «*Группа верующих прихожан в числе 20 граждан,*

членов Харьковской группы «Живої Церкви»[1]*, доверили членам нашей группы Григорию Кирилловичу Кушнаренку и Адриану Филипповичу Кононенко заключить договор с Харьковской уездной Ликвидкомиссией на пользование храмом».* На противагу Православній вірі було реанімовано і насильницьки втілювалася західноукраїнська помісна «автокефальна»[2] церква. Свідченням її присутності є дозвіл, у якому йдеться, що: «*Харківський Окрадмвідділ цим дозволяє автокефальної релігії громаді с. Пісочин 27/5-28 року, ранком, одноразово, використати помешкання церкви для виступу Архієпископа Івана*» (ДАХО).

У 1929 році на засіданні НКВС ставиться питання про зняття дзвонів з усіх церков Харківщини і використання їх на індустріалізацію країни. А вже 10 лютого 1930 року засіданням Пісочинської селищної ради це питання було ухвалено, і дзвони було передано до Харківського Металторгу, а саме: 9 дзвонів загальною вагою 236 пудів 56 фунтів. Згідно з тією ж постановою Президією була організована повітова комісія, котра спішно приступила до вилучення виробів з дорогоцінного металу та коштовностей у церквах. І як висновок: «*В настоящее время изъятие уже закончено, поступило всего: серебра 90 пуд. 15 фун. 5 зол. 53 доли.*

Сдано в Губфинотдел серебра: 91 пуд 20 фунтов. Поступило серебряных монет — 562 руб. 10 коп. Сдано в Губфинотдел — 562 руб. 10 коп.

Отправлено в Губфинотдел золота — 6 зол. 85 долей.

Отправлено в Губфинотдел золота и драгоценных камней — 10 фунтов 13 золотников» (ДАХО).

1 «Жива церква» — релігійна гілка утворена в травні 1922 року в Москві за ініціативою ДПУ, як альтернатива Тихонівському руху.

2 «Автокефальна церква» — самопанівна церква (переклад з грецької — сам і панувати). За іншою назвою «Помісна» церква, що утворюється з відома властей, а самостійність її визначається каноном тієї церкви, з лона якої вона вийшла (у даному випадку — католицької).

А усе церковне майно було ретельно переписано і реквізовано.

ОПИСЬ ИМУЩЕСТВА ВАСИЛЬЕВСКОЙ ЦЕРКВИ с. ПЕСОЧИН ХАРЬКОВСКОГО РАЙОНА И ОКРУГА

1. Храм.

Построен в 1828 году Песочинским обществом, каменный, длина — 12 саж, ширина — 9 саженей, окон — 15 штук.

2. Колокольня.

Колоколов — 9 штук; 1 — 123 пуд. 28 ф., 2 — 60 пуд. 5 ф., 3 — 20 пуд., 4 — 20 пуд., 5 — 10 пуд., 6 — 1 пуд, 7 — 1 пуд, 8 — 20 ф., 9 — 20 фунтов.

3. Притвор.

Притвор совместно с храмом. Из кладовой притвора: Шкаф священнический — 1, шкаф для книг — 1, столов — 1, хоругви — 3, крестов — 2, фонарей — 2. В шкафе священническом облачений — 11, подризников — 9, диаконских стихарей — 6, годных и поношеных — 5, одежд для престолов — 9, жертвенников — 3, покрывал для аналоев — 5.

4. Средняя часть храма.

Иконостас — 1, икон разного размера — 71, киот с иконой — 1, клиров — 1, на клиросе шкафов в виде столика — 1, хоругвий металлических — 5, парчовых — 2, деревянный большой крест на голгофе, конторка для свечей — 1, подсвечников — 12, трехсвечников — 2, панокадил — 3, лампад — 8, венков для венчания 3 поры, печей железных — 2, чаш мелких для воды — 3, лестница — 1, табуретов — 6, аналоев — 6, столов разной величины — 5, купел для крещения — 2.

5. Алтарь.

1) Жертвенник — 3

2) Чёрное место:

а) лампад — 1, медный подсвечник — 1, чаш — 2 — одна деревянная, а другая медная с приборами, воздухов — 10;

б) на чёрном месте: окно — 1, икона — 1, лампада — 1;

в) три Престола с облачениями, Евангелий — 8, крестов ручных медных — 3, антиминсов — 3, трехсвечников ручных настольных — 2, сосуд крещенский с принадлежностями — 1, семисвечников — 2, подсвечников одинарных — 4, запрестольных крестов деревянных — 4, икон с подставками — 2, кадильниц медных — 2, гробница — 1, шкаф для Богослужебных книг — 1, библиотечный шкаф — 1, печка железная — 1, ковров шерстяных — 3, дорожек — 3, маленьких ковриков — 2, красного сукна вместо ковров — 3, Богослужебных книг — 35, антидорных блюд медных — 4.

6. Хоры.

Не имеются.

7. Сторожка.

*Одна деревянная 8*8, окон — 3, икон — 1, лампад — 1, часы — 1, скамеек — 2; находится в ограде — ветхая.*

8. Ограда.

Ограда кирпичная, в ней сторожка деревянная и бывшая церковная школа, лиственных деревьев — 12, земли — 24 квадратной сажени.

9. Земли:

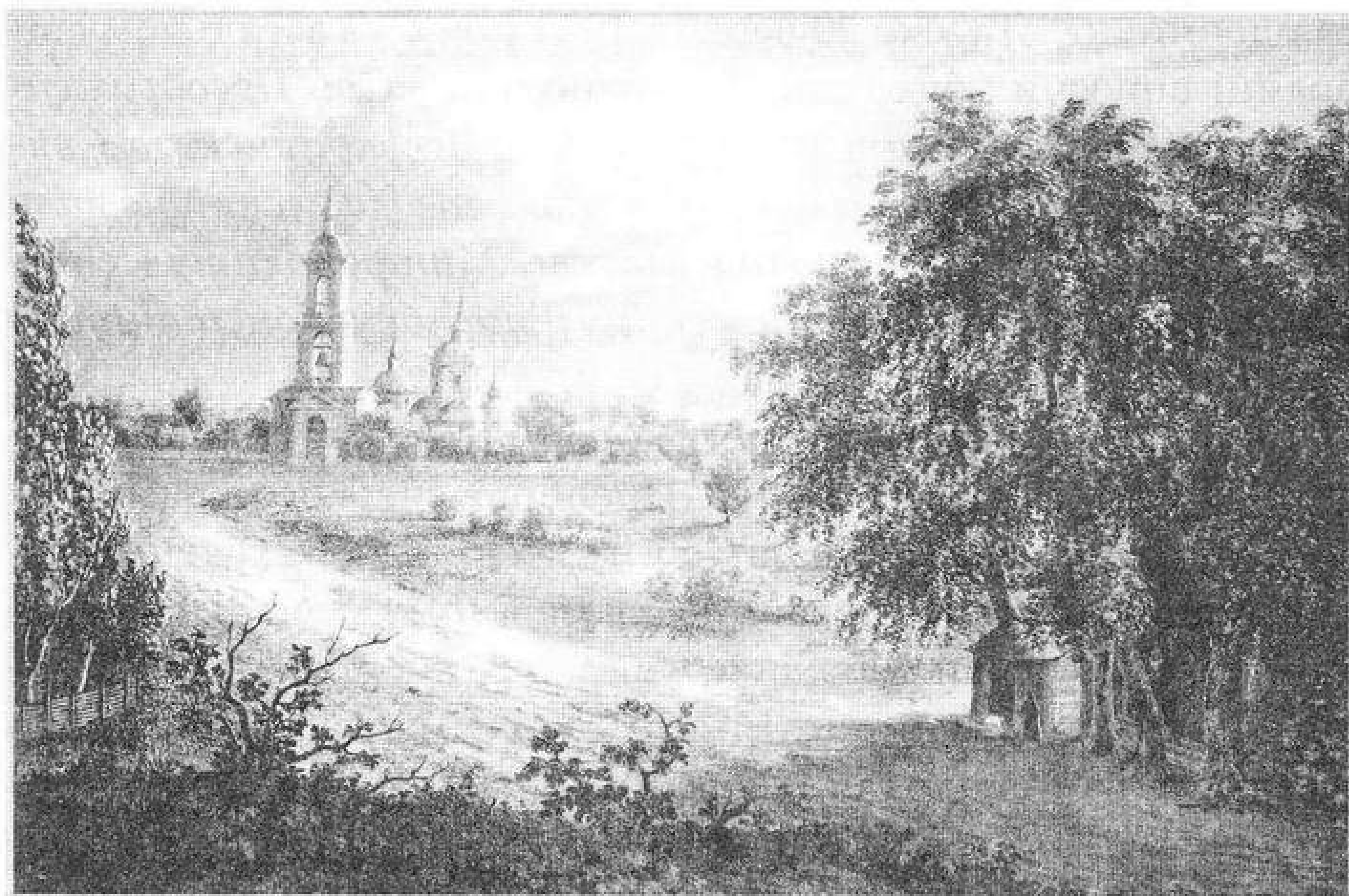
а) под церковью — 78 кв. сажени;

б) под церковною оградою — 282 кв. сажени;

в) почва под церковью и оградою — песчаная.

10. Дома доходные.

Доходных домов не имеется. Бывшая церковно-приходская школа в ограде, находится в пользовании Окружного Харьковского Наробраза» (ДАХО).

В. В. Пассек. Репродукція. Курязький Спасо-Преображенський монастир (1840)

На території Пісочинської адміністрації знаходився Курязький чоловічий Спасо-Преображенський монастир[1], котрий після Жовтневої революції ще деякий час продовжував виконувати місію релігійного осередку, його община нараховувала 236 віруючих.

По закінченню громадянської війни (1918-1920), завдяки «кропіткої праці» речників, віруючі розділилися на кілька конфесій. Окрім обновленців, тихонівців та живоцерковників з початку 1924 року у монастирі почали господарювати п'ятидесятники. При монастирі з'явилися навіть «червоні

[1] Незважаючи на те, що Курязький Спасо-Преображенський монастир, як і хут. Підмонастирські Подвірки, часом мали свою однойменну волость, а часом відносились до інших волостей, усе ж постійно мали відношення до с. Пісочин, бо до 1943 р. числилися її поштовим відділенням.

священники»[1]. Та уже 29 червня 1924 року, на загальному зібранні віруючих було постановлено, що: «*Ст. Преображенская церковь выходит из подчинения Всеукраинского Священнического Синода и входит в таковое Наместничество Патриаршеского Престола в Москве, Митрополиту Петру Крутицкому и его Каноническому Епископу Константину Сумскому*» (ДАХО).

Виходячи з виписки протоколу зборів церковної ради; до 1924 року настоятелем Св.-Преображенського храму був 70-річний священик Дьяков Сергій Захарович. Виходець із селян, бідняк, свого господарства не мав, тому мешкав на квартирі в хут. Подвірки. Можливо через його смерть, але з 1925 року храм уже не мав постійного священика, бо тимчасово на службу запрошували Іакова Котляревського — 52-річного священика з с. Куряж. Котляревський — син бідного церковнослужителя, до революції служив дияконом, а з приходом булдовців, отримав сан священика. А уже перед самим закриттям храму священиком став 52-річний Степан Федорович Ільїнський.

З появою на території Курязького монастиря реформаторію — колонії для безпритульних дітей (початкова назва — колонія ім. 7-го Жовтня, а згодом ім. М. Горького), її керівник А. Макаренко постійно наполягав на закритті монастиря. Але ще у 1926 році начальник адмінвідділу Гінзбург відстояв інтереси віруючих, і церкву було збережено.

Та усе ж як не опиралось церковне керівництво, за наполяганням НКВС протягом 1921–1927 років відбувалося активне розтягнення величезного майна Курязького монастиря. Так у 1924–1925 роках із Спасо-Преображенського храму частково було передано майно до церков Харкова, Чугуєва, Н. Водолаги та управління Єпархії. На травень 1927 року

[1] «Червоні священики» — священики, котрі були на службі у більшовиків.

за Спасо-Преображенською церквою Курязького монастиря числилося:

*«1) (...) Храм: в 1762 г. Архимандритом Варлаамом Андриевским, каменный, окон 52, размер 11*14 сажен, крестообразный.*

2) Колокольня: Колоколов — 7: 1 — 314 пуд. 18 ф., 2 — 113 пуд. 12 ф., 3 — 39 пуд. 20 ф., 4 — 1 пуд 10 ф., 5 — 5 пуд. 37 ф., 6 — 1 пуд 37 ф., 7 — 1 пуд 8 фунтов» (ДАХО).

Таким чином, за рішенням НКВС у 1929 році Курязький монастир спершу був позбавлений власного майна, а у 1930 році — повністю припинив своє існування.

І як писав Ф. М. Муратов у своїй книзі «История Куряжа от монастыря до колонии»: *«Роль Куряжского монастыря в истории края сложно переоценить. В XVII в. он выполнил некую духовно-оборонительную функцию. В XVII–XIX вв. одной из главных в его деятельности была духовно-религиозная роль. Следует также выделить хозяйственно-экономическое значение образцового монастырского земледелия на Слобожанщине, его просветительскую и благотворительную роль в повседневной жизни населения»* (17).

Розділ 10.
ОСВІТА

У процесі розвитку держави перед більшовиками, окрім завдання навчитися працювати у загально-колективному народному господарстві, постало ще одне не менш важливе питання — досягти стовідсоткової грамотності населення. Бо рівень грамотності у суспільстві був дуже низький — на 1000 чоловік 319 умовно письменних (стат. дані за 1920 р.). То ж на другому засіданні Пісочинської Волосної Ради, протокол № 2 від 23 січня 1921 р., стояло питання відновлення системи Народної освіти. Та це не означало, що до цього часу не було навчання в школах. Навіть у суворі роки кайзерівського нашестя у Пісочинській волості існувало 10 однокласних шкіл з загальною кількістю 1500 учнів. Шість з них знаходилось у самому Пісочині — 271 уч. (школу засновано 1876 року) і одна на хут. Надточиї — 51 учень (засновано у 1911 р.).

Ще у 1918 році відповідно до розпорядження генерального секретаря правління духовної семінарії, яка до 1920 р. в школах мала своїх духовних наставників, наказувалось ввести в усіх середніх навчальних закладах нові предмети — українську мову і українознавство. Для проходження курсу цих предметів відводилось по дві години на тиждень у кожному класі. На що Харківська Єпархія відповіла:

«*При обсуждении вопроса об ассигновании средств на преподавание в духовной семинарии Украинского языка и Украи-*

новедения В. В. Анишев указал, что украинизация для нас дело чуждое, Украинский язык, как состоящий на 80 % пропольских и Галицких слов, нам не понятны; и может быть речь только о преподавании и изучении малороссийского языка, т. е. нашего родного, а не чуждого, искусственного языка — Украинского.

Настоящее предложение поэтому необходимо отменить» (ДАХО).

Але так чи інакше, та до 1927 року в громадських школах вивчали українську мову з термінологією, запропонованою ще Тимчасовим урядом. За нею до вжитку вводились дійсно не україномовні слова — *пляц* (плац), — *кляс* (клас), — *фарма* (ферма), — *хемія* (хімія) та ще безліч незрозумілих для мешканців Лівобережної України слів. Тоді ж вперше було використано літеру — ґ, якої не існувало у Кирилиці[1] (як відомо, подібна літера є в німецькій, австрійській, польській та ще кількох іноземних абетках, але має зовсім інше значення).

Зі зміною влади дещо змінились і правила набору викладацького складу. За новою методикою вчителів набирали відповідно до анкети, яка містила наступні питання:

АНКЕТНЫЙ ЛИСТ

1. Ф.И.О. ________________________________.
2. Место прежней службы ____________________.
3. С какого времени занимаетесь преподавательской деятельностью и Ваш образовательный ценз ________________.
4. Партийная принадлежность _________________.
5. Принимали ли участие в революции ______________.
6. Если принимали, то где и каким образом ____________.
7. Состоите ли в союзе учителей и в каком ____________.
8. Знакомы ли с принципами Единой Трудовой школы ____.

---

[1] Кирилиця — перша слов'янська абетка, на основі якої було сформовано сучасний алфавіт.

9. Если знакомы, где их учили _________________.
10. Каким образом (в виде вечерних чтений, собеседований, лекций) ________________________________.
11. Принимали ли участие во внешкольной работе _____.
12. Желаете ли принять участие в вечерних занятиях (для взрослых) ______________________.
13. Если желаете то чувствуете ли себя способным вести уроки:

а) по предметам социологии ____________.

б) по экономическим наукам ____________.

в) по каким либо иным ____________.

14. Желаите ли работать в Единой Трудовой Советской школе и в какой именно ступени: 1-й или 2-й ___________.
15. Чем занимались в период «белых» __________ (ДАХО).

У 1920 році відбулося відокремлення школи від церкви і шкільною секцією освітян при Наросвіті було: 1) відмінено плату за навчання, 2) припинено видачу атестатів і свідоцтв старого зразка, скасовано екзамени, урегульовано роботу самої шкільної системи. Було видано указ про скасування 2-ступеневої, і утворення єдиної 7-річної школи (угруповано однокласні школи). Тоді ж як предмет було скасовано викладання Закону Божого.

Постановою Ради Народних Комісарів УРСР 22 червня 1920 року було затверджено питання про харчове забезпечення працівників освіти. У цій постанові відмічалось, що:

«Ввиду особой важности снабжения работников Просвещения, Совнарком постановил:

1. Снабдить работников просвещения именно (дошкольных, школьных и внешкольных работников), занятых в советских просветительных учреждениях, где введена карточная система, а также где она не введена, по нормам трудовой группы «В» декрета Совнаркома о Трудовом пайке.

Примечание: В местах, где карточная система не введена в целях ускорения снабжения перечислить работников, их списки составляются местными отделами Народного образования и представляются в соответствующие Продорганы для удовлетворения.

2. В сельских местностях снабжение школьных работников производить на тех же началах через Упродком по представлению уездными Наробразами списков работников в учреждениях с обозначением числа их и места проживания. В отношении предметов первой необходимости, снабжение проводится через соответствующие кооперативы, в отношении продуктов сельского хозяйства — через соответствующие ссыпные пункты по заранее разработанному плану.

3. Поручить Наробразкому продовольствия разработать инструкцию проведения в жизнь настоящие постановления» (ДАХО).

У тому ж році місцевою владою була прийнята спроба ввести для учнів в школах гарячі сніданки, але ці намагання ні до чого не привели, бо виявилось, що школи сільської місцевості не будуть постачатися продуктами харчування, а виділяти кошти (чи харчі) з місцевого бюджету адміністрація не мала права.

Звертаючись до статистичних даних, дізнаємося, що на 1 січня 1920 року у селищі Пісочин нараховувалося три україномовні школи, які у своєму штаті мали 10 вчителів та 276 учнів. Доречно відмітити, що витрати на навчання одного учня, включаючи заробітну плату вчителя становили 36,3 карбованця на рік.

Списком на 31 жовтня 1925 року загальна кількість населення Пісочина становила 4200 чоловік, з них дітей шкільного віку — 646 чоловік (636 українців і 10 росіян).

З початком 1925–1926 навчального року учні Пісочинської школи були розділені на дві групи (у будинку на центральній садибі та приміщенні Рижовського училища).

До викладацького колективу 1-ї школи входили:

— директор школи Шаватинська М. Г. — 37 років, освіта середня, педагогічний стаж 18 років, уродженка Липицького району, до Пісочина прибула з с. В. Данилівка у 1918 році;
— Гривко М. І. — родом із с. Прядивка того ж району Катеринославського округу, прибула з с. В. Данилівка;
— Кулик Онися Олександрівна — з м. Олександрівка, Кременчуцького округу, прибула з м. Харкова.

Ще у жовтні 1919 року з заявою та відповідною анкетою до Харківського відділу народної освіти звернулася колишня учителька Пісочинського початкового училища Неоніла Митрофанівна Корбіна. У заяві зазначалось, що у Пісочині вона пропрацювала 5 років, але через хворобу була змушена залишити школу. Вилікувавшись, вона просить надати їй вакансію у будь якому навчальному закладі поблизу міста. Саме на ту годину у Пісочинській школі захворіла на туберкульоз П. П. Запаренко, і Корбіну було направлено на її місце (Корбіна Марія Митрофанівна закінчила 7 класів 1-ї Харківської жіночої гімназії, безпартійна. Під час білогвардійської окупації працювала у медичній спілці санітаркою).

У другій половині 30-х років зросла кількість учнів, у зв'язку з чим виникла потреба у збільшенні технічної бази школи. Відбулися зміни у її керівництві і викладацькому корпусі.

Розширену 7-річну школу очолив Обувайло С. М., а ряди вчителів поповнили:

Кваша Феофіла Павлівна — викладач,
Задорожний М. В. — викладач історії,
Матвієнко І. І. — викладач фізики і хімії,
Бичко Д. Т. — військовий керівник,
Борисенко А. Р. — учитель геології,
Большова О. О. — викладач,
Стегайло В. В. — німецька мова,

Учні 4-го класу Пісочинської школи. 1939 рік

Ручко Т. П. — математика,

Карпов І. Т. — українська мова і література.

До учнівської групи 1-ї школи входило 107 хлопців і 99 дівчат.

Технічна база налічувала: один клас, у якому знаходилось 12 парт, 1 лава, 1 стіл і одна шафа. Навчальна — мала 64 (на кінець року 54) підручника рідної мови, 23 — математики, 3 примірника «Суспільствознавства» і 2 мапи.

Завідувачем 2-ї Пісочинської школи, що знаходилася біля церкви, була Віторущенко А. Ю. (саме вона у 1927 році порушила питання про об'єднання груп), викладачами ж працювали: О. Ф. Рябченко, а з 1926 р. Таїсія Петрівна Бутковська (Бурковська) та Пушкар А. Ф. — 35 років, освіта середня, викладацький термін — 18 років, з них 7 р. у Пісочині. Згодом Райкультвідділ відрядив на вчителювання до Пісочинської школи Плисецьку С. В.

Таїсія Петрівна Бутковська (1854-1939)

Учнівська ж група, якою опікувалися ці викладачі, складалася з 69 хлопців та 63 дівчат.

Наприкінці жовтня 1927 року селищний голова Журавель Д. П. та голова санітарної комісії Колесник Н. Є., проводячи огляд шкіл виявили, що: «*в 1-й школе грязь, мусор, полы неизвестно когда мылись.*

Парты совершенно разбиты. Они настолько устарели от современной конструкции, что ученики не могут правильно держать свой корпус (или ученики далеко сидят, или парты не по росту высокие).

Территория разгорожена и скот гуляет по его двору, вытаптывая клумбы.

Нет комнаты для библиотеки — книги лежат в раздевалке.

Нет отопления классов (нет дров).

Во 2-й — школьная раздевалка очень маленькая нет вешелок, а просто гвозди вбиты в стену и дверь. Все помещения — в крайне антисанитарном состоянии. Класная доска непригодна. Парты тоже не соответствуют назначению. Нет отопления. Уборной нет, пользуются той, что при церковной сторожке. Во дворе бродит скот» (ДАХО).

До 3-ї школи, що знаходилась на хут. Гуки, відносилось одне приміщення заїжджого двору і, за висновком комісії, утримувалось у доволі задовільному стані: «*Все помещения чистые и содержатся в полном порядке — раздевальня большая и вполне оборудована. Двор разгорожен и ходит скот загрязняя его.*

Рядом помещение постоялого двора, орендованого гр. Тихоненком, носит тип какой-то грязной трущёбы. Полы зем-

ляные с большими выбоями. Большинство окон заколочены шалевкой или грязными тряпками, наполовину оборваными. Помещение давно не беленое, всюду валяются грязные отбросы. Нары повидимому никогда не моются. Воздух в помещении сырой и вонючий. Что же касается самого двора и подъездных сараев — то здесь сплошная навозная грязь, уборной нет, а просто переполненная нечистотами яма» (ДАХО).

Таке добросусідство доволі негативно впливало на стан здоров'я малечі.

Приміщення цієї школи ділилося на два класи по 41 чол. (місць для занять на 27 чоловік, які повинні були вміщатися за 5 столами). Завідувала цим колективом О. Бесарабова.

Хутір Надточиї мав свою двокласну школу, яку мешканці власними зусиллями збудували ще у 1911 році. Це приміщення було розраховано на 52 дитини. Але на 1925 навчальний рік хутір уже налічував 1220 чоловік різного соціального стану; селян — 149, робітників — 73, службовців — 1, транспортників — 8, кустарів та ремісників — 3. І з цього загалу 234 чоловіки були віком до 15 років. Та до школи ходили не всі, а лише ті, чий вік не перевищував 12 років. Решта допомогала батькам по господарству або ж пасла колгоспну челядь. Треба відмітити, що сільська малеча, незважаючи на вік, доволі вправно поралася не лише з домашньою живністю, але й на ланах. Тож заняття починалися лише тоді, коли закінчувались польові роботи. До цього часу шкільне приміщення було порожнім.

До шкільного обладнання входило: 26 парт, 2 дошки, 3 шафи, 6 столів і 1 годинник. А з навчальних посібників: 74 букварі, 21 читанка, 13 підручників рідної мови, 3 — з природознавства, 20 — математики, 6 мап і 1 глобус.

Очолювала навчальний заклад Сачко Ганна Олександрівна (33 роки, освіта середня, вчителює 12, у Надточиях — 3 роки). Другою вчителькою була Кривобабкіна Марта Прокопівна —

21 рік, освіта середня, приїхала з с. Бугаївки, що на Ізюмщині. До Надточиїв прибула 27 вересня 1925 року, за розподілом. А у 1926 році до них на вчителювання була направлена Зміївна Галина Яківна.

За звітом комісії, несприятливих умов праці в школі було чимало:

«а) невчасно початий учбовий рік;

б) навчання з певними групами проводились не до кінця учбового року;

в) невчасно забезпечено шкільною та навчальною базою;

г) непристосованість книжкового матеріалу з надісланих підручників до тем;

д) непристосованість букварів і слів, які в них є, до тематичного матеріалу;

е) не малося допоміжного матеріалу до вивчення грамоти цілими словами;

ж) бракувало підручників для вчителя;

з) дві групи на одного вчителя».

Шкільна ж садиба під учбове городництво не використовувалася, на ній, як і у інших школах пасуть худобу, мов на вигоні.

У вечірній час з 1925 року приміщення Пісочинської школи використовувалося під трудову школу (школу робочої молоді). Забезпечення підручниками і навчальним приладдям, як і у денній школі, бажало бути кращим.

Завідувала цим учбовим закладом Шебатинська М. П. — 37 років, освіта середня, викладацький стаж 18 р., 7 з них — у даній установі. Другим викладачем з 1918 року працював Пушкар М. Ф. — 35 р., освіта середня, загальний педагогічний стаж 18 років.

Загальна кількість учнів — 36 (19 хлопців і 13 дівчат), протягом учбового навчального року 4 дітей залишили навчання.

Цікавий факт: за учбовий рік — жодної хворої дитини.

Ще здавна на території Пісочинських земель знаходився Курязький учбовий заклад, який спершу, підпорядковувався Старо-Покровському монастирю.

«Церковно-монастырское училище:

1. *Основано училище в 1887 г.*
2. *Здание построено жертвователями, стоит 3500 руб.*
3. *Комнат в училище 5.*
4. *На ремонт училища затрат не производится.*
5. *Длина училища 20 арш., а ширина 13 аршин.*
6. *Квартира учителя состоит из 2-х комнат.*
7. *Классной мебели, при основании училища, приобретено на сумму 77 руб. 50 коп.*
8. *Журналы для училища не выписываются.*
9. *Книг для чтения имеется 150 экз. разного наименования.*
10. *Жалование законоучителю — 30 руб. и учителю — 360 руб.*
11. *Для учителя отпускается обед из общей монастырской кухни.*
12. *Училище ежегодно отапливает монастырь и нанимает прислугу, что обходится в 65 руб. в год.*
13. *Попечителя в училище не имеется.*
14. *Здание застраховано в «Русском Страховом обществе».*
15. *Заведующим училища состоит казначей монастыря.*
16. *О числе учащихся и окончивших курс со дня открытия училища сведений не имеется.*

В 1912 году обучалось 65 человек и окончило курс 7 человек» (17).

Після подій 1917 року цей учбовий заклад був підпорядкований Пісочинській освітянській системі, і налічував 63 учня. Навчання проводилось російською мовою. Та з 1924 року територія монастиря, разом із школою, перейшла у підпорядкування Курязької дитячої колонії (реформаторію).

Розділ 11.
ПРОСВІТА

На початку XX ст. у селах існували хати-читальні, як місцевий культурно-просвітницький заклад їх мали усі населені пункти, указані у попередньому розділі, і хут. Надточиї та Небоженки. Ці невеличкі споруди зазвичай були однокімнатними (звідси — однокласні школи), і використовувалися, окрім як притулки для селян, ще й як читальні з досить обмеженою кількістю літератури, лікбези, кімнати для селищних зборів. З приходом більшовиків, з 1920 року, на селі почали з'являтися Селянські будинки (сільбуди), які несли ті ж функціональні навантаження, що і хати-читальні, і додатково брали на себе політичну, музичну, спортивну та судову роботу з населенням (треба відмітити, що книжки знаходились не лише у хатах-читальнях і сільбудах, а й у колгоспних, заводських та шкільних бібліотеках).

За архівними документами, у Пісочинському сільбуді спочатку робота велась абияк, а у літній період не проводилась взагалі. Не дивлячись на те, що у його структурі числилось кілька чоловік, в цілому правління не працювало. Бібліотека, що існувала при ньому, знаходилась у жалюгідному стані; скрізь бруд, книжки безладно валялися на полицях (всього 1659 шт.), зовсім не велася звітність.

З приходом нового голови сільбуду у двотижневий термін було відкрито лікбез, яким керували учителі місцевих шкіл. Відвідує 63-65 чоловік, проведена інвентаризація майна.

Комсомольський клуб ім. Шевченка (правління дзвонового заводу). 1920–1925 рр.

Водночас з лікбезом відновлено роботу бібліотеки-читальні. Почали надходити нові періодичні видання. Збільшилась наявність літератури (понад 2000), здебільшого сільськогосподарського призначення. Бібліотека працює тричі на тиждень, а читальня — щоденно. Завдяки цьому кількість відвідувачів збільшилась до 35 чоловік на день. Відновлено роботу духового оркестру (грає 12 чол.); придбано відповідні інструменти. Працює драматичний гурток — при відсутності режисера провели 4 спектаклі (акторів-аматорів 25 чол.). Спортивна секція налічувала 55 чоловік, з них 20 дівчат. Утворено і розподілено за станом два гуртки педгімнастики. При с/б працювала комсомольська організація, яка налічувала 43 особи (див. додаток).

Тоді ж, 1920 р., у великих селах, особливо приміської зони, у лексиці населення почала змінюватися термінологія самої назви, замість сільбудів їх стали називати колективними бу-

Комсомольський клуб ім. Шевченка (маєток Сергійова). 1926–1930 рр.

динками, будинками агітаторів — клубами. До роботи клубів входив величезний обсяг роботи, як-то: бібліотеки, майстерні, різноманітні гуртки (театральні, хорові, музичні, спортивні...). На клуби покладалось проведення екскурсій по музеях та історично цікавих місцях, як із школярами, так і з дорослими. А найголовніше, клуби мали простору глядацьку залу і сцену, завдяки чому кожен глядач однаково добре міг спостерігати за діями, які відбувалися на ній.

Але у клубній роботі, як і у інших політпросвітницьких закладах того часу, гостро стояло питання відсутності як вузькопрофільних працівників, так і фахівців серед керівництва самих клубів. Так на 1925 рік завідуючим Пісочинським Сільбудом, за призначенням, працював А. П. Яременко. Та вже у грудні того ж року, на другому засіданні, актив у складі: медлікаря Власовського, ветлікаря Ротова; вчителів: Шабатинської, Гривко, Кулик, Кривобабкіної, секретаря КНС Медведєва, предкультkomісії Н. Н. Варибруса; студентів: Григорія Яременка, Павла Павленка; членів правління с/б: Михайлен-

ка, Г.І. Надточия, В.Я. Тимченка, Омеляна Титаренка та п'яти присутніх від селян: Шавріна, Олейника, Салтикова... (?) зняв Яременка з посади. Його місце посів Дмитро Сергійович Полунін. А вже у лютому 1926 року Полунін намагався скласти з себе обов'язки голови, але, як свідчить архівний документ, сам ревком розбігся ще задовго до вирішення цього питання. То ж було обрано новий актив, який запропонував утворити при клубі гурток, у якому жінки могли б вчитися кроїти, шити та в'язати. А щоб керівники не звільнялися з роботи, вирішили до їх заробітної плати добавити ще по 12 карбованців. Ухвалюючи ці пропозиції і зважаючи на те, що приміщення клубу (управління заводу Рижова) було переповнено гуртками, актив прийняв рішення передати у розпорядження клубу колишній маєток Сергієва Т.М. (клуб ім. Шевченка, див. ілюстрацію).

Та все ж наприкінці 1926 року Полуніна було знято з посади у зв'язку з відрядженням до УПО на навчання. Надалі місце керівника просвітницького закладу на короткий термін займали товариші Ольяк, Бедзик, Г.Г. Левченко та багато інших осіб, прізвища котрих не зберегла історія.

Доречно сказати, що у Пісочині з 1920 р. існував ще один клуб — ім. Леніна. Приміщення цього клубу знаходилося на місці сучасної споруди сімейного гуртожитку по вул. Чапаєва № 56 (вул. Рижовська).

Під час другої хвилі голодомору у 1932 році Обком партії піднімає питання поганої агітаційної роботи серед населення. Саме клуби, просвітницькі органи, які повинні проводити агітацію, майже зовсім не працювали. Зважаючи на це, обком зобов'язав усі партійні осередки: «*організувати довкола будинків активіста міцний колгоспний актив. Одне з важливіших завдань будинку активіста є допомагати сільським організаціям у вихованні сільського населення в дусі соціалістичної реальності.*

Всю роботу будинків колективіста зосередити навколо розв'язання питання організаційно-господарського зміцнення колгоспів.

Перетворити будинки колективіста в організовані культурні центри масово-політичної пропаганди.

Запрошувати одноосібників на зібрання і проводити серед них пропагандиську роботу з метою залучення їх до колгоспних рядів» (ДАХО).

То ж наприкінці 30-х років, для розширення агітаційної зони, було споруджено літній павільйон клубу ім. Леніна (нині вул. Транспортна № 92-94).

ЦІКАВІ ФАКТИ

► СРСР (Союз Радянських Соціалістичних Республік) — перша у світі соціалістична багатонаціональна держава робітників і селян, утворена на 1-му Всесоюзному з'їзді Рад 30 грудня 1922 року. З 1954 р. у її складі було 16 союзних республік.

► «Г. Приставу

Вследствии личного распоряжения г. Генерал-Губернатора предлагаю установить самое тщательное наблюдение за чистотой улиц. Виновных в грязном содержании, а так же, в не очистке тротуаров привлекать к ответственности (18 декабря 1906 г.)»

► У 1906 році на Харківщині розповсюджувалися наступні друковані видання:

Газети — «Погром», «Южный край», «Утро», «Харьковские губернские ведомости», «Наша жизнь», «Летучий листок», «Волна», «Дер Фрайнд», «Русская газета», «Колокол», «Накануне», «Харьковская жизнь», «Вперёд», «XX век», «Родная земля», «Голос труда», «Эхо», «Мысль», «Крестьянский депутат», «Курьерские вести», «Забор», «Родное слово», «Друг народа» та інші.

Журналы: «Стрелы», «Сигнал», «Злой дух», «Народное слово», «Великий грех», «Минувшие годы», «Штык», «Сборник. Желанный путь»...

Брошури: «Здесь» — Тавридина, «Жизнь и творчество Мильтона», «Народное слово», «Великий грех», «Воззвание о помощи голодующим», «Новое время», «Северный голос», «Долой евреев не жидов», «Вольная жизнь», Бодянского «Духоборцы» та ще багато іншого.

► «Постановление

Воспрещается учащимся, как высших, так и средних учебных заведений, принимать какое бы то ни было участие в политической деятельности.

В случае обнаружения у сих лиц, каких либо воззваний, нелегализованых или противоправительственных, виновные будут подвергнуты заключению в тюрьму на время до 3-х месяцев.

4 сентября 1907 г.
Генерал-лейтенант Пашков».

► 19 лютого 1911 року відбулося святкування з нагоди 50-ї річниці скасування кріпосного права. До цієї дати друкувалася література, що закликала до громадської непокори (брошури повинні були розповсюджуватись сільськими старостами).

► Пісочинське поштове відділення було відкрито у 1916 році і розміщувалось у приміщенні заможного селянина Захарченка (у 1928 р. завідуючий поштою — Салтиков).

► До 1917 р. на хут. Гуки знаходився маєток генерала Корфа.

► На 1919 рік у селищі знаходилось кілька вулиць, це: Супрунівка, Їшівка, Моторівка, Карасівка, Лацківка, Полтавський шлях, Довгалівка, Причіпилівка, Свинячий провулок, Хвилинка (Минутка) та Шихова гора.

► Перший загальний Пісочинський суботник проведено 11 грудня 1919 року:

а) на ньому було роздано будівельний матеріал сім'ям червоноармійців та найбіднішим мешканцям села;

б) проводилася чистка фруктових дерев спільного господарства.

► Пісочинський Волосний Воєнний Революційний Комітет утворено 15 січня 1920 року.

► 19 березня 1920 року до Харківського губернського відділу здоровохорони було направлено прохання місцевої громади про відкриття у с. Пісочин лікарні на 60 ліжок.

► За доповіддю голови Пісочинського волвиконкому, від 15 листопада 1920 року:

а) на території селища була розквартирована червоноармійська військова частина;

б) у селищі знаходилось два клуби.

► У 1920 році у с. Пісочин було відкрито ветеринарний пункт.

► На другій сесії Пісочинського виконкому (16–17 листопада 1920 р.) було утворено ліквідаційну «трійку». Її очолив голова місцевого виконкому — Наконечний.

Члени трійки: голова земвідділу — Мошанський та упродкомісар — Боровий.

► «Нормы питания в детских домах на 1 день 1920 г. (на 1 человека):

Хлеба – 1 фунт
Мяса – ½ фунта

Жиров – 3 золотника
Картофеля – 1 фунт
Капусты – ¼ фунта
Соли – 3 зол.
Лука – 6 зол.
Моркови – 6 зол.
Сахара – 8 зол.
Кофе – 3 зол.
Суш. фруктов – 20 зол.
Молока – 2 ст.
Огурцов– 1 шт.
Рыбы – ¼ фунта
Макарон – 6 зол.
Грибов – 3 зол.
Баклажан– 6 зол.
Бурака – 3 зол.
Пшена и крупы – 24 зол.
Картоф. муки – 3 зол.
Муки – 6 зол.
Перца – 1 зол.
Лавр.листа – 1 зол.
Чаю – ½ зол.
Масла постного – 8 зол.
Сала свиного – ¼ фунта

Итого: 4 фунта, 80,5 зол., 1 огурец и 2 стакана молока».

► «Расход довольствия на личный состав Уезмилиции за июль 1921 г.

Хлеба —	836 пуд.	27 фунт.	зол.
Крупы —	97	21	77
Макароны —	1	25	…
Фасоли —	2	35	84
Масла —	15	33	64

Мяса —	17	03	...
Рыбы —	66	36	72
Соли —	26	07	41
Муки —	3	38	28
Овощей —	2	26	...
Чаю —	1	24	59
Сахару —	33	08	28
Табаку —	18	26	24
Спичек —	845 коробок		
Мыла —	8	30	24

Итого: 1125 пуд., 373 фунт., 40 зол. и 845 коробок спичек

Начальник Харьковской Уезмилиции — Шаго
Временный секретарь — Капустин».

► Відкрито відділ комунального господарства (протокол № 2 від 23 січня 1921 року).

► 17 грудня 1922 р. селищне зібрання постановило про електрифікацію с. Пісочин. Відповідальними призначили: Гаврила Петровича Павлова та Ісидора Тихоновича Павленка.

► 21 жовтня 1926 року на засіданні селищної ради було піднято питання про відкриття теплого приміщення вокзалу на платформі Пісочин.

► 14 червня 1932 року вирішено питання про утворення і поширення мережі обласного радіомовлення.

► 15 листопада 1926 року у с. Пісочин було облаштовано зубопротезний кабінет.

► За даними від 3.07.1934 р. до складу обласної апеляційної трійки входили:

Голова комісії — Тарасов
Члени комісії — Яковлєв, Грязев.

► Пісочинська лікарня (зараз приміщення районної ветеринарної служби) знаходилась у будинку купця Сергійова.

► До закінчення німецької окупації (1943 р.) селищна рада знаходилась на вул. Полтавський шлях (поміж сучасним Будинком культури та вул. Заводською) у будинку Олексієнка.

► У різні роки керуючі Пісочинською громадою:
Голова волвиконкому:
Цема К.О., Варибрус І.П., Слюсар М.П.
Голова комнезаможу:
Ващенко А. М., Яременко М. А., Рябуха Ф. Ф., Вапенко Андрій, Павленко Михайло, Наконечний.
Голова сільради:
Шальний Сергій Миколайович, Череватенко Сергій Осипович, Слюсар М. П., Шевченко Д. М., Глузберг П. Я., Мотора М. О., Фоменко П. В., Журавель, Варибрус М. М., Слюсар, Ольшанський, Варибрус Б. Г., (...) Жуванова.

► До Харківського району на 1926 р. входило: 127 населених пунктів, з них 20 сіл, 85 хуторів, 22 пункти категорії СМТ.

► Залюдненість:
до 100 душ — 53 населених пункти, до 500 душ — 47 н.п., до 1000 д. — 6 н.п., до 2000 д. — 11 н.п., до 5000 д. — 7 н.п., понад 5000 душ — 3 н.п.
Чоловічої статі — 33902 д., жіночої — 36063 д., разом — 69965 душ.
У середньому на 1000 чол. припадає 1063 жінки.

►Національний склад населення Харківщини становив:
українців — 54698, росіян — 7919, євреїв — 494, поляків — 101, німців — 55, чехів — 2, болгарів — 5, греків — 13, білорусів — 87, молдаван — 3 душі.

► Характеристика будівель по Пісочину на 1923 рік:
загалом — 1784, жилих квартир — 804, установ без житла — 9, торговельних та складських приміщень — 17, підприємств — 10 та інших — 944 споруди.

► Тарифи державного ринку:
велика рогата худоба (доросла) — 4 карб. 60 коп.,
молодняк старше 1-го року — 2 карб. 30 коп.,
молодняк до 1-го року — 60 коп.,
свині — 4 карб.,
підсвинки — 2 карб.,
вівці — 45 коп.,
ягнята — 25 коп.

► Роздрібні ціни приватного ринку на 1925-1927 роки (за пуд):
жито — від 70 до 150 карб.,
пшениця — 140–200 карб.,
ячмінь — 80–140 карб.,
овес — 110–180 карб.,
просо — 70–120 карб.,
борошно житнє — 110–180 карб.,
борошно пшеничне — 240–300 карб.,
соняшник — 100–120 карб.,
картопля — 50–100 карб,
сіно степове — 80–120 карб.,
солома яра — 35–70 карб.,
чоботи юхтові (витяжка) — 15–19 карб.,

олія — 23–30 коп.,
мило мармурове — 18–23 коп.,
махорка (в пачках) — 6–7 коп.,
сірники (десяток) — 15 коп.,
гвіздки (фунт) — 13–17 коп.,
ситець (метр) — 50–60 коп.,
нитки (катушка) — 15 коп.
велика рогата худоба (пара) — 200–360 карб.,
корова дійна (1 шт.) — 160–350 карб.,
кінь робочий — 100–300 карб.,
вівця — 9-14 карб.

По селах:
свиня негодована — 20–70 карб.,
м'ясо коров'є свіже — 0,75–1 карб. 40 коп.,
сало свіже солене (фунт) — 23–60 коп.,
яйця (десяток) — 35–65 коп.,
сіль дрібна (фунт) — 2 коп. ,
цукор рафінад (фунт) — 32–33 коп.,
цукор пісок білий (фунт) — 24–25 коп.,
оселедці (фунт) — 12–25 коп.

ДОДАТОК

Будинок, у якому відбулися перші комсомольські збори. 1921 р.

Леонід Іванович Леонідов-Григор'єв.
(1896–1958 р.)

Комсомольці 20-х років

Петро Корнійович Яременко (1903–1933)

Марія Трохимівна Білінченко (1905–1932)

Григорій Іванович Надточій (1904–?)

Ілля Львович Яременко (1907–?)

Іван Матвійович Півень (1905–1956)

Петро Сисоєвич Григоренко (1904–?)

Дмитро Тимофійович Кисленко (1906–1959)

Григорій Іванович Бондаренко (1906–198?)

Комсомольці 25-30-х років

Федір Минович Скорик (1906–1939)

Ілля Васильович Єременко (1904–?)

Іван Іванович Калєкін (1903–1940)

Яків Васильович Кушнаренко (1905–?)

Наталка Устимівна Родзик (1909–?)

Ганна Петрівна Павлова (1912–?)

Варвара Євменівна Тітаренко (1911–?)

Галина Марківна Рудовська (1912–?)

Олексій Олексійович Чемириченко (1909–?)

Марія Олексіївна Чемириченко (?)

Борис Григорович Михайлів (1911–1932)

Олександра Семенівна Титаренко (1909–?)

ЛІТЕРАТУРА

1. Комітет Незаможних селян Харківщини 1920-1933 рр.; збірник документів і матеріалів. — Книговид. Х., 1961. — 36, 212, 272-273 с.

2. Харьков и Харьковская губерния в Великой Октябрьской Социалистической революции: сборник документов и материалов. Февраль 1917 — апрель 1918 гг. / ЦГА УССР — Х., 1957. — С. 204, 251, 219, 370.

3. Великая Октябрьская Социалистическая революция и победа советской власти на Украине. Хроника. Ч. 2. — К., 1982. — 960 с.

4. Решодько П. Ф. Борьба беднейшего крестьянства Харьковщины под руководством больше виков за установление Советской власти в деревне (нояб. 17 — янв. 18 гг.) // Сборник материалов по вопросам истории КПСС. — Х., 1964. — 28-42 с.

5. Довідник основних статистично-економічних показників господарства районів Харківської області. — Х., 1933. — С. 90, 114.

6. Народне господарство Харківської області. Статистичний збірник показників на 1 січня 1933 р. — Х., 1933. — С. 116, 122, 138, 197.

7. Серафима Кроленко. Страницы семейной истории. — Х., 2011. — 84 с.

8. Отчет Харьковского гурисполкома 8-му Губернському Съезду Советов 1 октября 1922 г. — 1 октября 1923 г. — С. 115, 126, 133-134, 248.

9. Голодомор 1932-1933 р. у м. Харкові, столиці УСРР / упоряд. О. С. Гнездило та інші. — Х.: Оригінал. — Х., 2009. — 319 с.: іл.

10. Перед Советской чисткой. Я. Х. Петерс // Огонёк. — № 16 (316). — 21 апреля 1929 г.

11. Голодомори на Україні. О. М. Веселова та інші. Київ — Нью-Йорк, 2000. — С. 58, 83.

12. Реабілітовані історією. Харківська обл.: Кн. Перша. — Ч. 1 / ДП. Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». — К:, Х.: Оригінал, 2005. — 800 с.: іл.

13. Реабілітовані історією. Харківська обл.: Кн. Перша. — Ч. 2 / ДП. Редакційно-видавнича група Харківського тому серії «Реабілітовані історією». — К:, Х.: Оригінал, 2008. — 672 с.: іл.

14. Geography of the 1932–33 Famine: [map] // The Foreign Office and the Famine: British Documents on Ukraine and the Great Famine of 1932-1933 / edited by Marco Carynnyk [et al.]. — Ontario; New York, 1988. — P. lxiv.

15. Довідник з історії України (А–Я). Вид. 2-е, доопр. і доповн. — К. — Генеза. 2001. — 240 с.

16. Пассек В. В. Виды очерков России. СПб, 1840.

17. Муратов Ф. Н. История Куряжа от монастыря до колонии. — Х.: Мачулин, 2006. — 208 с., илл.

18. Большая Советская Энциклопедия. Гл. ред. Б. А. Введенский. Т. 30., втор. изд. — М., 1954. — С. 340, 860.

19. Газета «Харьковский Пожарный Весник» № 429-431. И. Шестакова. — Суперпрофессионал, 2006.

20. В. И. Ленин. Полное собрание сочинений. Т. 36. Вып. 5. — М., 1969. — С. 401-402, 336-337, 340.

21. В. И. Ленин. Полное собрание сочинений. Т. 44. Вып. 5 — М., 1970 — С. 71.

22. В. И. Ленин. Полное собрание сочинений. Т. 45. Вып. 5. — М., 1970. — С. 26, 199.

23. Столиця відчаю. Голодомор 1932-1933 рр. на Харківщині вустами очевидців. Свідчення, Коментарі / упоряд. Т. По-

ліщук. — Харків; Нью-Йорк; Львів. — Видання часоп. «Березіль». Вид. М. П. Коць. — 2006. — 159 с.

24. Библиотека всемирной литературы. Серия 3, Т. 191. Лион Фейхтвангер. Успех. — М.: Худ. Лит., 1973. — 576 с.

25. Завальнюк О. М., Рибак І. В. Новітня аграрна історія України. — Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. — 188 с.

26. Харківська округа: статистичний щорічник. — Х., 1927. — С. 2, 9, 40-41, 76-77, 85.

27. Шабельский О. Ф. Здравницы Харьковщины: путеводитель. — Х.: Прапор, 1980 — 61 с., 12 л., ил.

28. Матвиенко Михаил, священник. История Харьковской Епархии (1850-1988). Научн. оч. — Х. 1999.

29. Газета «Красное Знамя», январь 1941. Проект плана урожайности зерновых на 1941 г. (по Харьковской области).

30. Газета «Народное дело» № 14, ст. 3, кол. 4; 3 нояб. 1917. Сообщение «Комитета спасення Родины» и революции о намерении создать съезд уездных и волостных земств по вопросу присоединения Харьковщины к Украине.

31. П. П. Михайленко та інші. Історія міліції України. Т. 2. (1917-1945). — К.: Генеза, 1999. — 27 с.

32. Государственный архив Харьковской области. Харьков и Харьковская губернія в первой русской революции 1905-1907 гг. — Х., 1955. — 52-53 с.

ДОКУМЕНТИ

ДАХО

1. Ф. 1, оп. 1, од. зб. 138.
2. Ф. 2, оп. 1, спр. 26.
3. Ф. 2, оп. 1, спр. 29.
4. Ф. 2, оп. 1, спр. 67.
5. Ф. 2, оп. 1, спр. 73.
6. Ф. 2, оп. 1, спр. 98.
7. Ф. 2, оп. 1, спр. 112.
8. Ф. 2, оп. 1, спр. 803.
9. Ф. 2, оп. 1, спр. 1214.
10. Ф. 2, оп. 1, спр. 1216.
11. Ф. 2, оп. 14, спр. 98.
12. Ф. 5, оп. 1, спр. 1.
13. Ф. 25, оп. 13, спр. 811.
14. Ф. 40, оп. 110, од. зб. 1760.
15. Ф. 40, оп. 110, од. зб. 2188.
16. Ф. 45, оп. 1, од. зб. 3098 (а).
17. Ф. 52, оп. 1, од. зб. 428.
18. Ф. 68, оп. 2, спр. 5.
19. Ф. 69, оп. 3, спр. 4.
20. Ф. 69, оп. 3, спр. 6.
21. Ф. 69, оп. 3, од. зб. 9.
22. Ф. 179, оп. 1, спр. 54 (а).
23. Ф. 845, оп. 3, од. зб. 716.
24. Ф. 918, оп. 1, спр. 2.
25. Ф. 918, оп. 1, спр. 3.
26. Р. 3;·оп. 287, спр. 1431.
27. Р. 92, оп. 1, од. зб. 18.
28. Р. 92, оп. 1, спр. 92.
29. Р. 92, оп. 1, од. зб. 99.
30. Р. 92, оп. 1, спр. 100.
31. Р. 92, оп. 1, спр. 136.
32. Р. 92, оп. 1, од. зб. 167.
33. Р. 92, оп. 1, спр. 212.
34. Р. 92, оп. 1, од. зб. 382.
35. Р. 92, оп. 1, од. зб. 388.
36. Р. 92, оп. 1, од. зб. 400.
37. Р. 92, оп. 1, од. зб. 448.
38. Р. 92, оп. 1, од. зб. 747.
39. Р. 103, оп. 1, спр. 42.
40. Р. 103, оп. 1, спр. 118.
41. Р. 154, оп. 1, спр. 21.
42. Р. 185, оп. 2, од. зб. 4.
43. Р. 203, оп. 1, од. зб. 830.
44. Р. 491, оп. 1, од. зб. 1.
45. Р. 820, оп. 1, спр. 4.
46. Р. 845, оп. 2, од. зб. 573.
47. Р. 845, оп. 2, од. зб. 836.
48. Р. 845, оп. 2, од. зб. 893.
49. Р. 845, оп. 2, од. зб. 1043.
50. Р. 845, оп. 2, од. зб. 1044.
51. Р. 845, оп. 2, од. зб. 1081.
52. Р. 845, оп. 3, спр. 1704.
53. Р. 845, по. 3, од. зб. 3149.
54. Р. 845, оп. 4, спр. 90.
55. Р. 846, оп. 4, спр. 1.
56. Р. 846, оп. 4, спр. 3.

57. Р. 846, оп. 4, спр. 8.
58. Р. 850, оп. 5, од. зб. 53.
59. Р. 850, оп. 5, од. зб. 55.
60. Р. 948, оп. 2, од. зб. 14.
61. Р. 1005, оп. 2, од. зб. 282.
62. Р. 1100, оп. 1, од. зб. 38.
63. Р. 1100, оп. 1, од. зб. 85.
64. Р. 1100, оп. 1, од. зб. 86.
65. Р. 1100, оп. 1. спр. 125.
66. Р. 1100, оп. 1, спр. 151.
67. Р. 1100, оп. 1, спр. 182.
68. Р. 1100, оп. 2, спр. 19.
69. Р. 1100, оп. 2, спр. 46.
70. Р. 1100, оп. 2, спр. 66.
71. Р. 1100, оп. 2, спр. 88.
72. Р. 1100, оп. 2. спр. 118.
73. Р. 1100, оп. 5, спр. 12.
74. Р. 1100, оп. 5, спр. 13.
75. Р. 1356, оп. 1, спр. 73.
76. Р. 1356, оп. 1, спр. 76.
77. Р. 1356, оп. 1, спр. 213.
78. Р. 1356, оп. 1, спр. 971.
79. Р. 1356, оп. 1, спр. 1001.
80. Р. 1356, оп. 1, од. зб. 1004.
81. Р. 3748, оп. 1, спр. 3.
82. Р. 4139, оп. 1, спр. 3.
83. Р. 4139, оп. 1, спр. 17.
84. Р. 4672, оп. 1, спр. 1.
85. Р. 4672, оп. 1, спр. 26.
86. Р. 4672, оп. 3, од. зб. 258.
87. Р. 4672, оп. 3, од. зб. 394.
88. Р. 4672, оп. 7, спр. 1.
89. Р. 6452, оп. 4, спр. 4021.
90. П. 1, оп. 1, спр. 28.
91. П. 1, оп. 1, спр. 49.
92. П. 1, оп. 1, спр. 60.
93. П. 2, оп. 1, спр. 2.
94. П. 2, оп. 1, спр. 14.
95. П. 2, оп. 1, спр. 23.
96. П. 2, оп. 1, спр. 33.
97. П. 2, оп. 1, спр. 50.
98. П. 2, оп. 1, спр. 233.
99. П. 2, оп. 1, спр. 234.
100. П. 2, оп. 1, спр. 344.
101. П. 2, оп. 3, спр. 1.
102. П. 2, оп. 3. спр. 2.
103. П. 2, оп. 3, спр. 3.
104. П. 5, оп. 1, спр. 69.
105. П. 7, оп. 3, спр. 4.
106. П. 10, оп. 1, спр. 12.
107. П. 10, оп. 1, спр. 261.
108. П. 10, оп. 1, спр. 265.
109. П. 59, оп. 1, спр. 23.
110. П. 102, оп. 1, спр. 34.
111. З матеріалів музею Укр. ЦБНТ.

СКОРОЧЕННЯ

СРСР — Союз Радянських Соціалістичних Республік
КП(б)У — комуністична партія більшовиків України
РСДРП — російська соціал-демократична робітнича партія
ОВК КП(б) — обласний виконавчий комітет компартії більшовиків
ВВРК — волосний військово-революційний комітет
ВЦК — всеукраїнський центральний комітет
ЦВК — центральний виконавчий комітет
ВКП — виконавчий комітет партії
ОПК — обласний партійний комітет
ОВК — обласний виконавчий комітет
РВК — районні виконавчі комітети
ВЦВК — всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ДПУ — державне політичне управління
ОДПУ — обласне державне політуправління
КК-РСІ — контрольна комісія Робітничо-селянської інспекції
РПК — районний партійний комітет
КК УСРР — Кримінальний кодекс Української Соціалістичної Радянської Республіки
КПК УРСР — Кримінально-правовий Кодекс
РСС (РПС — рос.) — райспоживспілка
НКВС — Народний Комісаріат Внутрішніх Справ
КНС — Комітет незаможних селян
БУПР — будівельне управління примусових робіт
ВТТ — виправно-трудовий табір
ОСЗ — одиниця споживчого забезпечення
РНК (СНК — рос.) — рада народних комісарів

Ревтриб — революційний трибунал
Укомдопголоду — Український комітет допомоги голодуючим
Комнезамож — комітет незаможних селян
РВК (РИК — рос.) — районні вилучні комітети
АРА — недержавна організація «Адміністрація Американської Допомоги» (ARA — American Relief Administration)
СУЗ — спілка узагальнення землі
ОЗВ — окружний земельний відділ
СРТС — Союз Радянських технологічних спілок
МТС — машинно-тракторна станція
Облнарком — обласний народний комітет
ВЛКСМ — Всеукраїнська ленінська комуністична спілка молоді
ВТ КВО — військовий трибунал Київського військового округу
ВП КВО — військова прокуратура Київського військового округу
ПХО — прокуратура Харківської області
ХОС — Харківський обласний суд
УПО — управління політосвіти
Лікбез — орган боротьби з безграмотністю (ліквідація безграмотності, дослівно)
С/б — сільбуди (клуби)

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

стор.

ЗМІСТ

Літературно-художнє видання

ЧЕРНОМОРЕЦЬ
Віталій Олександрович

ІСТОРІЯ СЛОБОДИ ПІСОЧИНСЬКОЇ

Серія «Історія Пісочина»
Книга 2

Підписано до друку 27.08.13. Формат 60*84/16.
Гарнітура Minion Pro. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 8,37.
Наклад 1000 экз. Зам. № 66.

ТОВ «С.А.М.»
Україна, м. Харків, вул. Пушкінська, 50-б
Тел.: (057) 706-46-48

Черноморець Віталій Олександрович є автором книг серії «Історія Пісочина»: «Історія слободи Пісочинської. Книга 1», «Пісочинський Свято-Василівський храм» та «Однокласники». Його статті, нариси, вірші та оповідання публікувалися у журналах, альманахах, газетах, збірках наукових праць, що виходили друком у Харкові та Києві. Віталій Черноморець — почесний мешканець смт Пісочин, почесний член Національної спілки краєзнавців України (НСКУ) та клубу «Краєзнавець». Член Міжрегіональної спілки письменників України та Всеукраїнської творчої спілки «Конгрес літераторів України». Лауреат творчої премії Харківського міськвиконкому імені Дмитра Багалія.